

H. Ref.

118⁴

ref.
118 l

Corpus.

CORPUS
MAXIME MEMORABILIMUM
SYNODORUM
EVANGELICARUM

AUGUSTANAE CONFESSIONIS IN HUNGARIA.

CUM PRAEFATIONE HISTORICA IN SINGULAS.

QUATUOR EARUM DENUO, QUINTAM PRIMUM

EDIDIT

JOANNES SZEBERINYI,
THEOLOGIAE DOCTOR, DIOECESIS MONTANAE SUPERIN-
TENDENS.

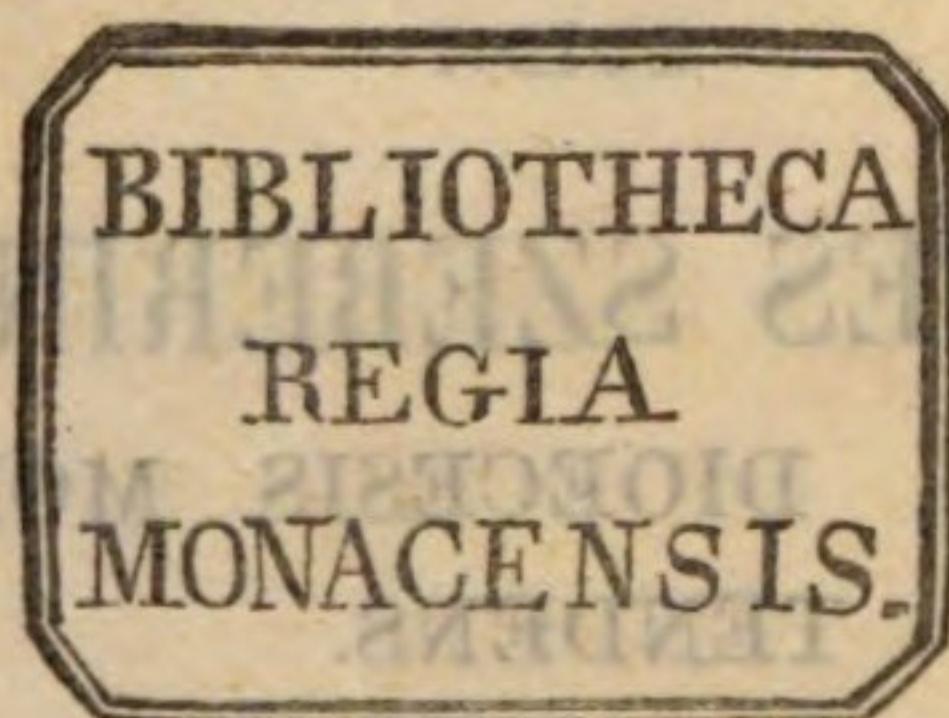
PESTHINI, 1848.

SUMTIBUS GUSTAVI HECKENAST.

141. 75.

Historiam nihil magis decet, quam veritas atque candor. Joan.
Sleidanus : Commentar. de statu rel. et reipubl. Carolo V.
Caesare libri XXVI. Argentorati; in praef. MDLV.

Cui non volupe est fidem (ego : ecclesiam) nostram enascentem
et e tot difficultatum fluctibus eluctantem intueri? Gv. Cave in
Proleg. XXXII.

LESTINI 1848.

SUMMUS GUSTAV HECKENST.

**PIIS. MANIBUS.
PATRUM. UTRIUSQUE. ORDINIS.**

QUI.

**RELIGIONEM. EVANGELICAM. SECUNDUM.
AUGUSTANAM. FORMULAM.
POST. PACEM. VIENNENSEM. MDCVI. INITAM
ANNO. MDCVIII. IN. COMITIIS. REGNI.
IURE. CIVITATIS. HUNGARICAE. DONATAM.
SUB.
TRIBUS. THURZONIBUS. GEORGIO. CHRISTOPHORO.
ET. STANISLAO.
PRIMO. ET. ULTIMO. HORUM.
REGNI. HUNGARIAE. PALATINIS.
IN.
SYNODIS. PUBLICIS. SOLNAE. AC. SZEPEŠ-VÁRALLYAE.
ITEM. IN. CONSISTORIO. SZEMPETHAVIAE.
INTREPIDE. PROFITEBANTUR.
PIE. AC. DILIGENTER. CURABANT.
TUM. QUI.
POSTQUAM. PERICLITARI. INCIPERET.
ITERUM. SACRA. PACTIONE. LINCENSI. MDCXLV.
IN. LEGUM. TABULAS. MDCXLVII. RELATA.
PERMULIS. LEGIBUS. AC. DIPLOMATIBUS. REGIIS.
SOLEMNITER. CONFIRMATAM.
EXORTA. ATRAE. TEMPESTATIS. DIUTURNA. PROCELLA.
INVALESCENTEQUE. ANIMORUM. PERPETUA. FORMIDINE.
EANDEM. IAM. PAENE. COLLAPSAM.**

DE. HOC. SACRO. CIMELIO. SOLLICITI.
ROSENBERGAE. AD. VAGUM.
AB. INTERITU. SERVARE. STUDEBANT.
ANNO. MDCCVII.
TANDEM. QUI.
DUM. SECUS. OCCIDENTEM. SOLEM. NOX. SEQUITUR.
IN. ORBE. CHRISTIANO. SEculo. XVIII.
OCCASUI. ADPROPINQUANTE.
PAENULTIMA. EIUS. DECADE.
PRIMUM. QUIDEM. INUSITATI. FULGORIS. SIDERE.
IN. SOLIO. CAESAREO. REGIO. VIENNAE. SPLENDEnte.
DEINDE. ULTIMO. EIUS. ANNO.
SOLE. QUALIS. TOTO. SEculo. NON. LUXERAT.
ID. EXCIPIENTE.
ANNO. MDCCXCI. NOVA. ROGATA. LEGE.
NOVAM. VITAM. INDIPISCENTI.
ECCLESIAE. EVANGELICAE. NOVAM. QUOQUE.
EIUS. RECTIUS. CONSTITUENDAE. RATIONEM. IN.
SYNODD. PESTHIENSI. EODEM. ANNO. SCRIPSERUNT.
AC.
SIC. CUNCTI. DE. HODIERNIS. EVANGELICIS. HUNGARIAE
AUGUSTANAE. CONFESSIONIS.
PRAECLARE. MERUERUNT.
S A C R U M.

PRÆFATIO.

In tanta rerum novarum, quae hodie gignuntur, varietate, imprimis autem ecclesiasticarum cum civilibus a multis annis fere ubique sat gravi conflictu, hic oriente ibi occidente, non solum volupe, verum etiam necessarium est ad antiqua respicere tempora. Volupe : quia quis humanitatis sensu praeditus ac universe doctrinae studio incensus non delectetur inspectione praeteritorum eventuum, veterum morum, consuetudinum, jurium et cogitandi rationis? Necessarium : ut, quae in civitate et ecclesia videmus, eorum originem atque vicissitudines cognoscamus, quomodo hanc, quam nunc habent, vestem indepta sint? qui viri olim in puppi utriusque reipublicae sederint? qui in ea muneribus, doctrina, auctoritate praecipue floruerint? quam memoriam sui reliquerint? quid ex ruderibus antiquitatis supersit? etc. Quod, si verum est, facile intelligitur, hodiernam quoque constitutionem ecclesiae evangelicae, quae est secundum Augustanam formulam in Hungaria, similiter, uti quamcunque aliam, sive civilem sive ecclesiasticam societatem, suam habere historiam. Neque enim profluxit haec ejus constitutio ex idea ecclesiae christianae, qualem ratio ex elementis regni divini recte format, uno veluti temporis momento : verum pedetentim, partim uti necessitas rerumque adjuncta suadebant, partim sumsit multa ex materia historica antiquiore, veluti ex ecclesia R. Catholica, ex primaeva constitutione apostolica, uti

ejus vestigia in libris s. novi foederis reperiit, quorum non pauca iterum in instituto Judaicarum synagogarum vel in ipso Mosaismo suam habent originem. Unde fortasse iterum ad Aegyptiorum historiam digrediendum esset.

Naturale fuit, ut, dum seculo aerae christianae XVI nova ecclesiastica societas, i. e. ecclesia evangelica nata erat, etiam novam, quam sibi maxime consentaneam putabat, vel etiam necessitas imperabat, formam regiminis indueret, quum sine constitutione, i. e. sine legibus, magistratu ac ordine introducto, fine, propter quem coaluit, potiri, perdurare vitamque suam manifestare non potuisset. Et quemadmodum ecclesiae R. Catholicae regiminis forma non repente prodiit, verum decursu multorum seculorum crevit *) atque nonnisi post innumeras mutationes et accessiones postremo stabilem rationem consequuta est: ita hic quoque recentior christianismi foetus, uti pedetentim in diversis regionibus nascebatur, ita diversam etiam vestem adoptabat, unice in eo ubique maxime consentiens, quod dominationem Papae Romani abiecerit.

Ita evenit, ut Hungari etiam, qui Lutherum vel Zwinglium sequuti sunt, numero et viribus ecclesiarum convalescentes jam a dimidio seculo XVI peculiare leges sibi scriberent, secundum quas tum singulares coetus, tum in majora corpora, Senioratus dicta, coalescentes regerentur. Postremo religio evangelica pace Viennensi anni 1606ti, in legum tabulas regni 1608 relata, ut publica ac recepta declarata est, quod seriores leges innumerae, nominatim iterum pacificatio Lincensis 1645, in codicem legum hungaricarum 1647 scripta, confirmarunt. Ab hoc tempore quicumque conventus vel synodi celebrabantur, in lege regni habebant suum fundamentum. Qui enim jus vitae habet, habet etiam jus atque officium eam conservandi tuendique.

Atque harum synodorum postreceptam religionem evangelicam Aug. Conf. in Hungaria aliquot maxime memorabilium acta et decreta hic uno corpore edita amicis ecclesiae

*) Cf. Ursprünge der Kirchenverfassung des Mittelalters. Von Karl Dietrich Hüllmann. Bonn. 1831.

et religionis exhibeo *). Quod consilium ut inirem opusque hoc procurarem, gravibus sum inductus rationibus. — Primum quidem exemplaria typis aliquando excusa illorum actorum et canonum jam ita sunt rara facta, ut in officinis librariis nusquam, in bibliothecis autem aequae nonnisi paucis reperiantur. Unde fit, ut juvenes theologi et pastores ecclesiarum, similium antiquitatum cupidi ea habere et inspicere nequeant; juniores autem J. Consulti non pauci putent, ecclesiam evangelicam nullum jus historicum seu nullam jurisprudentiam ecclesiasticam habere. Tametsi vero omnino usu atque diuturnitate temporis multi antiqui canones obsoleverint, uti etiam cum legibus civilibus haud paucis factum; multi etiam patrum auctoritate hodie regi nolint; alii autem ideas recti, justi, religionis ac disciplinae ad praesentia tempora nostrasque necessitates sapienter accommodandas esse recte perspiciant atque contendunt: tamen volupe est patrum rationem et quam testati sunt, pietatem, sapientiam ac in constituenda re publica sacra ardens studium cernere et admirari. Sed neque decet nos ignorare, quam ecclesia nostra primam regiminis sui induerit vestem? quas gravi vexata tempestate subierit mutationes? quod illius temporis fuerit in ecclesia regenda ingenium? quantum libertatis conscientiae religionisque conservandae studium? Quid quod ipsa antiquitatum cognitio habet suum pretium!

Deinde, nescio, qui canones Evangelicorum A. C. per articulum XXVI-tum comitiorum regni 1790, §phum 4tam confirmati sint, si non praecipue duarum illarum synodorum Solnensis anni 1610 et Szepes-Várallyensis 1614 atque Consistorii Sempthaviensis? Verba nimirum legis illius haec

*) Me id posse, debeo in acceptis viro quondam Reverendo, nobili Matthiae Sztanyik, eccl. primum Komlos-Keresztesiensi, dein Ghiráltensi in provincia Sárosiensi VDMinistro ibique Seniori, qui praeter alia MS-ta quatuor exemplaria synodorum, trium typis excusorum, quartae MStum, mihi, populari suo, cujus miseram adolescentiam favore suo laetiolem reddere solebat, moriens legaverat: quod in gratae voluntatis documentum hic palam venerabundus profiteor, tenens cum L. An. Seneca ep. LXXXI: Gratus sum — ut rem jucundissimam ac pulcherrimam faciam.

sunt : „Evangelici utriusque confessionis in iis, quae ad religionem pertinent, unice a religionis suae superioribus de-
 deant; ut autem haec gradualis in re religionis superioritas
 suo ordine consistat, reservat sibi sua Majestas Sacratissima
 tum relate ad coordinationem praedictae superioritatis, quam
 et reliquas disciplinae partes, intacta caeteroquin religionis
 libertate, eum stabilire ordinem, qui communi virorum ejus-
 dem religionis tam seclarium, quam religionis ministro-
 rum consensione maxime congruus reputabitur. Hinc Sua
 Majestas Caesareo-Regia pro suprema inspectionis sibi com-
 petentis potestate, Evangelicos utriusque confessionis ulte-
 rius audiet, atque una curabit, ut hac in re certus principiis-
 que ipsorum religionis adcommodatus ordo constabiliatur;
 interea vero statuitur, ut canones circa re-
 ligionem per synodos suarum confessionum
 suo modo conditi, in quorum nempe actuali
 usu existunt, et deinceps ratione per hanc legem defi-
 nita condendi, neque per Dicasterialia mandata, nec per re-
 gias Resolutiones possint alterari.“ Quaero, qui alii erant ca-
 nones ecclesiae nostrae suo modo per synodos confessionis
 nostrae conditi, in quorum nempe actuali usu tempore
 conditae legis hujus existerat, quam canones illarum syno-
 dorum, quas supra nominavi? Nulli. Illi erant summa Thur-
 zonum auctoritate confirmati, nec hucdum sunt per novam
 aliquam legem sublati, quod recte affirmat b. m. Daniel
 Crudi in suo M. S-to. juris eccl. Evang. P. II. Cap. XXIII.
 de jure canonum et legum ecclesiasticarum. Acta et leges
 synodi Rosenbergensis anno 1707 habitae, tametsi multa
 bene et pie sanxerat, tamen per art. XXXI-mum comitiorum
 Posoniensium 1715 sublata erant; canones synodi Pesthi-
 ensis tempore arccli XXVI-ti 179°/, conditi, nondum erant
 noti, quippe solum post legem mensibus Septembri et Octo-
 bri 1791 scripti, hucdum non sunt confirmati, non itaque
 ut lex praecipit, s u o m o d o conditi. Unde patet, vim legis
 stringentem et publicam, qualis per legem definitur, non
 habere nisi canones ante eam conditos vel cum his consen-
 tientes.

Quae quum ita sint, mirandum profecto est, patres syn-

odi Pesthiensis ne mentionem quidem antiquarum synodorum permultarum, nominatim tamen Solnensis et Sz. Várallyensis facere, tametsi partis 1-mae de regimine ecclesiastico canone IV-to ad „canones ecclesiasticos“ universe provocent, secundum quos quaelibet ecclesia se ipsam regendi per suum loci conventum jus habeat. At, qui et ubi sint illi canones? ne verbo ostendunt; relegant ecclesias earumque rectores ad canones, quos hi nunquam viderunt, nec quos et quales intellexerint, declararunt. Unde legum, ordinis atque usus ecclesiastici ignoratio apud eos, qui eas primi nosse deberent, quam saepe inanes conflictus et odia in ecclesiis gignat, experientia dudum ostendit. Maxime vero noxia est, si sit cum defectu sensus pii ac religiosi conjuncta, quod proh dolor! non raro experimur. Praestat legem habere, quam arbitrio regi. Illa potest sufferri velemendari, si necesse est; hoc nullam agnoscit normam: stat pro ratione voluntas. Quod est tyrannis.

Quod autem ad corpus hoc synodorum maxime memorabilium earumque canonum *) etiam Rosenbergensem illam

*) Seculis XVI-to et XVII-mo innumeri celebrabantur conventus, saepe synodi appellati Joannes Ribini in Memor. Eccl. Aug. Conf. in Hungaria T. I. in indice rerum memor. sub lit. S. habet: Synodi Bartphensis, Beregszasziensis, Bicsensis, Cassoviensis, Cibiniensis, Csejthensis, Civitatum montanarum etc. T. II. p. 607.: Bükiensis, Basingensis, Cassoviensis, Cseriensis, Tót-Pronensis, Tornensis. In tabulario nostro generali, quod in ecclesia Pesthiensi est, cujus incunabula et incrementa ineffabili studio Nestoris eruditorum Protestantium Hungariae debemus, Cons. Regio sen. Ludovico Schedius partim typis excusa, partim MS-ta acta et potissimum decreta plurimarum synodorum reperiuntur. V. c. Solnensis 1610, Sz. Várallyensis 1614, Trenchiniensis 1619, Szeredinensis 1620, Prividiensis 1620, Mosoviensis 1621. Marti-nopolitanae 1623 etc. Etiam in tabulario eccl. Posoniensis praeter plura summi momenti scripta originaria reperitur exemplar canonum synod. Solnensis, Sz.-Várallyensis et Rosenb. cum subscriptione trium Superintendentum Dan. Krmann, Miaviae d. 7. Aprilis 1724, M. Jo. Schvarzii Eperiesini d. 10. Maj. 1724. et Sam. Antoni Csetnekini d. 16. Novemb. 1724. in eum sensum sua quisque manu in hoc exemplari facta, se formulam concordiae tamquam librum symbolicum fide jurata complecti. Quam notitiam

receperim, feci id historiae causa; est enim factum ad historiam ecclesiae nostrae domesticam pertinens. Neque lex

humanitati viri cl. A. Dan. Michnay debeo. — Omnium prima et antiquissima christiana synodus, est, quae Act. 6, 2 sequen. commemoratur, in qua apostoli et alia ecclesiae membra (multitudo) partes ceperunt. Alia A. 15, 6. sq. aeque Hierosolymis habita describitur. De hac, quod in historia ecclesiastica tironum causa addo, Gv. Cave in scriptorum ecclesiasticorum historia litteraria etc. Basileae MDCCXLI in fol. Vol. I. p. 38 seq. ita narrat: „Concilia hoc seculo habita. Hierosolymitanum, synodorum omnium proprie dictarum prima, Hierosolymis ab Apostolis circa annum 47 celebrata. Occasionem dedit exorta nuper Antiochiae inter fideles Judaeos et e gentibus conversos controversia, de circumcisionis rituumque Mosaicorum observantia ad salutem necessaria. Quis fuerit hujus controversiae status, lector paucis accipe. Judaei ad Christi fidem traducti, legis suae a tot retro actis seculis receptae, toties divinitus confirmatae, amorem cultumque aegre admodum deponere potuerant. Ferebant in oculis Mosem suum; venerabantur majorum instituta ritusque a Deo traditos; maxime, qua Dei peculium censebantur, circumcisionem. Haec in ecclesiam christianam secum inferre satagebant, haec non minus quam Christi praecepta ad salutem necessaria ubique venditabant. Neque id modo, sed et gentiles, qui religionem christianam amplectebantur, ad ea observanda cogere studuerunt, frustra alioquin Christi gratiam in hac vita et aeternam felicitatem in futura expectaturos. Verum animose restiterunt gentiles, neque gravissimo huic jugo colla subdere voluerunt. Hinc nata Antiochiae lis, ubi magna erat Judaeorum frequentia, non levi contentione utriusque agitata, neque Pauli et Barnabae auctoritate sopiri potuit. Ipsis igitur ab ecclesia Antiochena, Hierosolymas missis, ad apostolos res devenit, qui concilium hanc in rem mox cogeabant. Praecipuas in hac synodo partes sustinebant, B. Petrus et Jacobus Hierosolymorum antistes. Sententiam primus dixit Petrus, inter apostolos senior, decretoriam Jacobus, utpote loci episcopus; nempe gentiles non aliis legis ceremoniis teneri, quam ut ab iis, qua immolata sunt simulachris, a sanguine, suffocato et scortatione abstinerent. Exstat decretum et epistola synodica apud S. Lucam Act. 15. Non obstante decreto hoc apostolico, controversia penitus non deferbuit etc.“ Unde patet ecclesiam christianam liberam statim in principio autonomiam exercuisse. Qua cum lege quam praeclare convenit nuperum effatum Frid. Guilielmi IV. Borussiae regis: Ich folge einem unwandelbaren Grundsatz, der ist: „die Kirche aus sich selbst, sich gestalten zu lassen.“

civilis facta historica aut eorum memoriam sufferre potest. Utile etiam est canones ejus cum prioribus, fere ante centum annos conditis comparare, atque ingenium majorum nostrorum studiumque in religionem illo tempore veluti inspicere. — Pesthiensis denique synodi canones hucdum nonnisi in MS-tis reperiuntur, quum tamen scire nos oporteat ac deceat, quomodo ante dimidium seculum post instauratam lege publica libertatem religionis eidem patres consulere, quomodo ecclesiam novam vitam indipiscentem constituere voverint studuerintque. Quae cuncta, tamquam monumenta gestorum, aequalibus temporis, praecipue ecclesiarum pastoribus et religionis amicis non possunt esse injucunda, praebentque materiam canones praeteriti aevi censurae subjiciendi, ut tanto perfectiorem codicem legum ecclesiasticarum seu constitutionem ecclesiae parare possit futura aliquando synodus. Quo circa optandum est, ut viri utriusque ordinis, servatis, quae vocantur principiis juris Protestantium universalis, retentis item, quae antiqui canones vel recentior coordinatio Superintendentiae ev. A. C. Tibiscanae typis denuo excusa ususque, ut bona et utilia probarunt, apparatus idearum suarum in ordinem redigerent opusque suum limarent, quo patres suo tempore congregandi uti, ex eo quod optimum fuerit, deligere et sanctionis causa Suae Majestati Regiae exhibere queant. Sane praeparari haec oportet animo prorsus ad meditandum composito, pio ac religioso, ex lege libertatis ac aequalitatis in ecclesia, ne festinatio, quod patribus synodi Pesthiensis accidisse videtur, ea vel adoptet vel exmittat, quae ab idea ecclesiae christianae secundum principia evangelismi abhorrent.

Prorsus non assentior illis, qui interrogant : cur nobis synodus? Respondeo ideo, ut principia regiminis nostri ecclesiastici, jura et officia tum ecclesiarum, tum eorum, qui munera ecclesiastica et scholastica obeunt, eorumque limites publica auctoritate omnibus constent; ne libertas nostra in arbitrium vel agendi licentiam degeneret; ne arrogantia vel ignorantia toties peccetur. Quemadmodum civitas : ita ecclesia quoque legibus regi debet. Sine his nullus ordo, nulla salus ecclesiae sperari potest. Etiam libertas, quantacunque

sit, debet habere suos limites : secus pestis est et virus est, anarchia est. Maxima libertas est : leges sibi ferre iisque obsequi. Sed quemadmodum ideam ecclesiae, qua imaginem regni Dei et Jesu Christi multi ignorant : ita nesciunt, quid ipsa religio, quam profitentur praecipiat? quale morale iugum ipsis imponat. Nonne clare docet divus Paullus, legatus Domini, 1. Cor. 14, v. 40 : Omnia decore atque ex ordine fiant? nonne scripsit ad Galatas 5, v. 14 : Vos enim fratres, hac lege estis vocati, ut libertate fruere mini, modo ne libertate tamquam occasione utamini indolem pravam sequendi; immo, amore ducti vobis invicem inservite? nonne laetabundus observavit ordinem (rectum), quem tenebant Colossenses 2, 5? Sed quid talem doctrinam curant hodie innumeri? Interim modo attenderent ad eventus et signa apud externos Evangelicos, atque tum fortasse potius optarent quam reformidarent ecclesiae leges, ut normam regiminis necessitatibus nostris, ingenio religionis et aevi accommodatas. Nonne Evangelici Germaniae, uti Württembergici, Saxones, Borussi etc. immo etiam Sveci, illi consistorialem, hi episcopalem regiminis rationem, populari magis propinquam mutari et rectius constitui cupiunt? Quod vero in synodis nonnisi fieri posse ac debere, recta ratio, indoles christianismi, historia ecclesiae, summorumque virorum auctoritas docent *).

Postremo ad servanda et denuo in lucem publicam protrahenda haec antiquarum synodorum monumenta impulit me praecipue pietas ac grata voluntas, quam viri illi jure sibi a nobis vindicant, qui tum ecclesiae nostrae in patria primam constitutionem publicam dederunt, tum in perpetuo fere discrimine constitutam summo studio tutati sunt. Eorum sane indefessae curae maxime in acceptis referendum est, navem ecclesiae nostrae in procelloso mari non prorsus interiisse. Quomodo igitur nos non deceat eorum nomina pia recolere memoria et quid ac qua ratione in ecclesia con-

*) Cf. Ph. Marheinecke : Die Reformen der Kirche durch den Staat. Leipzig 1844. Chr. Car. Josias Bunsen : Die Verfassung der Kirche der Zukunft. Hamburg 1845.

stituerint, tum nos ipsos nosse, tum ad posteros transmittere? Quam ferax est nostra aetas diversorum monumentorum! Quocunque oculos convertimus, ubique varii generis, qui dudum esse desierunt, viris magno sumtu et splendore a gratis posteris ea poni suscitarique videmus *). Nos, quum de talibus sumtuosis cogitare nequeamus, hoc monumentum, quod maiores nostri ipsi sibi posuerunt, actorum nimirum et canonum synodaliū ab ipsis profectorum nova, partim

*) Nostra aetate monumenta posita sunt v. c. Francisco I. Graecii, Pragae, Viennae, Henrico IV. Paviae (in prov. Béarn) Gustavo Adolpho Lucenae, Guilielmo IV. Gottingae, Maximiliano I. Monachii, Fr. Guilielmo III. Teplicae, Fr. Augusto I. Dresdae, Ludovico I. Bavariae Aschaffenburgi, Principi Schwarzenberg ad Lipsiam, Luthero Wittenbergae, Guttenbergo Moguntiae, Joanni Keplero Ratisbonae, Schillio Brunsvici, Schillero Stuttgardae, Goethio Francofurti ad M., Richtero (Jean Paul) Biruthi, Bonifacio (Winfriedo) in Thuringia, Mozartio Salisburgi, Markgrafio Friderico Biruthensi (M. Friderici affini) conditori univers. litt. Erlangae, Beethoveno Bonnae, Waltero Scott Edinburgi etc. Alia praeparantur, veluti apud nos Matthiae Corvino, Copernico Thoruni, Pio II. Siennae, Olbersio Bremae, Thaero Lipsiae, Carolo IV. Boh. regi conditori litt. univers. Pragae, J. Kapodistrias, qua Graeciae evergetae, Naupliae etc. — Veneramur certe pietatem erga bene meritos principes et viros, nam nihil tetrius ingrata voluntate; scimus etiam, opera artis esse ponenda atque ingenia et studia artificum excitanda alendaque: verum in tam multiplici miseria ac tot millionum hominum aerumnabili vita et justus quidam modus tenendus, et praestaret benefica monumenta poni. Unde assentimur sententiae Henrici Zschokke, qui in suo opere: *Eine Selbstschau. I. Th. Das Schicksal und der Mensch.* Aarau 1842. p. 333. seq. scribit: „Jede Taubstummen Anstalt ist ein ehrwürdiges Monument der Menschlichkeit. Aber Tausend solcher Stiftungen sind nicht genügend für das Bedürfniss im europaeischen Welttheil.“ Et quot millia scholarum ruralium vel instituta pro orphanis vel pauperum in plateis civitatum cursitantibus mendicantibusque sunt necessaria?! — Ad hoc genus monumentorum pertinet inter alia innumera, quale sibi posuit, Frid. Gebhard mercator Neo-Jorcki, qui collegio Columbiae tabulis testamenti 20000 Dollarorum reliquit pro cathedra linguae et litt. germanicae condenda, quam ab 1843 primus Dr. Tellkamp Hanoveranus ornat.

etiam prima editione, instaurari pium censuimus. Quid etenim sanctius pietate? quid habent consilii quaecunque monumenta? Nonne, ut sint testes ac praedicatores gratae voluntatis posterorum erga insigniter meritos ac excellentes viros? nonne, ut haeredes posterique eadem intuendo ad aemulam virtutem honestamque nominis claritudinem incendantur? Quam igitur optarem, ut hodierni Protestantes volumen istud maxime memorabilium synodorum nostrarum in Hungaria tamquam monumentum maioribus nostris de religione et ecclesia evangelica A. C. praeclare meritis positum spectarent, quod, tametsi levidense, nec cum illis grandibus obeliscis, pyramidibus, statuīs, iconibus, quae nostra aetate surrexerunt, comparandum: tamen ipsis, ut testis priscae aetatis gratum esset, eosque antiquo illo amore in divinam religionem Jesu, altricem et rectricem piorum sensuum studiorumque inflammaret. Quo major nobiliorque, auro gemmisque pretiosior ille thesaurus, quem nobis patrum studium atque constantia in religione evangelica reliquerunt: eo majoris oportet haberi a nobis eorum nomina et quae supersunt, ipsorum de religione et ecclesia sacra rudera. In quorum conservandorum cura per me adhibita obtrectionem quidem et livorem, quae pronis auribus accipiuntur, non effugiam; nasutuli etiam vel leves, pio ac religioso sensu destituti homines, quibus praeter ea, quae hodiernum aevum gignit, nihil sacrum est, ridebunt haec acta tamquam frivola et futilia, tamquam nugamenta, quae melius aeterna caligine obtecta mansissent: verum amici ecclesiae et Protestantismi, ac quibus veterum monumentorum cognitio ineffabilem parit voluptatem, gaudebunt mirifice, se ea possidere, quae dudum optabant videre. Atque his servire volui. Similia opera non possunt aestimari alia mensura, quam ea: quid suo tempore valuerint? a quibus profecta sint? et quod in iis recudendis fuerit consilium? Quod ad me quidem attinet, optarem potius minimum unum duove volumina ejusmodi antiquorum synodaliū documentorum, vel edere ipse, si exempla aquirere possem *) vel ab aliis

*) De egregio litterarum et litteratorum patrono Richardo Bu-

edita videre, imprimis ex aliis regni partibus, v. c. trans-Danubiana et Tibiscana ora, ut tanto magis patesceret inde, quas renovata religionis doctrina mutationes ibi produxerit? quam avulsi a hierarchia Romana Protestantes regundae reipublicae sacrae ibi formam indiderint? Nam, etsi, quae dicimus principia, ubique eadem adoptaverint: tamen constat pro diversitate regionum, ingeniorum et nationum non solum in ritibus adiaphoris, verum etiam in regimine ac disciplina nos jam plus, jam minus differre, quin propterea periculum dissolutionis ecclesiae, quam nobis aliqui dudum vaticinantur *), anxie reformidemus. Principia sunt vita nostra; spiritus est, qui nos jungit (Rom. 8, v. 9) et codex sacer biblicorum: utinam vero maxime ille spiritus amoris, quem magister omnium christianorum omnibus suis commendavit! (Joh. 13, v. 34 — 35) **).

His rationibus, quibus ad edendum hoc corpus praecipuarum synodorum nostrarum permotus sum, addo ultimam

riensi, Anglo, episcopo Dunelmensi sub Eduardo III. rege, narrat Jo. Cave in scriptorum eccl. historia litteraria Prol. p. II.: „Ab iis, quos maximis devinxerat beneficiis, nullum gratius *ἀντιδωρον* offerri potuit, quam si pulverulenti quaterniones et decrepiti codices ei donarentur.“

*) Novissimus talis vates est Dr. F. A. Staudenmaier Prof. Friburgi in libro: Zum religiösen Frieden der Zukunft, mit einer Darstellung des Wesens und der Entwicklung des Protestantismus. 2. Bd. Freiburg 1846. In dissolutione Protestantismi fundat unionem occidentalis schismatis. — Item, J. Th. v. Linde, Grossh. Hess. Staatsrath, Kanzler der Univ. Giessen etc. in suo: Berichtigung confessioneller Missverstaendnisse. I. Heft. Auffassung des christlichen Seligkeits-Dogmas nach katholischem und protestantischem Bekenntnisse. Mainz 1846. XX. et 179 p. II. Heft. Die Berechtigung der christlichen Kirche zum Fortschritte. Ib. XXIV et 140 p. mai. 8.

**) Dignum est attentione et meditatione Evangelicorum hoc thema de conjunctione in fundamento mutui amoris omnium familiarum, in quas alibi v. c. in M. Britannia, Scotia, sept. America abierunt, de quo lege caput: Conferenz über christliche Einigung. Gehalten in Liverpool am 1. 2. 3. Oct. 1845. Allg. K.-Z. (Darmstadt) 1846. n. r. 138—140. 1. Sept. Item: 167. 168. 22 Oct. sub titulo: Evangelischer Bund. London August 1846.

hanc, me in tentaminibus candidatorum theologiae, quos quotannis explorare soleo, magnum defectum cognitionis historiae ecclesiasticae domesticae observasse. Quod, quam triste ac noxium sit, quis mecum non videt? Quamquam enim cognitio originis, factorum vicissitudinumque ecclesiae suae non solum theologiae, verum etiam juris, medicinae, oeconomia studiosis, universe cunctis vere cultioribus sit utilis ad recte aestimandum beneficium libertatis religionis, quo sub Aegide legis publicae ac justi benignique regiminis hodie perfruimur: tamen a quo majore jure expectanda est, quam a futuris ecclesiarum pastoribus et juventutis doctoribus, quos minime decet, res domi gestas ignorare? Unde volui hac ratione in juvenibus theologis studium historiae ecclesiae domesticae excitare ejusque desiderio eorum pectora incendere. Quod consilium, ut tanto certius promoverem, praemisi singulis synodis succinctam epitomen status externi ecclesiae evangelicae in cara patria. Qua in re, ad evitandam plagii accusationem candide profiteor, me usum esse praecipue Joannis Ribinii Memorabilibus Aug. Conf. ita, ut fere omnia ejus verbis redderem, quum nec brevius elegantiusque dicere sciverim, nec fontibus necessariis ac maxime tempore destitutus, nova aliqua in lucem protrahere propositum habuerim.

Atque hic non possum non occurrere objectioni, quam a nonnullis praevideo: inveniri in actis seu potius canonibus hic editis aliqua contra ritum R. Catholicum fortasse duriuscule dicta, quae a hodierna morum elegantia et humaniore seculi ingenio abhorrent. Sane abhorreo et ipse omnem, quae vel suspectari posset, offensionem et verborum acerbicatem: verum partim textum non licuit mutare, qui ad historiam pertinet, partim, si qua ex aliorum sensu essent, docti et prudentes R. Catholici cives sciunt, dijudicanda haec esse ex ingenio illius temporis, quo scripta sunt. Praeterea, nec R. Catholici episcopi aut alii scriptores illius aevi humanius contra Protestantes et eorum religionem scripserunt. Verum, quae sunt vitia veteris aevi, non foedant hodie viventes, tametsi valeant ad monendum docendumque, ne hi ad prisca relabantur mala. Celebremus providentiam divinam

hac quidem in re pro patria et salute familiarum ac singulorum longe gravissima, tempora in melius mutata esse. Quae, etsi iterum nova pepererunt mala veteri furori opposita, veluti apud multos omnis religionis contemptum, vel quem vocamus, indifferentismum : tamen nemo bonus ac hominum amicus, cui sensus Jesu Christi inest, antiqua fanaticismi tempora resuscitari optabit. Verum est, vix esse aliquem mortalium, qui animum non haberet in sensu de religione praeoccupatum : sed quis tantopere a recta ratione aberret, historiam et animi humani indolem ignoret, ut putet, mortales ipsasque civitates sine religione esse posse? Docet etiam novissima historia, qualis illa hominum sine religione felicitas ! Sed huc digressus sum. —

Ut adhuc de fontibus historiae nostrae eccl. domesticae juvenum theologorum causa addam, quos uberiores ejus cognitionem sibi comparare oportet, fateor, arduum esse tales ipsis indicare, quum litteratura nostra hoc in genere, nominatim pro studiosa litterarum juventute valde pauper sit. Antiqua MSta historica, veluti Micae Joannis Burii *), Jo-

*) Plenus titulus celebrati hujus MS-ti est : Jesu Benedicente Labore Pio ! Micae historico - chronologicae Evangelico - Pannonicae *σκιαγραφικῶς* collectae et adumbratae opera vigilaci ac diutina Joannis Burii. L. P. (?) tunc P. G. C. (Pastoris Germanici Carponae) nunc J. C. E. (Jesu Christi Exulis) duodecennis, anno vero Christi MDCLXXX et seq. in ordinem redigi coepta. Successu temporis multis accessionibus auctae et animadversionibus locupletatae. — Duo exemplaria ejus ante me habeo in forma folii, alterum pag. 483 peculium hujatis Lycei, quod ei vir Rev. Michael Martiny 1838 tunc K. Kőrösiensis, nunc Irsensis VDM. donavit; alterum pag. 298 densius scriptum per diligentem similium collectorem Leop. Belohorsky Králocensem pastorem ex exemplari Adami Chalupka, F. Lehotensis quondam ecclesiae VDMi-nistri descriptum, quod nunc Andr. Scholcz Králocensis pastor possidet. Ipse auctor Jo. Burius origine Liptoviensis, 1657. Jenae altioribus litteris operam navavit, fuit Carponae pastor ab anno 1666, unde 1672 in exilium migravit; 1686 Carponam revocatus, bi 1689 obiit. Ejusdem est etiam : Memorabile martyrium duorum in Ungaria veritatis evangelicae testium, unius pastoris, alterius rectoris scholae Lubethensis, qui uterque cremati sunt, et hic qui-

annis Rezikii Gymnasiologia *) continuata vel aucta a Matthaeidesio et Rotaridesio, Andreae Schmalii de vitis Superintendentum, Jacobi Zableri synodologia, Mart. Georg. Lányi compendium captivitatis et eliberationis ex eadem miraculosae, Tobiae Masnicii peregrinatio et similia plura, partim sunt peculium in bibliothecis singulorum pulveribus tectum, partim non continent historiam ecclesiae nostrae ex professo scriptam. Quae serius prodierunt opera saeculo XVIII de fati ecclesiae ev. in Hungaria potissimum apud exteros, uti sunt magni pretii, ita nonnisi certas periodos enarrant vel scatent multis erratis nominum, nec in tabernis librariis acquiri possunt. Unde patet, quantopere necessarium sit opus, quod inde a primordiis reformationis usque ad nostra tempora, saltem certe usque 1791, quo Articulus XXVI-tus natus est, fata vicissitudinesque ecclesiae nostrae arte historico-critica exponeret.

Ceterum, ut vel quaedam scripta typis procusa in studio theologico constitutis nota reddam, quae eos in hoc studio historiae eccl. domesticae adjuvarent, si in magna, qua premuntur, subsidiorum litterariorum penuria, ea legendi vel excerptendi ex iis occasionem habere possent: ne vel haec ignorent, hic indicanda esse, utile censui.

1. Historia diplomática de statu religionis evangelicae in Hungaria, in tres periodos distincta. Quarum prima agit de ejus miro ortu et miro sub continuis persecutionibus incremento; secunda de ejus publica libertate et summo securitatis solstitio, quod pacificationibus, articulis et legibus regni consecuta est; tertia de libertatis et securitatis

dem Vetusolii ad cyppum publicum, ille vero inter castellum et pagum Dobronam 1527 die 22 et 24 Aug.

*) Cujus exemplar, quod in manibus habeo, in fol. pag. 227 descriptum per Leopold. Belohorszky ex exemplo Joan. Holuby VDMstri Belujensis, possidet And. Scholcz. Plenus titulus est: Gymnasiologia Rezikio-Matthaeidesiana, variis eruditorum symbolis illustrata, quam opera vigilaci auxit et in meliorem ordinem redegit Michael Rotarides, Gömörino-Hungarus, anno MDCCXLVI Wittenbergae. Sectio I. de scholis Magnatum et Nobilium; II. de scholis lib. ac reg. Civitatum; III. de scholis oppidanis.

illius decremento et tandem de ejus aperto et duris persecutionibus tentato exterminio, adnexis pro fundamento authenticis diplomatibus cet. anno Domini MDCCX, in forma folii pag. 250, praeter prooemium, icones et brevissimum compendium Principatus Transilvanici historiae, p. 56. — Quis auctor sit operis, vix certo constat, essetque dignum thema historicae disquisitionis. Ipse typographus extraneus in praefatione ad lectorem ita scripsit: „Quis et qualis auctor sit, indagare non destiti, sed frustra, quia latere velle videtur. Ille tamen, qui MStum mecum communicavit, exploratum sibi asseveravit, auctorem Potentissimi cujusdam Principis Ministrum, praeterea autem neque ex Hungaria, neque ex imperio Germanico oriundum, neque ecclesiasticum esse“ cet. Verum Joannes Walaszky in conspectu reipublicae litterariae in Hungaria ab initiis regni ad nostra usque tempora edit. altera Budae 1808 pag. 308 — 309 sub notatione innuit, Michaellem Okolicsány fratrem Paulli (ait de ipsis ambo famigeratissimi causarum patroni sub initium seculi (XVIII-vi) hujus operis esse auctorem. Id ipsum ait porro, suspicatur Cl. Dan. Eberhard Baring in clave Diplomatica Hanoviae 1754 p. 82. 83 cet. Quare typographus ille videtur in errorem inductus fuisse. Verisimilius est omnino auctorem fuisse Hungarum et quidem Protestantem, quod et ingenium styli ostendere videtur et Ribini fere certo id affirmat. Vir amicissimus Ant. Lud. Munyay, Professor Theol. in coll. Eperiesiensi, scripsit mihi, Schmalium suspicari, opus hoc profectum esse a L. B. ab Huldenbergh Brittaniae regis Vienne legato extraordinario, qui 1715 in comitiis Posoniensibus indigenatum consequutus est. Vid. Art. CXXXIV. Quod cum fassione typographi convenit, si id ante 1710 conscripserat. Ceterum liber hic jam rarus in bibliopoliis non reperitur, pro historia nostra domestica summi momenti. Quod merito dolemus, est id, nomina Hungarica virorum et locorum nimis mendose typis exscripta esse. Sane recognitus emendatiorem editionem meretur, verum in patria, non apud exteros, ut correctior esset in nomi-

nibus propriis et commodiore forma quam nunc habet. *).

2. Historia ecclesiae reformatae in Hungaria et Transilvania, inter perpetua certamina et afflictiones a primordiis praecipue repurgatorum sacrorum ad recentiora tempora per Dei gratiam conservatae. Ex monumentis fide dignissimis a viro quodam doctissimo magnam partem congesta, nunc autem accessionibus multis locupletata et hoc ordine concinnata a Frid. Adolpho Lampe, S. S. Th. D. ejus et hist. eccl. in Academia Ultrajectina hactenus Prof. Ord. Trajecti ad Rhenum apud Jacobum van Poolsum MDCCXXVIII. Opus in 4-to pag. 919. Verus auctor ejus est Paullus Ember, VDM. Debrecinensis, cujus nomen in ipso etiam opere p. 617 et 629 occurrit. Editor Lampe obiit Bremae 1729 d. 8. m. Dec. — Ribini T. I. p. 31 seq. ait de hoc et priore opere : „Quod (opus) qua via in manus Lampianas pervenerit, probabiliter ostendit auctor lineamentorum historiae Hungaricae litterariae an. 1745 Altonaviae et Servestae in lucem editorum p. 22. Quamquam Lampiana haec historia non est prorsus a mendis immunis et exaedificatio ejus festinationem quandam cum notabili partium studio conjunctam prodere videtur : tam multa tamen bonae frugis documenta continet, ut ea diligentes in Ungaria historiae ecclesiasticae cultores commode carere nequeant. Aequae necessaria est in hoc studiorum genere historia diplomatica de statu religionis evangelicae in Hungaria cet. Auctores ejus, quantum constat, Aug. Confessioni addicti fuere, nobiles ac religiosi viri, quorum in potestate non erat, affectui adversus Clerum Romanum sacris Protestantium nimium infensum, nonnunquam non indulgere.“

3. Memorabilia ecclesiae Augustanae Confessionis in regno Hungariae, a Ferdinando I. usque ad III. Recensuit

*) Qui nuper hoc opus in Protestans egyházi és iskolailap laudavit, vir eruditus ac ven. J. Dobos, eccl. Péczel ref. VDM. praeclare mereretur de nobis et posteris, si hunc laborem susciperet. Sumtus darent aequales temporis.

Joannes Ribini. Posonii 1787. Et a Leopoldo I-mo usque ad Carolum VI-tum Posonii 1789. Tom. 2 in 8-vo. — Auctor VDMinister Posonii, natus fuit in pago Krenacs provinciae Nittriensis; jam propter hoc opus et elegantiam scribendi dignus nostra pia memoria. Quae rerum documenta suae memorabilium narrationi intexuit Ribini, nova sunt supplentque auctorem historiae diplomaticae et Lampium, quod ipse fatetur Tom. I. pag. 32. Unde eo carior est hic thesaurus, quem nobis reliquit. Utinam quo ocyus continuatorem nanciseretur, qui saeculum describendum habet.

3. Nachrichten von den Lebensumständen und Schriften evangelischer Prediger in allen Gemeinden des Königreichs Ungarn. Gesammelt und mit vielen Anmerkungen erläutert von Joh. Samuel Klein ev. Prediger der deutschen Gemeinde zu Kaschau. Leipzig und Ofen 1789. in 8. Tomus I. pag. 509. II. p. 532 in 8. Quilibet complectitur centuriam virorum. Imprimis ob servatam memoriam scriptorum a viris his profectorum et alias historicas notationes opus magni pretii.

5. Kurze Geschichte der evangelisch lutherischen Kirche in Ungarn vom Anfang der Reformation bis Leopold II. Nebst dem neuesten Religionsgesetze. Göttingen 1794 in 8. pag. 124. — Auctor anonymus in hac epitome summam historiae ecclesiasticae evangelicae in Hungaria facili narratione ac succincte complexus est, adjecta maxime memorabilium eventuum tabula chronologica. Praemissa introductione, in qua historiam a rege Stephano usque reformationem breviter exposuit partitus est opus rebus gestis accommodatae in sequentes epochas : 1. ab initio reform. usque pacem Viennensem et ejus confirmationem; ab anno 1517—1608; 2. usque pacem Lincensem ejusque confirmationem; 1608—1647; 3. usque comitia Soproniensa, 1647—1681; 4. usque Carolinam resolutionem, 1681—1731; 5. usque Leopoldum II. 1731—1790. In qualibet primum externum, dein internum ecclesiae statum succincte adumbrat.

6. Die wichtigsten Schicksale der evangelischen Kirche

Augsburgischen Bekenntnisses in Ungarn, von der ersten Einführung derselben in diesem Lande bis zu ihrer Begründung und Sicherstellung durch ein feierliches Reichsgesetz, das ist, vom Jahre 1520 bis 1608. Ein nach glaubwürdigen Thatsachen, besonders bewährten Handschriften entworfenen historischer Versuch. Leipzig 1828 bei C. H. F. Hartmann, in 8. pag. 294. — Auctor amicus est Michael Dionysius Doleschal, antea Vág-Ujhelyensis nunc Modrensis VDM. Vir doctus ac praecipue in hoc doctrinae genere egregie versatus, qui utinam e scriniis suis plura in publicam lucem emisisset, in quibus scio MSS-ta jacere, quae etiam ex aliis linguis transtulit. *)

7. Historia ecclesiae evangelicae Aug. Conf. addictorum in Hungaria universe, praecipue vero in tredecim oppidis Scepusii. Halberstadt sumtibus Cap. Brüggemanni 1830. 8. p. 304. — Doleo auctorem eruditum nomen suum reticuisse, nec velle nominari, uti non minus dolendum, opus hoc tam multas mendas continere, ut commodam lectionem valde impediant. Ad calcem libri reperitur earum index. Quos auctor in praef. p. IV. VI. nominat alios hist. ecc. domesticae fontes, hic silentio praetereo.

8. Praeliminarien zu einer historisch-kritischen Untersuchung über die Rechte und Freyheiten der protestantischen Kirche in Ungarn. Ein Beitrag zur Erleichterung der Verhandlungen über kirchliche Gegenstände auf dem nächst-künftigen Reichstage in Ungarn. Gedruckt im protestantischen Deutschlande 1790. 8. p. 160.

9. Von dem Zustande der Protestanten in Ungarn unter der Regierung des Kaisers und Königs Franz II. Herausgeg. von C. F. Stäudlin. Göttingen 1804. 8. pag. 83. Est epitome libelli supplicis, quem Evangelici Hungariae 1799. die 17. Julii Viennae exhibuerunt.

10. Nachrichten über den jetzigen Zustand der Evangelischen in Ungarn von Gregor v. Berzeviczy. Leipzig 1822. 8. p. 205.

11. Tentamen juris ecclesiastici Evangelicorum Aug.

*) Ex quo haec descripsi, obiit a. p. m. Oct.

Confessioni addictorum in Hungaria, critice concinnatum, auctore Samuele Klein, Senioratus XIII oppidorum regio-coronarium in Scepusio Consenior et eccl. ev. quae Felkae est, VDMinistro. Lipsiae sumt. Joa. Jac. Weber MDCCCXL 8. p. 292. — Opus qua primum tentamen typis excusum praeclarum, quod utinam potius in patria, quam apud externos prodiisset, ut juvenibus theologis, et pauperioribus ecclesiarum pastoribus viliori pretio venale fuisset. Ad hoc usque tempus nullum compendium juris nostri ecclesiastici habuimus, cujus vero cognitio ad munus sacrum admotis summe necessaria est. Unicum MS-tum juris, quod b. m. Daniel Crudi VDM. Posoniensis et Superintendens Cis-Danubianus, in III. tomis in 4 for. conscripserat, a paucissimis solum ob magnum volumen describi poterat. Neque solum jus, verum etiam multa, quae ad historiam pertinent, continet. Quare Kleinius perbene meruit de nobis conscripto hoc tentamine, quod nonnisi postumum prodiit. Cum laude recensuit opus hoc Cel. Dr. Baro de Reichlin-Meldeg, ord. Prof. Phil. Heidelbergae. V. Theol. Literaturblatt zur allg. K. Z. n. 63. 1845. „Ich spreche, inquit, zum Schlusse dem gelehrten und freysinnigen ungarischen Theologen meinen Dank für das schöne Buch aus.“ cet.

12. Egyházi Törvény, magában foglaló az országgyűlési cikkeket és. K. királyi Rendeleteket, némi jegyzetekkel, utasításokkal 's rokonsági fokozatok kimutatásával tárygyilagosan kidolgozva. Mind a két felekezeti Magyarhoni Protestansok számára szerkezté Blásy Lajos, k. körösi ág. hitv. szónok, s pestmegyei esperességi fő jegyző. Pesten 1844. Kiadja Geibel Károly fn. 8. maii p. 99.

13. Coordinatio rei religionalis ecclesiasticae Superintendentiae Aug. Conf. evangelicae Tibiscanae, secundum leges religiosas, canones synodales, usum, et habito respectu recentiorum benignarum resolutionum regiarum per Gregorium Berzeviczy de eadem et Kakas-Lomnitz cet. elaborata etc. Leutschoviae (sine not. anni) in for. fol. p. 22. Continet §-phos 245. Altera editio prodiit in for. 4. Leutsch. 1837 p. 24.

14. Ob similitudinem argumenti et cognationem utrius-

que familiae ev. his tribus ultimis addo : Canones ecclesiastici in quinque classes distributi. Quibus ecclesiae Helveticam Confessionem amplexae in comitatibus Mosoniensi, Poson. Comar. Nittr. Bars. Honth, et Neogradiensi et finitimis praesidiis a Superioribus reguntur. Editi communi suffragio Ministrorum Dei in synodo Comjathina congregatorum. Olim recusati et Ungarica translatione donati, sumtibus et cura ecclesiarum ejusdem Helv. Conf. cet. Magnovarodini apud Abrah. Kertész Szentziensem MDCXXXII, sumtibus et typis Matthiae Trattner (1805) in 8 p. 108. Idem Hungarice ib. p. 126. Prima classis de fide orthodoxa retinenda et episcoporum ordinationibus et officiis : canones XXVII. Secunda : de Senioribus : canones XIII. Tertia de presbyteris communiter sic dictis, seu pastoribus ecclesiarum : canones LXIX. Quarta : de scholis : canones XVI. Quinta : de conciliis : canones XVIII, quorum ultimus hic est : „Hisce legibus omnibus subscribendum. Omnes et singuli tam praesentes quam futuri Ministri Dei, hisce canonibus, tamquam communi suffragio approbatis et confirmatis subscribere teneantur manibus propriis ad declarandam sanctam suam obedientiam : contemptores vero ac refractarii societate nostra et communione carituri sunt, tamquam acephali.“

His addo monographiam ad hist. eccl. domesticam spectantem : „De primo et secundo jubileo reformationis seculari in Hungaria et quibusdam Austriacae Monarchiae provinciis celebrato, tractatus historicus, opera Joannis Valentinyi, eccl. A. C. Szirághensis V. D. Ministri et ven. Superintendentiae Mont. Ord. Notarii. Pesthini 1821. in 8. p. 94.“ Et quum ad ecclesiam pertineant viri, qui se ejus et scholarum muneribus dicarunt : „Memoriae Ungarorum, qui in Alma condamnata universitate (litter.) Wittebergensi a tribus proxime concludendis saeculis studia in ludis patriis coepta confirmarunt, concinnatae, studio et opera Joannis Ladislai Bartholomeides, olim Academiae hujus civis, nunc Kövini (Uhorskae) VDMinistri. Pesthini 1817 in maj. 8. p. 310.“

Atque haec de subsidiis litterariis historiae ecclesiasticae

domesticae pro tironibus sufficiant. Meum penus nec plura suppeditare potuit. Sed si etiam his usi fuerint, fructum capient uberrimum incenduntque pectora, ut spero et opto, ad tractandum studium historiae cum universae tum etiam domesticae. Quae, quum pariter sit et testis temporum et magistra vitae, quantum valeat, tum ad mentem collustrandam, tum ad humanitatis religionisque sensum alendum acuendumque, imo ad ipsam animi oblectationem, optime norunt illi, qui in hoc studiorum genere non sunt peregrini. Historia etenim non minus, quam doctrina christiana de virtute et peccato, est genitrix virtutis veraeque sapientiae, quae hanc amare, vitium detestari docet.

Ceterum in toto hoc historiae nostrae eccl. domesticae campo magnus est adhuc spicilegio locus pro omnibus iis, qui lubenter in ignota adhuc indagant, obscura clara reddere, dubia atque incerta evidenter solvere vellent. Quod exspectabile esset a viris otium et penus litterarium, imprimis antiqua MS-ta habentibus. In illis certe multa recondita latent, quae digna nostri saeculi luce essent beneque in promptuario nostro ecclesiastico-scholastico-litterario: Protestans Egyházi és iskolai lap pro posteris collocarentur. Cur enim veteres thesauros patrum potius blattae et tineae, quam eorum heredes consumant, si hi iisdem ad incrementum humanitatis et doctrinae, ad illustrandas prisci aevi vicissitudines prudenter uti possint? Antiqua facta, tametsi loquantur, hodie nec ecclesiae, nec civitati sunt periculosa.

Non possum claudere hanc praefationem, quin me excusem, cur tam sero promissum expleam, quod jam ante complures annos palam amicis ecclesiae et religionis Pesthini feceram, me praecipuarum nostrarum synodorum acta editurum esse. Sincera omnino erat voluntas corpus istud quam primum in lucem publicam emittendi: verum inter multiplices curas atque occupationes tempus non sufficebat vel breves illas praefatiunculas singulis synodis praemittendas consuendi. Nam, si magna licet contendere parvis, quod magnus ille Caesar Baronius poterat, ut inter quotidianas ecclesiae parochialis curas, confessiones exci-

piendas, maximarum, quas sustinuit dignitatum munera, integros 12 tomos suorum annalium ecclesiasticorum conscriberet solus, nullius amanuensis opera usus, id meo ingenio et corporis robori datum non est. Anni praeterierunt, quibus opus coeptum non continuavi. Unde non est semel eodemque tempore progenitum. Sed quidquid est opellae in illud impensae, aestima id L. B. aequo animo, neque alia lege, quam ea, me amicis ecclesiae evangelicae in cara patria rem gratam, juvenibus autem theologis utilem praestare voluisse. Vale, studiisque meis fave! Scripsi Schemnicii die 6-ta mensis Aprilis 1847.

Auctor.

I.

Synodus Solnensis.

Cel. 1610 diebus 28 - 30 mens. Martii.

1.

Historica praefatio.

Uti primo saeculo aerae christianae religio Jesu admirabili celeritate propagata erat : ita saeculo XVI-to renovata per D. Martinum Lutherum ejusque socios doctrina ^{a)} inter sat multa impedimenta, quae ei ponebantur, mirum in modum in Hungaria quoque diffusa est. Uti olim Byzantini caesares Justinus I-mus et imprimis nepos ejus Justinianus, contra Judaeos crudelissimas leges tulerant ^{b)} : ita apud nos contra hujus doctrinae sectatores mature ac ultra modum durae leges latae sunt sub Ludovico II-do debili juvene rege. ^{c)} Ni-

a) Cujus eventus initium vulgo sumitur dies 31 mensis Octobris 1517, qua 95 theses Lutherus valvis templi arcensis Wittebergae contra indulgentias Joannis Tetzeli affixerat.

b) Vide: Das Jahrhundert des Heils, durch A. Fr. Gfrörer, Prof. Bibliothekar in Stuttgart (jam. Friburgi Prof. hist.) 1838 I-te Abth. p. 30 seq.

c) Verisimillimum est Cajetano, Cardinali legato Pontificis Clementis VII-mi primario suasore et impulsore, ait Jo. Ribini Mem. Aug. Conf. T. I. p. 14. §. VI. Ceterum similes leges et alibi erant latae dudumque in usu contra alios sic dictos haereticos. Praeter innumeros, (1581 mortuus) Jesuita Eduardus Campianus docuit Lutheranos et Calvinistas ense esse trucidandos, igne, sulphure, pice cremandos, aqua suffocandos cet.

mirum jam 1523 in comitiis Budae celebratis art. LIV-tus scriptus hic est : „Omnes Lutheranos aut illorum fautores ac factioni ipsi adhaerentes tamquam publicos haereticos hostesque sacratissimae virginis Mariae poena capitis et ablatione omnium bonorum suorum Majestas Regia, velut Catholicus Princeps punire dignaretur.“ Articulus V-tus 1525 in campo Rákos latus sequens est : „Lutherani omnes e regno exstirpentur, et ubicunque reperti fuerint, non solum per ecclesiasticos, verum etiam per seculares personas libere capiantur et comburantur.“

Tametsi vero testentur aliqui, neminem unquam secundum has leges punitum esse : tamen Ribini auctore Joanne Burio in Micis suis historico-chronologicis ad annum 1527 refert, pastorem et rectorem scholae Libethbányensem, hunc quidem Veterosolii, illum, prope castellum Dobronae 1527 die 24 Aug. crematum esse. Idem etiam cuidam Georgio bibliopolae Budae et civi Casp. Taubero Viennae evenisse, ibidem narrat.^{d)} Ceterum nec hae leges, nec haec tristia exempla, nec dein post funestum regis Ludovici II-di casum ad Mohács die 29 Aug. 1526 Joannis de Zápolya et Ferdinandi I-mi acres conatus doctrinae illi ex Germania se effundenti efficaciter resistere poterant. Post perlectam autem Augustae Vindelicorum an. 1530 die 25 m. Junii coram Imperatore Carolo V-to in comitiis, quibus etiam frater ejus Ferdinandus I. intererat, doctrinae confessionem, ab hac urbe nuncupatam, tanto celerius propagata est. Inter eruditos eam Matthias Devay, Leonhardus Stöckelius, Stephanus Kopácsy, Stephanus Szegedinus, Silvester, in viris equestris ordinis, Petrus Perényi, Casparus Drágfi, Thomas Nádasdy, Franciscus Rewa aliique innumeri diligentissime promovebant. Adhuc ante medium saeculum XVI-tum, plures vero postea, coetus evangelici in Confraternitates seu Senioratus vel contubernia coaluerant conventusque seu congregationes religionis causa celebrabant. Intra XXV annos mi-

d) T. I. Mem. p. 19 §. IX., quod 1524 evenit narrante id jam Luthero epist. l. II. p. 243. Nomen pastoris Libethbányensis erat Philippus Nicolai, rectoris scholae Gregori.

nimum duae tertiae Hungaricorum Magnatum, nobilium et reliquorum incolarum Lutheri, Zvinglii et Calvinii placita amplexos esse, narrat Feszlerus. ^{e)} Sub finem saeculi XVI-ti trans Danubium jam circa 300, cis Danubium usque Neogradum supra 400, in provinciis autem Scepusii, Sáros, Abaujvár et Gömör ultra 200 coetus dogma Lutheri profitentes suos pastores habuere. ^{f)} Quid mirum proinde jam hac aetate innumeros conventus, qui etiam synodi appellabantur, celebratos fuisse, ut in tanta rerum ecclesiasticarum mutatione leges conderent, doctrinam definirent, ritus et cultum divinum ipsamque disciplinae rationem constituerent? — Tum affulsit saeculum XVII-mum. Anno 1604 celebrantur regni comitia ad diem 3 Febr. Posonium indicta. Absente rege Rudolpho II-do praeest iis frater ejus Matthias, Archidux Austriae. Regni Ordines proferunt multas querelas, nominatim etiam in negotio religionis. Caesar his Protestantium Hungarorum querelis offensus, publicis ordinum statutis proprio motu addit articulum XXII-dum, quo eorum factum reprobatur et contra tales inquietos rerumque novarum cupidos, poena a divinis quondam regibus Ungariae in iisdem decretis et articulis statuta, confestim procedi et ceteris in exemplum irremissibiliter puniri decernit. Atque hoc non parum contulit ad animos jam a longiore tempore varias ob causas affectos nunc magis concitandos. Uti alias, ita hic quoque religio magis praetextus, quam vera causa fuit seditionis Botskayanae. ^{g)} Stephanus Botskay de Kis Maria, Helv. conf. add. nimirum sub finem anni 1604-ti arma arripuit. Anno 1605-to non solum patria misere vastabatur, verum etiam Austriae, Moraviae, Stiriae periculum imminebat. Quo viso Caesar de pace revehenda et gravaminibus tollendis

^{e)} Die Geschichten der Ungern und ihrer Landsassen. Erzählt von Dr. J. A. Feszler. Leipzig 1824 Theil VIII. p. 408. — Circa 1559 tres nonnisi Magnates R. Catholicos fuisse, nobiles fere nullos, testatur Szántó e. s. J. in Martini Szentivány dissert. parall. p. 217.

^{f)} Idem ibid. p. 410.

^{g)} V. Ribini Mem. T. I. p. 324. §. XXV., qua in sententia Istvánium sequitur.

cogitat. Ita pax sub nomine pacificationis Viennensis nota, anno 1606 die 23 m. Junii inter Archiducem Matthiam nomine Imperatoris et regis Rudolphi agentem et Botskayum per hujus mandatarios, nominatim Stephanum Illésházy, Thomam Vizkelethy, Andream Ostrosics et Paulum Apony confecta, ad diem 6 Aug. regia subscriptione confirmata est.

Quum reliqua ejus puncta ad civilem historiam spectent, hic solum articulum in negotio religionis evangelicae exscribimus, quod sit fundamentum art. XXVI-ti comitiorum anni 1790°/₁-mi. „Quantum itaque ad religionis negotium attinet, non obstantibus pro tempore constitutionibus publicis, sed neque articulo postremo anni 1604, cum is extra dietam et sine regnicolarum assensu adjectus fuerit, is propterea etiam tollitur, deliberatum est: ut juxta Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis priorem resolutionem, ad quam se regnicolae in sua replicatione referunt, nimirum quod omnes et singulos Status et Ordines intra ambitum regni Hungariae solum existentes, tam Magnates, Nobiles, quam liberas civitates et oppida privilegiata, immediate ad coronam spectantia, item in confiniis quoque regni Hungariae, milites Hungaros in sua religione et confessione nusquam turbabit, nec per alios turbari aut impediri sinet, verum omnibus praedictis Statibus et Ordinibus, liber religionis ipsorum usus et exercitium permittetur, absque tamen praejudicio Catholicae Romanae religionis, et ut Clerus, templa et ecclesiae Catholicorum Romanorum intacta et libera permaneant, utque ea, quae hoc disturbiorum tempore utrinque occupata fuere, rursum eisdem restituantur.“ Rib. 1. p. 344.

Sed hunc pacis articulum regni legem esse necessarium fuit, quod etiam in comitiis Posonii 1608*) factum. Rudolpho enim jure suo in Hungariam se abdicante, Matthias II. die 19 Nov. per Cardinalem Franciscum Forgáts coronatur, verum ante coronationem libertas religionis pace

*) Hoc anno Fra. Paoli Sarpi scribere coepit historiam concilii Tridentini idque fecit usque 1618. Mortuus Venetiis 1623 die 14. Januarii in cella sui claustrum.

Viennensi asserta in publicas regni leges relata est sequente modo. „Articulus I-mus anni 1608. Quantum itaque ad primum constitutionis Viennensis Articulum attinet, deliberatum est per Status et Ordines inclyti regni Ungariae, ut religionis exercitium tam Baronibus, Magnatibus et Nobilibus, quam etiam liberis civitatibus, ac universis societatibus et Ordinibus regni in suis ac Fisci bonis, item in confiniis quoque regni Hungariae, militibus Hungaris, sua cujusque religio et confessio, nec non oppidis et villis eam sponte ac libere acceptare volentibus, ubique liberum relinquatur, nec quisquam omnium in libero ejusdem usu ac exercitio a quocunque impediatur. Quinimo ad praecavenda inter Status et Ordines aliqua odia et dissensiones, ut quae elibet religio suae professionis Superiores seu Superintendentes habeat, statutum est.“ Addit his Ribini (T. I. p. 358) : „Atque haec est lex illa, qua, ut firmo atque immoto fundamento libertas religiosa Augustanae et Helveticae Conf. sociis in Hungaria concessa, hodieque nititur. Hac occasione ante coronationem Matthiae, Stephanus Illésházy favore Matthiae et regni Ordinum benevolentia ad Palatinalem dignitatem evectus est, quo facto Augustanae confessionis socii alteram a rege dignitatem nacti, culmen se felicitatis attigisse opinabantur.“

Illésházy non diu hanc provinciam ornabat, quippe 1609 die 3-tia Non. Maji Viennae rebus humanis ereptus. Successit ei in eadem magna Ordinum regni consensione electus Georgius Thurzo, Comes Arvensis. Qui, ut articulum illum de negotio religionis jam auctoritatem legis Hungaricae nactum ex officio et auctoritate Palatinali ^{h)} ad effectum deduceret, die 13 Martii Bitscha generalem synodum decem Comitatum Cis-Danubianorum ad oppidum Solna in provincia Trenchiniensi in diem 28. Martii 1610 indicit. Prima itaque lex publica de religionis evangelicae libertate, qua religione in regnum recepta ac proin publica, genuerat etiam primam

^{h)} V. Rib. T. I. 371 seq. epistolam Thurzonis ad Posonienses datam, qua eos pro illa synodo invitat.

publicam synodum Solnensem, sub ipsius Palatini praesidio celebratam.

Atque de hac propter juvenes theologiae studiosos sequentia addenda esse censui. *Ἀπολογία* MS. articulo-
rum hujus synodi (cujus plura exemplaria esse debebant) reperitur in tabulario ecclesiae ev. Cremniciensis. Articuli Solnae conditi exstant quidem in historia diplomatica p. 24 — 27 et praeterea Solnae typis exscripti in 4-to anno 1708 per Vilhelmum Kauder, quod Ribini quoque T. 1. p. 377 refert: verum haec eorum editio non est prima. Prima certe prodiit illico post synodum; ad quod statuendum sequentibus adducor rationibus. Primum Cardinalis et Archiepiscopus Strigoniensis Franciscus Forgács jam ad diem 17-mum m. Aprilis e. a. solemnem contra hanc synodum ejusdemque decreta contradictionem Posonii publicavit et valvis templi affixit, quod nisi acta typis impressa fuissent, aegre tam cito facere potuisset. Deinde ipse Palatinus in litteris ex arce Tokajensi die 20-ma Junii e. a. ad Superintendentem Eliam Lány (qui eidem apologiam synodi contra Cardinalis scriptum conscriptam miserat) datis, respondet: Se velle, ut quemadmodum priora illa, quae in synodo pia Solnensi fuerant acta et conclusa typis exprimi curavit, simili modo etiam haec apologia quam primum prelo committatur et in vulgus spargatur, dumque fuerit impressa, eodem modo ubique templorum valvis affigatur et publicetur ⁱ⁾. Denique in ipsa editione Vil. Kauderi post 98 annos facta, verba „recusa Solnae,“ innuunt, fuisse hac priorem editionem. Postremo editio Bartphensis eorundem actorum et conclusorum Solnensium, quam sine notatione anni Jacobus Klees procuravit ^{k)}, forma, ut mihi videtur, litterarum antiquiore et orthographia nominum propriorum ab illa Solnensi Kauderiana differente, clare ostendit, tertiam adhuc fuisse editionem, utraque hac anti-

ⁱ⁾ Rib. T. I. p. 383.

^{k)} Hujus exemplar, quod gratus profiteor, amica liberalitate inter alia complura uno volumine comprehensa accepi a viro Adm. Rev. Joan. Lad. Bartholomaeidesz Uhorszkae VDMstro.

quiorem, seu omnium primam. Atque hanc nusquam vidi vel acquirere potui. Quarta, quam novi, ex archetypo illo in tabulario ecclesiae ev. Cremnitziensis typis impressa reperitur in scripto periodico: Annales Evangelici Aug. et Helv. conf. addictorum in ditionibus domui Austriacae haereditariis. Tom. IX. Edidit Samuel Ambrosius sacror. evangeli. Radvanii V. D. M. Neosolii MDCCCIII. p. 60 — 75. Quinta denique prodiit in Protestans Egyházi és Iskolai lap 10 szám. Ötödik évi folyamat Mart. 8. 1846. — Ceterum relinquo de his accuratius iudicium viris, qui maiore penu litteraria instructi plus temporis habent ad haec plene examinanda et cognoscenda. — Secundum Kauderi editionem, de qua ait, eam esse cum originali fideliter collatam, ipsa illa acta et conclusiones jam hic sequuntur.

Augustanae Confessionis, ex Decem Cis-Danubianis Comitibus, Soluae congregatorum,

Anno Domini MDCX diebus 28. 29 et 30 Martii

I Cor. XIV.

Omnia rite et decore sunt in Ecclesia.

Psalmus 68 et 29.

Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis.

Cum originali fideliter collata,

Recuraque Soluae, anno MDCXVII. per Wilhelmum Kauder.

I.

**ACTA ET CONCLUSIONES
CONVENTUS**

seu

Synodi certorum Inclyti Hungariae Regni Baronum, Magnatum et Nobilium, nec non Legatorum et Ministrorum Augustanae Confessionis, ex Decem Cis-Danubianis Comitatibus, Solnae congregatorum,

Anno Domini MDCX diebus 28. 29 et 30 Martii.

1 Cor. XIV.

Omnia rite et decenter fiant in Ecclesia.

Psalmo 68 et 29.

Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis.

*) Hunc Georgium et eius filium Emmerichum, qui in Academia Vitebergensi tempore Leonhardi Hutteni non tantum litteraria operam navavit, verum etiam Rectore Magisterii dignitatem 1515 d. 18 Oct. sibi collatam obtinuit, huiusmodi quoque David Cavallinger ab Hungaria in opus: Specimen Hungariae litterariae. Praefat. et Libellus 1711. p. 385. — 6. ubi etiam Joannem ex eadem Academia promissum, episcopum Vratislaviensem, qui Lodovicum regem Pragae coronavit 1502. d. 11 Mar. et Alexium Thaurum, secretarium Regiae commemo-
rat p. 382. Quod quod de Hungaria scriptum, cum X Hungariae Christianitas etc. Secretis tractatus praefatis, in eo graviter errat.

Cum originali fideliter collata,

Recusaque Solnae, anno MDCCVIII. per Wilhelmum Kauder.

I.

ACTA ET CONCLUSIONES CONVENTUS

1861

Synodi certorum Inlyti Hungariae Regni Baronum, Ma-
gnatum et Nobilium, nec non Legatorum et Ministrorum
Augustanae Confessionis, ex Decretis Cis-Ranubianis Comi-

Ordine nil melius, nil lege decentius aequa :

Fortius est vera religione nihil.

Anno Domini MDCC diebus 28. 29 et 30 Martii.

G. Z.

I Cor. XIV.

Omnia rite et decenter sunt in Ecclesia.

Pariter 68 et 29.

Confirmans hoc Deus, quod operatus es in nobis.

Cum originali fideliter collata.

Reversus Solus, anno MDCCVII per Wilhelmum Knecht.

Nos Comes Georgius Thurzó de Bethlemfalva, *)
 Regni Hungariae Palatinus, Judex Cumanorum, nec
 non de Arva, eiusdemque Comitatus supremus et per-
 petuus Comes, Sacrae Regiae Maiestatis Consiliarius
 et per Hungariam Locumtenens, etc. Petrus de Re-
 va, Comes Comitatus Thuroczyensis, Magister Cu-
 riae et Consiliarius Sacrae Regiae Maiestatis ac sacrae
 regni Hungariae coronae Conservator; Andreas Ostro-
 sith de Ghiletincz et in Illava; Moyses Szuniogh de
 Jeszenicze et in Budethin; Andreas Jakusith de Or-
 bova et in Orozlánkő; Benedictus Pogrányi, Marti-
 nus Beniczki Vice-Palatinus regni Hungariae, Theo-
 dosius Sirmiensis de Zulio', Tabulae Sacrae Regiae
 Maiestatis Assessor et Georgius Lehoczky Trenchi-
 niensis, Hieroslaus Zmesskal de Domanovecz et Ca-

*) Hunc Georgium et eius filium Emericum, qui in Academia
 Vitebergensi tempore Leonhardi Hutteri non tantum litteris
 operam navavit, verum etiam Rectoris Magnificentissimi di-
 gnitatem 1515 d. 18 Oct. sibi collatam sustinuit, laudat quo-
 que David Czvittinger nob. Hungarus in opere : Specimen
 Hungariae litteratae. Francof. et Lipsiae 1711. p. 385 — 6,
 ubi etiam Joannem ex eadem Comitum prosapia, episcopum
 Vratislaviensem, qui Ludovicum regem Pragae coronavit 1509.
 d. 11 Mar. et Alexium Thurzó Judicem curiae Regiae comme-
 morat p. 382. Sed, quod de Emerico scripsit, eum X Hunga-
 riae Comitatus tres Superintendentes praefecisse, in eo gra-
 viter erravit; nam id fecerat synodus Solnensis sub praesidio
 eius patris celebrata. Cf. J. Chr. Engel Geschichte des ungr.
 Reichs. IV. Th. 1834. p. 363.

spar Ocskay Nitriensis, Joannes Maythenyi et Martinus Bossányi Barsiensis, Joannes Rutkay et Nicolaus Tarnowszky, Thuroczyensis, Benedictus Gyurki et Nicolaus Benkovich Zoliensis, Benedictus Pongrácz et Michael Okolicsányi Liptoviensis ac Joannes David de Sz. Péter Arvensis, Comitatum; item Rudolphus Maurach et Martinus Keszlerus Posoniensis ac Joannes Sturmius Modrensis, Liberarum civitatum regiarum Legati; nec non M. Simon Heuchelin, evangelicae ecclesiae Posoniensis Pastor, Florianus Duchon, Spect. ac Magnificae Dominae Catharinae Pálffy, relictæ Illustrissimi olim Domini Stephani Illyésházy, regni Hungariae Palatini cet. Aulicus concionator, ex Posoniensi; Minorum Ministrorum Submontanorum Joannes Fabricius, Szent Mihályi, Galgocziensis et Martinus Szkacsányi Pistiniensis, Balthasar Vetro-Zoliensis, Semptensis, Joannes Zubenitius Zelensis, Joannes Ponicens Chaitensis, Berencsiensis quoque contubernii et Praepositi Ujhelyiensis, nominibus et in personis, et Zacharias Casparides Leszeten: similiter ex Nitriensi, Alexander Szowinus Prividiensis, et Michael Petri Chrenowiensis; itidem ex Nitriensi Jonas Csernák Szolcsanensis; Caspar Fabricius Oszlanensis ex Barsiensi; Elias Lány Bitschensis ac superioris districtus Trenchiniensis, Samuel Paulinus Beszterczensis et Stephanus Kruspier Ujhelyiensis, Joannes Lazitius inferioris Districtus Trenchiniensis, Joannes Artopaeus Cassensis, Isaacus Hodickius Turnensis, Georgius Piscator Gradnensis, Paulus Szaladinus Banoviensis ex Trenchiniensi; Samuel Melikius Breznensis et Elias Tornarius Lipschensis ex Zoliensi; Andreas Carbonarius S. Martini et Georgius Smidelius

S. Helenae ex Thuroczensi; Christophorus Masurkius Tevto-Lipschensis et Martinus Mokosinus Teplensis ex Liptoviensi ac Nicolaus Baticzius Weliczanensis ex Arvensi Comitatus, ecclesiarum Seniores ac Ministri, plena cum informatione et tractandi ac concludendi autoritate exmissi etc. damus pro memoria, significantes tenore praesentium, quibus expedit, universis: Quod cum Nos ad instantiam et commissionem eiusdem Illustrissimi Domini Palatini, in negotiis subnotatis ex parte videlicet Superiorum seu Superintendentium, legibus et constitutionibus regni id admittentibus, in decem hisce Comitatus Cis-Danubianis, in ecclesiis Augustanam Confessionem amplectentibus, constituendorum, die vigesima nona mensis Martii anni praesentis Millesimi Sexcentissimi Decimi, hic in oppido Solna congregati et constituti fuisset: eo tum post multas propositiones et allegationes, pie, fraterne, ultro citroque inter nos factas, considerantes id et altius expedientes, ad praecavenda et evitanda publica dissidia, quanto-pere opus sit, ut nostra quoque religio suos Superiores seu Superintendentes habeat, in hanc concordiae et transactionis mutuae devenimus unionem:

Ac primo quidem: Cum Decem istorum Comitatum tanta sit amplitudo, ut unus Superintendens commode ipsis minime possit praeesse: statuimus, ut iidem Decem Comitatus in tres dividantur partes, ac totidem suos habeant Superintendentes, hoc, ut sequitur ordine: Liptoviensis. Arvensis et Trenchi-nensis, Rever. Dn. Eliam Lány; Thuroczensis, Nogradensis, Zoliensis et Honthensis similiter Reverendum Dominum Samuelem Melikium; Barsiensis, Nittriensis et Posoniensis tertium, Reveren-

dum utpote Dn. Isaacum Abrahamidem Praepositum Bajmociensem.

Cumque in regno hoc nom saltem Hungaricae et Slavonicae, verum et Germanicae nationis ecclesiae habeantur : statuimus, ut et natio Germanica, similiter et Hungarica suos habeant Inspectores, qui mutuam cum antelatis Dominis Superintendentibus habebunt correspondentiam et ab illis dependentiam; et quidem pro tali Inspectore ecclesiarum Germanicarum in Comitatu Posoniensi, Nittriensi, Barsiensi, M. Simon Heuchelin Posoniensis, pro Montanis civitatibus Dn. M. Paulus Lentzius Schemnicensis, pro Hungaris in Comitatibus Posoniensi, Nittriensi, Barsiensi, Stephanus Kürti Szerediensis, ecclesiarum Ministri dicuntur et eliguntur.

Deinde, ut Seniores etiam et Decani in singulis Districtibus seu Diaecesibus more antea solito, qui nobiscum in confessione consentiunt, maneat in suo officio; qui vero certis et evidentibus de causis officio tali valedixerint, loco eorum alii eligantur et quidem personae ad id aptae et idoneae, doctrina, pietate, autoritate et vita irreprehensibili valentes.

Quoad punctum illud : si videlicet unus istorum Superintendentium (uti singuli mortales sumus), ex hac vita decederet, sive in alium Comitatum alterius Superintendentis inspectioni subiectum commigraret : statuimus et conclusimus, ut reliqui duo Superintendentes cum praescitu Comitatum illorum, quibus talis Superintendens defunctus, vel alio evocatus praeerat, praefixoque et publicato invicem communi consensu et suffragiis certo termino alium idoneum ad tale officium eligere et constituere possint Superintendentem.

De stipendiis eorundem Superintendentium, praeter censum cathedraticum et aedituorum contributiones, contubernia etiam et Comitatus praenotati requirentur, quatenus ipsi quoque ex pio zelo et in ecclesiam Domini eiusque Ministros affectu et liberalitate, aliquid certi determinent et concludant.

Jam quoad labores et officia aliasque leges, tum ipsis Superintendentibus, Inspectoribus, quam Senioribus et Dominis Ministris latas, eas sic limitavimus.

I.

Ipsimet Superintendentes, Inspectores et Seniores omnimode incumbant, quatenus pura et orthodoxa doctrina vitaeque ac morum innocentia ad regulam per divum Paulum Apostolum (I. Timoth. 3.) episcopis praescriptam, quam proxime accedere, sicque reliquis Ministris et gregi lampadis instar prae-lucere possint, ne, si secus facerent, religio nostra male audire cogatur ansaque adversariis columniandi nos praebeatur.

II.

Visitent ecclesias quotannis, tum per se, quando facere poterunt, tum per suos Seniores, quando vel adversa valetudine, vel aliis inevitabilibus malis prohibiti fuerint. Quod si quando singulas ecclesias adire et invisere non potuerint, operam tamen dabunt, ut vel anniversarias Dominorum Ministrorum congregationes in Januario et Februario celebrari solitas ita ordinent et disponant, quo singulis interesse queant. Ita enim fratrum negotia iuvare, casus illis oblatos diiudicare, statum etiam ecclesiarum cogno-

scere, disciplinam tueri et censum suum levare poterunt.

III.

In visitatione inquirent, quid, quomodo vel quam fideliter doceant Ministri? inculcantne populo preces et catechesin? satisne pie, sobrie, caste vivant? Vice versa, quam gratum ac morigerum se erga pastorem praebeat populus? penditne ea, quae parochiis sunt deputata? curatne templorum, parochiarum et scholarum aedificia? Item inquirent, quales habeantur Rectores? quid et quomodo doceant iuventutem? Ministros novitios ingenio tardiores examinant et urgebunt, ut in doctrina et moribus proficiant et commendabunt ipsos doctioribus. Quae pro sua autoritate et prudentia corrigere et ordinare annitentur, auxiliante cuiusque Comitatus et Fraternitatis Seniore.

IV.

Superintendentis erit, omnes proventus templorum, parochiarum, scholarum, videlicet terras, prata, molendina et similes cum vestibis ecclesiasticis, et clenodiis, fideliter consignatis, asservare, ac ne quid deperdatur, alienetur aut imminuatur, operam dare, ac, si quae tales terrae, prata, molendina, possessiones occupatae fuerint, de illis politicum magistratum requirere.

V.

Ministros ecclesiarum scholarumque rectores, ab omnibus iniuriis et contumeliis secundum leges defendere. Ideo enim censum ab eis accipient; quam ad rem opus erit iudiciis et legitima cognitione.

VI.

Conformitatem rituum et ceremoniarum, una Alba excepta (ad cuius usum, tamquam adiaphoron, Dominos Hungaricos Concionatores, certas et evidentes ob causas compellere non videretur consultum), in omnibus hisce coniunctis ecclesiis instituant et conservent, id quod non aliter consequentur, quam unius eiusdemque Agendae publicatione. De dierum festorum celebratione, quinam observari debeant, iam antea extant constitutiones Contuberniorum.

VII.

Superintendentis erit, Candidatos S. Theologiae, qui quidem ab aetate et vitae integritate ad id idonei et ex eius dioecesi fuerint, aut in eam vocabuntur, adhibitis cum proximoInspectore et Seniore, aliquot vicinis Ministris examinare, et ubi idonei comperti fuerint, ad sacrum ecclesiae Ministerium secundum ritum ecclesiae Wittebergensis, ordinare, et tandem cum suo et collegarum testimonio dimittere, quodque est maximum, ad doctrinae puritatem et obedientiam legum obligare. Quod si quispiam uberioris eruditionis assequendae, vel regionum videntarum, seu librorum comparandorum gratia, Wittebergam vel ad aliam quampiam Academiam Augustanae Confessionis in Libro Concordiae declaratae, salutare et pro sacris ordinibus excurrere voluerint, id quoque liceat ipsis facere, dummodo id sine praediuicio aut contemptu domesticorum Superintendentium fiat. Quin, ut legitima vocatione examineque praehabito, commendatoriis eorundem Superintendentium aut Inspectorum fulti et non sine illis, illuc

abire possint. Singuli autem Superintendentes de Ordinandis suum habeant Protocollum, Ordinandi vero omnino Libro Concordiae subscribere teneantur, neque aliter ad sacros ordines admittantur.

VIII.

In causis et casibus ad revisionem Superintendentium legitime spectantibus ita exposcente necessitate, adiungantur politicae personae juris peritae, evocandae per Dominos Superintendentes, non tamen interessatae vel affinitate et consanguinitate iunctae.

IX.

Minister ad aliquam parochiam vocatus, sistat se prius Superintendenti, Inspectori vel certe Seniori eiusdem Comitatus, si longius dissitus fuerit Superintendens, eam solum ob causam, ut ostendat suum consensum in vita et doctrina et an legitimam habeat vocationem.

X.

Causae maioris momenti, utpote haereseos, adulterii et aliorum scelerum contra aliquem Ministrorum, Diaconorum et Rectorum motae, ad Superintendentes deferantur; qui convocatis ex qualibet Fraternitate ad inspectionem suam pertinente, viris praecipuis, imo etiam juris peritis politicis, causam diligenter cognoscent et convictum sceleris pro qualitate delicti, aut dignitate pastoralis exuent et exauctorabunt beneficioque privabunt et magistratui politico puniendum committent. Reliquae causae minores Inspectoribus et Senioribus proponantur, in

Fraternitatibusque diiudicentur, ne et Senioris dignitati quidquam derogetur et Superintendens negotiorum multitudine obruatur.

XI.

Si quis tamen vel Actor vel in causam attractus iudicio et deliberatione Senioris eiusque Decanorum, in ea, ad quam pertinet Fraternitate, contentus esse noluerit et ad Superintendentem appellaverit, tum Superintendentis erit illius loci paria actuum et deliberationis ab eodem Seniore poscere, et rectene an minus iudicatum sit, cognoscere. Si recte et iuste deliberatum censuerit, confirmet; sin aliquid desiderari viderit, denuo rem revideri in eadem Fraternitate demandet, adhibitis etiam, si opus sit, ex alia Fraternitate, viris iudicio pollentibus et minime suspectis. Ulterius appellare non liceat et expensas pars convicta refundat.

XII.

Ministros ecclesiarum suae inspectioni commissos, non ex privato affectu vel arbitrio, sed secundum leges regat atque iudicet Superintendens; contumaces, si post unam aut alteram admonitionem obedire pertinaciter noluerint, vel recusaverint, communicato prius cum magistratu loci politico Inspectionibusque et Senioribus consilio, excommunicet, et si in gradu aliquo honoris fuerint, deponat.

XIII.

Si quis Ministrorum citandus erit, ad instantiam cuiusquam Actoris, is ipse Actor acceptis a Super-

intendente citatoriis, deferet eas ad suum Senioresseu Inspectorem, qui medio unius vel alterius Ministri citationem exequetur.

XIV.

Quia saepenumero accidit, quod Superintendentes Inspectoresque et ipsi Ministri inique per nonnullos laesi, protectoribus indigeant: statuimus, ut Superintendens, vel Inspector, sive Ministri, per quemcunque tandem laesi, in Comitatus politicum magistratum, primum domesticum, tandem etiam, si necesse fuerit, Superiores requirant opemque ab ipsis implorent, qui alioquin protectionem suam illis denegare non debent.

XV.

Si quae contubernia habent privata sua privilegia, seu quascunque praerogativas et libertates, si eae non pugnant cum vera religione et praesentibus hisce constitutionibus, conservari in eodem usu per Superintendentes debeant.

XVI.

Haec omnia praemissa, quo firmitus observentur et in suo permaneant vigore, iidem Domini Superintendentes post solennem sui ad officium hoc inaugurationem, in ecclesia hac Solnensi publice factam, iuramentum deposuerunt in hunc modum, futuris etiam temporibus, necessitate poscente, servandum.

In praeiis omnium fidem et firmitatem perpe-
tuum, praesentes litteras nostras, sigillis usualibus et
chirographis nostris roboratas, erigendas dandasque
esse duximus et concedendas. Actum et Datum in
oppido praenotato Solus, die trigesima Martii, Anno
Domini, Millesimo Sexcentesimo Decimo, supra-

Juramentum.

Ego N. Dominorum Ministrorum in Comitatus
T. et T. degentium Superintendens, juro coram Deo
vivo, Patre, Filio et Spiritu Sancto, et promitto,
quod ego in vita mea, nullam aliam doctrinam do-
cebo et promovebo, publice vel privatim, praeter
eam, quae scriptis propheticis et apostolicis conti-
netur, quaeve in Confessione Augustana Carolo V-to
Imperatori, Augustae Vindelicorum, anno MDXXX
exhibita, tum in Formula Concordiae comprehensa
habetur. Quam Confessionem, ut et Domini Seniores
et Domini Ministri, curae meae commissi, profite-
antur et doceant, diligenter ac serio invigilabo et
curabo. Dominis Ministris ecclesiarum et toti gregi
a me dependenti, adiuvante me Spiritus Sancti gra-
tia, sic praeesse studebo, uti bonum ac fidelem ani-
marum Pastorem et Divini Verbi Praeconem decet.
Leges tam Contuberniorum singulorum Comitatum
et Districtuum Dominis Ministris, quam mihi in hoc
officio Superintendentis praescriptas, observare et
per cunctos et singulos, ad meam inspectionem per-
tinentes, observari facere easque manutenere anni-
tar. Haec omnia, quod pro mea virili adimplere stu-
debo, ita me Deus adiuvet, Pater, Filius, et Spiri-
tus Sanctus, et mea christiana fides, Amen.

In quorum omnium fidem et firmitatem perpetuam, praesentes literas nostras, sigillis usualibus et chirographis nostris roboratas, erigendas dandasque esse duximus et concedendas. Actum et Datum in oppido praenotato Solna, die trigesima Martii, Anno Domini, Millesimo Sexcentesimo Decimo, superscripto.

II.

Synodus Szepes-Várallyensis.

Cel. 1614 diebus 22 et 23 men. Januarii.

1.

Historica praefatio.

Nondum plene tres anni post synodum Solnensem effluxerunt, dum Evangelicis Hungariae A. C. novum sidus restitutum affulserat. Nimirum Comes Christophorus Thurzo, terrae Scepusiensis perpetuus ac ejusdem, nec non Sárosiensis Comitatum supremus comes, eques auratus, S. C. R. Maj. cubicularius cet. Georgii Palatini frater, qui 1604 Petri Pázmany regni Primatis opera sacra R. Catholica amplexus erat, anno 1613 die 20-ma men. Februarii ad Evangelicorum communionem rediit. Quod factum quantam laetitiam excitaverit, patet ex litteris M. Stephani Xylandri (Holtzmann aliter) ecclesiae Várallyensis pastoris, XXIV oppidorum Scepus. regalium Senioris, ultima Febr. e. a. ad pastores eorundem oppidorum, ac responso Palatini, Posonio sub comitiis eodem anno 9-na Martii ad eundem Xylandrum datis, quarum exempla exhibet Ribini Tomo I. p. 396 — 399. A quo eventu, nondum annus elapsus erat, dum Christophorus de novis religionis suae sociis bene mereri studet. Convocat nimirum in diem 22-dam m. Januarii 1614-ti Szepes-Várallyam Evangelicos Scepusienses et Sárosienses ad synodum celebrandam ipseque ei praesidet. In hac synodo non solum ea, quae Solnae decreta

erant, nominatim etiam Formula Concordiae (quae trans Danubium jam ab anno 1590 recepta erat) solenniter adprobantur: verum etiam duo novi Superintendentes creantur, quorum alter in quinque liberis ac regiis civitatibus (Leutschovia, Cassovia, Eperiesinum, Cibinium min. et Bartphae), alter in praedictis duobus Comitatibus rem ecclesiarum curarent. Priorum cura M. Petro Zablero, ecclesiae Leutschoviensis pastori, posteriorum vero M. Stephano Xylander, V. D. Ministro Szepes-Várallyensi demandata erat. Ac iste quidem in ipsa synodo inauguratur, prior vero nonnisi die 28-va m. Junii. Acta hujus synodi confirmavit Georgius Thurzo, Palatinus, peculiari diplomate in arce Bitschensi die festo Matthiae Apostoli 1614, cujus exemplum vide Ribini mem. T. I. p. 401 seq.

Quae praeterea de hac synodo notari merentur, haec sunt. Primum, an ipsa acta et mutuus consensus ejusdem statim et ubi prodierint? cognoscere non potui. Ribini (T. I. p. 400) refert, eadem Articulis Solnensibus adjuncta typis exscripta esse Solnae 1708. At, ita nonnisi post 98 annos typis excusa prodiissent. Ibidem narrat: „Carolus Péterffy refert. Concil. Parte II. p. 219: conciliabuli hujus originaria 69 sigillis et autographis praesentium testimoniis communita, in manus suas incidisse, cimelion, inquit, quod nobis (Péterffy) tota Lutheri posteritas invidere debeat.“ Sed nulla hic invidiae causa subesse videtur, reponit Ribini. Tali enim cimelio Aug. Conf. socii commode carere possunt, quippe qui religionem suam non statutis synodalibus, sed eloquiis Dei in sacra scriptura comprehensis, fixum et fundatum esse, firma fide credant.“ (T. I. p. 401.) — Verum quidem hoc posterius: interim ego sine invidia profiteor, nobis omnino rem gratissimam futuram, si reliquias has recipere, et in communi tabulario nostro conservare possemus. Quam laudabilis et digna esset hoc cultiore saeculo haec facilitas, immo humanitas!

Deinde, memoratu dignum est, quod historicam investigationem meretur, auctorem historiae diplomaticae, qui tot documenta, tanta diligentia collegit, de hac syno-

do ejusque actis prorsus silere. Solnensis synodi, Semptaviensis Consistorii articulos recepit in suam historiam : de his altum tacet. Ex quo silentio videtur omnino verisimile esse, acta illa prima vice nonnisi 1708 typis prodiisse, quo tempore opus ejus historiae dipl. jam in Germania typis cusa esse poterat. Ceterum hic lubenter meliora edocebor, qui penitus in haec indagarunt. — Quid de hac et Solnensi synodis iudicet Dr. J. A. Feszlerus, vide: Die Geschichte der Ungern cet VIII. Th. pag. 423 — 426.

Denique J. Chr. Engel in suo opere : Geschichte des ungrischen Reichs, IV Th. Wien 1834 p. 364, sub notat. male narrat, hanc synodum celebratam esse anno 1610, nam hoc Solnensis celebrabatur, nec solum quartus, uti ait, verum etiam quintus Superintendens hic electus erat.

II.

ACTA ET MUTUUS CONSENSUS

Synodi Augustanam Confessionem amplectentis, in oppido
Szepes-Várallya,

Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Decimo Quarto,
mense Januario celebratae.

Psalmus CXXXIII.

Ecce quam bonum et quam iucundum habitare Fratres
in unum.

* * *

Hanc quoque Christe Deus, clementer respice partem

Nominis ut crescat fama decusque tui.

Regnat in humanis tua namque potentia rebus

Debetur soli gloria tanta tibi.

G. Z.

ACTA ET MUTUUS CONSENSUS

Synodi Augustanensis Confessionem amplectentis, in oppido
Szepes-Váralya,

Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Decimo Quarto,
mensis Januarii celebrata.

Psalmus CXXXIII.

Ecce quam bonum et quam iucundum habitare Fratres
in unum.

* * *

Hanc quoque Christe Deus, clementer respice partem
Nominis ut crescat sana decusque tui.
Regnat in humanis tua namque potentia rebus
Debetur soli gloria tanta tibi.

G. N.

30

Nos Christophorus Thurzo de Bethlemfalva, Comes Perpetuus Terrae Scepusiensis, ejusdemque et Sarosiensis Comitatum Supremus Comes, Liber Baro arcium Szepes, Baymocz, Sempthe, Galgocz et Temethven, Dominus in Richno, Eques Auratus ac Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis Cubicularius, etc.

Item Stephanus Pogrányi, Spectabilis ac Magnifici Domini Stanislai Thurzo de Bethlemfalva, itidem Terrae Scepusiensis Perpetui Comitis Liberi-que Baronis praedictarum arcium Szepes, Baymocz, Sempthe, Galgocz et Themetven, Domini in Rychno ac Sacratissimae Caesareae Regiaeque Majestatis Consilarii et Cubicularii etc. Joannes Zaborszky, Magnifici Domini Georgii Horvath de Palocza, Domini in Dunajecz, Wladislaw et Bóldo-kő etc.

Ac Lucas Godawa Tharczensis et Joannes Hyeber, Semptem Tiliensis ecclesiarum Pastores, Generosorum ac Egregiorum Dominorum Francisci et Joannis Derzoffy de Czernek, ac Nicolaus Literatus Horvath Mladosovith, Generosi Balthasaris Horvath, aliter Stansit de Gradetz, ablegati Nuncii, nec non Comitatus Scepusiensis, ex congregatione eorundem itidem in oppido Szepes-Várallya, eodem die celebrata, Christophorus Görgey, de eadem Görge, Vice-Comes, Ladislaus Horvath, Kyssevith de Lomnitza, praefatae Sacratissimae Caesareae - Re-

giaeque Majestatis Tabulae Judiciariae Assessor et Consiliarius, Sigismundus Mariassy de Marcusfalva, Wilhelmus Görgey de Görgö, Dicae Regiae in praescripto Comitatu Scepusiensi Exactor, Elias Treczy, Vice-Comes Sedis superioris decem Lanceatorum praetacti Comitatus Scepusiensis, Balthasar Zekely de Hunsdorff, Franciscus et Leonhardus Feygel de Zeybolczdorf, Samuel Thluk de Draveczech et Christophorus Kolyn de Zigra, Iudices Nobilium, ac Abraham Czebány de Farkasfalva, Jurgatus Notarius eiusdem Comitatus et Comitatus Scepusiensis; Petrus et Georgius Horanszky, Matthias Horvath Jakovith de Polyanka, Christophorus Heranth de Nagywath, Balthasar Petroczy de Petrocz, Simon Literatus Somogyi, et reliqui. Item ex Comitatu Sarosiensi, Joannes Henricus et Sigismundus Berzeviczy de Berzevicze, Stephanus, Christophorus et Nicolaus Merse de Szinye, Joannes Uz de Uzfalva, praefatae Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis in eodem Comitatu Sarosiensi Dicator, Joannes Berthothy de Berthoth, Alexander et Martinus Roskovany de eadem, Sigismundus Dobay de Dobo, Joannes Frichy, Sigismundus et Georgius de Hedry, Joannes Werebely, Georgius Horvath Loworkovith, Stephanus similiter Horvath de Grawek et Paulus Motko de Szent-Kereszt; Nicolaus Csemitzky Lyp-toviensis ex familiis ipsorum. Item Christophorus Köteles et Joannes Ersénygyártó Cassovien. Matthias Kalmann et Paulus Bretner Leutschovien. Jacobus Klötz et Thomas (Bu) cholcz *), Bartph. Joannes Hekkel et Michael Trajtler Eperiesien. et Joan-

*) Vel (S) cholz.

nes Fersius Cibien. Liberarum Regiarumque Civitatum Legati. Nec non Joannes Mihályko de Eperies, arcis Scepusiensis antelatae Aulicus Concionator ac M. Georgius Fabricius Secundus P. L. C. et Emericus Kecskemeti, Cassovien. Ecclesiae Pastores et M. J. Bocatius P. L. C. Rector Scholae Cassovien. M. Petrus Zablerus et Andreas Lamperti, Pastores ecclesiae atque Caspar Kramerus, Rector Scholae Leutschovien. Matthaeus Krapiczenus Concionator ecclesiae et Martinus Weigmannus ludimoderator Bartphen. Caspar Prellerus et Michael Zanzerius, Pastores, ac Joannes Cosmannus Rector Scholae Eperiesien. Joannes Erythraeus Pastor, et Joannes Lapserus ludirector Cibiniensis; item Georgius Kurkowicius, ecclesiae Paloczajen. Pastor et Fraternitatis Verbi Dei Ministrorum Augustanae Confessionis in Comitatu Sarosiensi, Senioris officio vacante, Consenior, Nicolaus Woszticzky ecclesiae Richnavien. Pastor, ac Fraternitatis inferioris fluvii Hernath, item Valentinus Raab ecclesiae Smegnensis Pastor, Contubernii superioris eiusdem fluvii Hernath, Georgius Záár, Pastor ecclesiae Teplicensis, ac Fraternitatis superioris fluvii Poprad, Joannes Fulgentius ecclesiae Mالدergensis Pastor, inferioris fluvii Poprad Fraternitatis, Michael Ribaldi ecclesiae Krompachiensis Pastor, ac Septem Montanorum oppidorum, ac Martinus Stubnensis ecclesiae Nidicensis Pastor, et iam fati Magnifici Domini, Georgii Horvath de Palochia, ibidem Aulicus Concionator, et Districtus Dunaviciensis Seniores. Praeterea ex utroque tam Scepusiensi, quam Sarosiensi Comitatibus ecclesiarum Pastores et Verbi Dei Ministri, quam plurimi, plenaria cum informatione, tractandi ac concludendi autori-

tate, exmissi et convocati : Memoriae commendamus per praesentes literas nostras, significantes quibus expedit universis : Quod cum nos ad instantiam et amicabilem requisitionem praetitulati Domini, Comitis Christophori Thurzo, ex benigna annuentia et speciali litteraria commissione, Illustrissimi Dn. Dn. Comitis Georgii Thurzo, de Bethlemfalva, Regni Hungariae Palatini et Judicis Cumano- rum, nec non de Arva Perpetui eiusdemque Comitatus Supremi ac perpetui Comitis, Sacratissimae Caesar. Regiaeque Majestatis intimi Consiliarii et per Hungariam Locumtenentis etc. in negotiis subnotatis, ex parte videlicet Superiorum, sive Superintendentium, Legibus et Constitutionibus Regni id svadentibus, in duobus hisce Comitatus, Scepusiensi nimirum et Sarosiensi, in ecclesiis Augustanam Confessionem amplectentibus, constituendorum, die Vigesima Secunda mensis Januarii, anni praesentis MDCXIV. in oppido Szepes-Várallya congregati et constituti fuisset, ex tunc factis in alterutrum propositionibus, mutuis consiliis, unanimi consensu et paribus suffragiis, christiane, pie et fraterne ultro citroque invicem habitis, diligenter considerantes id et altius animo revolventes ad praecavenda et evitanda publica dissidia, quantopere opus sit, ut nostra quoque religio in his superioribus regni partibus, signanter autem in hoc Scepusiensi et Sarosiensi Comitatus, admittentibus regni publicis constitutionibus, suos Superiores seu Superattendentes habeant, in hanc concordiae et mutuae transactionis devenimus unionem.

Ac primo quidem : Cum duorum istorum Comitatum ac Liberarum in eis Civitatum, tanta sit

amplitudo, ut unus Superintendens minime sufficiens esse videatur, statutum est : ut Quinque praescriptae Liberae ac Regiae Civitates, suum pro se et ecclesiis eorum peculiarem, Nos vero modo simili, pro Nobis et ecclesiis, Bonis ac Ditionibus nostris in praescriptis utroque Scepusiensi et Sarosiensi Comitatus, peculiarem, mutuam tamen semper et ubique cum altero intelligentiam, in omnibus casibus et causis habentem interteneamus Superintendentes : quorum alter Quinque Liberis ac Regiis Civitatibus praenominatis, hic vero Nobis et ecclesiis nostris, in utroque praeattacto Comitatu, Augustanam Confessionem profitentibus praesint; ad quod onus subeundum, per Nos quidem Reverendus vir M. Stephanus Xylander, ecclesiae Szepes-Várallyensis, Pastor, ac Fraternitatis viginti quatuor Regalium oppidorum in Scepusio Senior, per jam dictarum autem Quinque Liberarum ac Regiarum Civitatum, Reverendus vir M. Petrus Zablerus, ecclesiae Leutschoviensis Pastor et earundem Civitatum Senior, in Superintendentes sunt electi et inaugurati. Erit autem hoc primum nostrum omnium statutum : ut Seniores et Decani in singulis Districtibus seu Dioecesibus, more antea solito, qui nobiscum in religione consentiunt, maneant in suo officio, qui vero certis et evidentibus de causis, officio tali vale dixerint, loco eorum, alii eligantur, pietate, autoritate et vita irreprehensibili valentes. De successoribus Superattendentium statuimus hoc : quodsi videlicet aliqui istorum, (ut singuli mortales sumus) ex hac vita decederet, sive in alium commigraret Comitatum, ut sine omni dilatione, Seniores Fraternitatum, cum suis Consenioribus, praehabito cum Comitatus mutuo consensu,

die, loco et termino per eosdem praefigendo, alium eligant, et juxta ritum nostrarum ecclesiarum inaugurent et confirmant.

Stipendium ejusdem nostri Superintendentis, erunt floreni Ducenti, medietas quidem solvetur a portis nostris, altera vero media pars dabitur per Pastores, facta prius juxta uniuscunq[ue] facultates et proventus conscientiosa limitatione; nobiles autem unius sessionis, cum decem Lanceatis, quibus portae non sunt, de proprio solvent. Jam quoad labores et officia aliasque leges, tam ipsis Superintendentibus, Inspectoribus, quam Senioribus et Ministris latas, sicuti in Solnensibus Articulis habentur, paucis pro exigentia loci et temporis adjectis, eas limitamus.

I.

Ipsimet Superintendentes, Inspectores et Seniores, omnimode incumbant, quatenus pura et orthodoxa doctrina vitaeque ac morum innocentia ad regulam (1 Tim. 3.) per Apostolum Paulum Episcopis praescriptam, quam proxime accedere, sicque reliquis Ministris, lampadis instar, praelucere possint, ne, si secus facerent, religio nostra male audire cogatur ansaque adversariis calumniandi nos praeberetur.

II.

Ratione visitationis ecclesiarum, referunt se ad Articulum Solnensem similiter secundum : visitent ecclesias quotannis, tum per se, quando facere poterunt, tum per suos Seniores, quando vel adversa valetudine, vel aliis inevitabilibus malis prohibiti fuerint, adjunctis tamen sibi semper ex Comitatu viris nobilibus; quodsi quando singulas ecclesias adire et invi-

sere non poterunt, operam tamen dabunt, ut vel anniversarias Dominorum Ministrorum congregationes, in Januario vel Februario celebrari solitas, ita ordinent et disponant, quo singulis interesse queant. Ita enim Fratrum negotia iuvare, casus illis oblatos diiudicare, statum etiam ecclesiarum cognoscere, disciplinam tueri et censum suum levare poterunt.

III.

In visitatione inquirent, quid, quomodo, vel quam fideliter doceant Ministri; inculcantne populo preces et catechesin? satisne pie, sobrie, caste vivant? Viceversa, quam gratos ac morigeros se erga Pastorem praebeant auditores? penduntne ea, quae Parochiis sunt deputata? curantne templorum, parochiarum et scholarum aedificia? Item, inquirent, quales habeantur Rectores? quid et quomodo doceant juventutem? Ministros novitios, ingenio tardiores examinabunt et urgebunt, ut in doctrina et moribus proficiant, et commendabunt ipsos doctioribus, quae pro sua auctoritate et prudentia corrigere et ordinare annitentur, auxiliante cuiusque Comitatus et Fraternitatis Seniore.

IV.

Statuimus hoc quoque, quod in quarto Solnensi articulo habetur, nempe ut omnes proventus templorum, parochiarum, scholarum, videlicet terras, prata, molendina, a modo in posterum et similes cum vestibis ecclesiasticis et clenodiis fideliter consignatis asservare, et ne quid deperdatur, alienetur, aut imminuatur, operam dare; ac si quae tales terrae,

prata, molendina, possessiones occupatae fuerint, de illis Politicum Magistratum requirere.

V.

Recipitur hic quintus Solnensis Articulus, videlicet Ministros ecclesiarum, scholarumque Rectores ab omnibus iniuriis et contumeliis secundum legem praescriptam defendere; ideo enim ab eis censum accipient; quam ad rem opus erit iudiciis et legitima cognitione.

VI.

Conformitatem rituum et ceremoniarum, cum sexto Solnensi Articulo retineri volumus in omnibus nostris ecclesiis, id quod unius eiusdemque Agendae adminiculo fieri poterit. De dierum festorum celebratione certae constitutiones in omnibus Contuberniis habeantur.

VII.

Superintendentis erit, Candidatos Sanctae Theologiae, qui quidem ab aetate et vitae integritate ad id idonei fuerint, adhibitis cum proximoInspectore et Seniore aliquot vicinis Ministris, examinare et ubi idonei comperti fuerint, ad sacrum ecclesiae ministerium, secundum ritum ecclesiae Witebergensis ordinare, et tandem cum suo et collegarum testimonio dimittere, quodque est maximum, ad doctrinae puritatem et obedientiam legum obligare. Quodsi quispiam uberioris eruditionis assequendae, vel regionum videndarum, seu librorum comparandorum gratia, Witebergam vel aliam quampiam Academiam Augustanae Confessionis, in libro Concordiae declara-

tae, salutare et pro sacris ordinibus excurrere voluerit, id quoque liceat ipsis facere, dummodo id sine praeiudicio aut contemptu domestici Superintendentis fiat; quin et legitima vocatione examineque prae-habito, commendatoriis eorundem Superintendentium aut Inspectorum fulti et non sine illis, illuc abire possint; habeat autem Superintendens suum de ordinandis Protocollum, ordinandi vero omnino libro Concordiae subscribere teneantur. Neque aliter ad sacros ordines admittantur.

VIII.

Comprehenditur in Articulo nostro decimo quarto, inferius declarato.

IX.

Minister vocetur ab ecclesia, vocatus tamen ad Parochiam, sistat se Superintendenti, Inspectori, vel certe Seniori eiusdem Comitatus, eam solum ob causam, ut ostendat suum consensum in vita et doctrina et an legitimam habeat vocationem.

X.

Causae maioris momenti, utpote haereseos, adulterii et aliorum scelerum contra aliquem Ministrorum, Diaconorum et Rectorum motae, ad Superintendentes deferantur, qui convocatis ex qualibet Fraternitate viris praecipuis, imo etiam viris Politicis, causam diligenter cognoscent et convictum sceleris, pro qualitate delicti, aut dignitate pastoralis exuent et exauctorabunt, beneficioque privabunt et magistratui Politico puniendum committent. Reliquae

causae minores, quomodo examinari debeant, inferius demonstrabitur.

XI.

Si quis inter Ministros invicem Actor vel in causam attractus, iudicio et deliberatione sui Senioris eiusque Decanorum, in ea, ad quam pertinet, Fraternitate, contentus esse noluerit, et ad Superintendentem appellaverit : tum Superintendentis erit, illius loci paria actorum et deliberationis ab eodem Seniore poscere et rectene an minus iudicatum sit, cognoscere. Si recte et iuste deliberatum censuerit, confirmet; sin autem aliquid desiderari viderit, denuo rem revideri in eadem Fraternitate demandet, adhibitis etiam (si opus sit) ex alia Fraternitate viris iudicio pollentibus et minime suspectis; ulterius appellare non liceat et expensas pars convicta refundat *).

XII.

Hunc etiam Articulum Solnensem per omnia acceptamus, ut Ministros ecclesiarum suae inspectioni commissos, non ex privato affectu vel arbitrio, sed secundum leges regat atque iudicet Superintendens; contumaces, si post unam aut alteram admonitionem obedire pertinaciter noluerint vel recusaverint, communicato prius cum magistratu loci Politico Inspectoribusque et Senioribus consilio, excommunicet, et si in gradu honoris aliquo fuerint, deponat.

*) Ita verba haec emendanda esse censui, quum textus verba, nullum sensum dent, nimirum : ulterius appellare liceat et non expensas pars convicta refundat.

XIII.

Relinquitur hic Solnensis Articulus, si quis Ministrorum citandus erit, ad instantiam cuiusquam Actoris, is ipse Actor acceptis a Superintendente citatoriis, deferat eas ad suum Senioresm seu Inspectorum, qui medio unius atque alterius Ministri citationem exequetur.

XIV.

Si Superattendens, Inspectores, Seniores et Ministri aut etiam scholarum Rectores inique per nonnullos laesi, protectoribus indigeant, statutum est, ut iidem laesi, sive querulantes, primo domesticum Patronum seu Magistratum requirant, opemque ab illis et administrationem iustitiae implorent; et si ibidem iustitia querulanti administrari non poterit, ex tunc praecisis universis et singulis longioribus iuridicis remediis et processibus, in primitus celebranda sede iudiciaria, aut hac non existente, in Generali Comitatum congregatione, observato de lege citationis ordine, secundum breves, novissimarum regni constitutionum Articulos, causam suam levent et ibidem iuris et iustitiae impensionem habeant, in quantum se Vice-Comitis extendet authoritas. E converso vero, si praedecaratorum Ministrorum aliquis personam politicam, uti quandoque fit (in casibus tamen minoribus) offenderit aut laeserit, statuitur, ut Dominus Superintendens sine omni dilatione ad partis querulantis instantiam, ad faciem loci, seu residentiam domestici Patroni et magistratus unum atque alterum ex Senioribus suis transmittat, qui ibidem adhibitis pari numero viris politicis et iuris

peritis, causam revideant, dirimant et iudicium impendant. Quodsi isthic componi et finiri causa non possit, appellatio fit ad Dominum Superintendentem. In maioribus vero casibus, Superattendens in facie loci personaliter comparere teneatur. Ratione vero Rectorum scholarum statutum est: quodsi aliquis eorum in et adversus Patronum vel Pastorem suum deliquerit, habeat Patronus plenariam potestatis facultatem in praesentia domestici Pastoris, adhibitis duobus aut tribus ecclesiasticis, per Pastorem loci ejusdem evocandis et pari numero etiam politicis viris per Patronum accersitis, delinquentem domi, iure revidendo, iudicium impendendi et iuxta demerita puniendi.

XV.

Contubernia, quae habent sua privata privilegia, seu quascunque praerogativas et libertates, si ea non pugnant cum vera religione et praesentibus hisce constitutionibus, conservari in eodem usu per Superintendentem debeant.

XVI.

Haec omnia praemissa, quo firmitus observentur et in suo remaneant vigore, idem Dominus Superintendens Noster post solennem sui ad officium hoc inaugurationem, in templo arcis Scepusiensis, et maxima tam ecclesiasticorum quam politicorum frequentia publice factam, iuramentum quoque deposuit.

Juramentum.

Ego N. Dominorum Ministrorum in Comitatus T. et T. degentium Superintendens, iuro, coram Deo vivo, Patre, Filio et Spiritu Sancto, et promitto, quod ego in vita mea, nullam aliam doctrinam docebo et promovebo, publice vel privatim, praeter eam, quae scriptis Prophetis et Apostolicis continetur, quaeve in Confessione Augustana, Carolo V. Imperatori, Augustae Vindelicorum anno Domini Millesimo Quingentesimo Trigesimo exhibita, tum in aliis Symbolicis ecclesiarum nostrarum libellis*) comprehensa habetur. Quam Confessionem, ut et Domini Seniores et Domini Ministri curae meae commissi, profiteantur et doceant, diligenter et serio invigilabo et curabo; Dominis Ministris ecclesiarum et toti gregi a me dependenti, adiuvante me Spiritu Sancti gratia, sic praeesse studebo, uti bonum ac fidelem animarum Pastorem et Divini Verbi Praeconem decet; leges tam contuberniorum singulorum Comitatum et Districtuum, Dominis Ministris, quam mihi in hoc officio Superintendentis praescriptas, observare et per cunctos et singulos ad meam inspectio-

*) In Solnensi iuramento est: „Tum in Formula Concordiae.“

nem pertinentes, observari facere, easque manu tenere adnitar. Haec omnia, quod pro mea virili adimplere studebo, ita me Deus adjuvet, Pater, Filius et Spiritus Sanctus et mea christiana fides. Amen.

In quorum omnium fidem et firmitatem perpetuam, praesentes literas nostras sigillis usualibus et chirographis nostris roboratas, erigendas, dandasque esse duximus et concedendas. Actum et datum in oppido praenotato Szepes-Wárallya, die vigesimo tertio mensis Januarii, anno Domini, Millesimo, Sexcentesimo Decimo Quarto supra scripto.

Articulus I. Anni 1608

ante coronationem Imperatoris et Regis Matthiae II-di sacro sancta iurisiurandi religione roboratus, de religionis libertate et Superintendentium electione.

Quantum itaque ad primum constitutionis Vinnensis Articulum attinet, deliberatum est per Status et Ordines Inclviti Regni Hungariae, ut religionis exercitium tum Baronibus, Magnatibus et Nobilibus, quam etiam Liberis Civitatibus, ac universis Statibus et Ordinibus Regni, in suis ac Fisci bonis, item in confiniis quoque Regni Hungariae militibus Hungaris, sua cuiusque religio et Confessio, nec non oppidis et villis eam sponte ac libere acceptare volentibus, ubique liberum relinquatur, nec quisquam omnium in libero eiusdem usu ac exercitio a quoquam impediat. Quin imo ad praecavenda inter Status et Ordines aliqua odia et dissensiones, ut quaelibet religio suae professionis Superiores seu Superintendentes habeat, statutum est.

a possessione templorum distinguentes, verbis illis „una cum temporibus“ acriter intercedebant. Post gravem luctum postremo Artic. 77-mo libertas religionis universe his ————— est: In negotio religionis renovatur Articulus primus anni 1608 ante coronationem editus. Anno 1629 rex Matthias mense Aprilis a vita excessit atque eodem etiam Gabriel Bethlen, Princeps

III.

Consistorium Sempthaviense.

Cel. 1622.

Historica praefatio.

Post synodos Solnensem et Sz. Várallyensem usque 1622 haec fere sunt, quae in praecipuis eventis ecclesiae nostrae hoc loco commemorari merentur. Anno 1616-to m. Decembri Georgius Thurzo regni Palatinus rebus humanis ereptus est. Exuviae ejus anno 1617, Evangelicis jubiları reformationis primo, reconditae sunt ad diem 9. Cal. Martii in aede sacra Bitsensi ab eodem aedificata, magna et sumtuosa funeris pompa. Anno 1618 celebrantur Posonii comitia, in quibus Matthia II-do rege volente Ferdinandus II. successor rex coronatur. In his magno animorum motu agebatur de quaestione illa : quo jure Evangelici templa possiderent? Hi, vi pacificationis Viennensis liberum religionis exercitium „una cum templis,“ quae possidebant, conditionibus coronandi regis proponi volebant; R. Catholici contra liberum religionis exercitium a possessione templorum distinguentes, verbis illis „una cum templis“ acriter intercedebant. Post gravem luctam postremo Artic. 77-mo libertas religionis universe his verbis adserta est : In negotio religionis renovatur Articulus primus anni 1608 ante coronationem editus. Anno 1619 rex Matthias mense Aprili e vita excessit atque eodem etiam Gabriel Bethlen, Princeps

Transilvaniae Helv. Conf. Hungariam cum exercitu invasit. Idem repetiit etiam 1621. Causas enarrat historia civilis. Exeunte anno 1621 Niclasburgi in Moravia pax inter regem et Bethlenium conciliatur. Hic Niclasburgi Emericus Thurzo, Georgii unicus filius, in pace hac concilianda partes habens, aetatis suae 25-to anno vivere desiit (Ribini I. p. 456). — Anno 1622 Sopronii comitia celebrantur, in quibus rex diplomatis sui regii conditione sexta de securitate religionis evangelicae cavit. In iisdem Comes Stanislaus Thurzo *) regni Palatinus eligitur, isque eodem anno die 1. m. Septembris peculiari diplomate confirmat in arce sua Sempthae leges et articulos Consistorii Sempthavien-sis, quos Tobias Brunzwick pastor ibidem idemque a Palatino titulo Superintendentis ornatus conscripserat. Quorum textus sequens.

*) Hujus Stanislai filii duo, Adamus 1630, primo jubilarum Aug. Cons. brevi post Michael, natus minor, una cum matre vidua, sacra R. Catholica amplexi sunt. Quid quod eodem anno 1630 idem fecerat et ipse Tobias Brunzwick, casu quodam in angustiam conjectus, studio et opera Pázmanii atque Patrum S. J. Vide Ribini I. pag. 442. 6. et 450. Quo facto is curando vectigali regio praepositus est, ut vivere posset, narrat idem ibi. —

Leges et Articuli Consistorii Sempthaviensis Augu-
stinae Confessionis, cui subsunt Fratres a Laco Fer-

Leges et Articuli Consistorii Sempthaviensis Aug. Confes-
sionis editi et a Palatino Regni, Comite Stanislao Thurzone
diensi, Sings confirmati, 1622 die 1. Sept.

de Officio Superintendentis, et Seniorum, de Gene-
ralibus Synodis, de Ordinatione Pastorum, de Scho-
lis earumque Rectoribus etc. etc. a Comite Stanislao

Thurzone Palatino Regni confirmati, Anno
1622 d. 1. Septemb. ejus originale membranaceum
cum appenso sigillo extat:

Nos Comes Stanislaus Thurzo de Bethlen-
falva, Regni Hungariae Palatinus et Judex Cuna-
norum, Terrae Scepusiensis; ac Comitatus ejusdem
perpetuus Comes, nec non Sacratissimi Principis et
Domini, Domini Ferdinandi II-di Dei gratia, Electi
Romanorum Imperatoris semper Augusti, ac Ger-
maniae, Hungariae, Bohemiae, etc. Regis, Archidu-
cis Austriae, Ducis Burgundiae etc. Intimus Consi-
liarius, et per Hungariam locutinentens. Memoriae
commendamus vobis presentium; significantes,
quibus expedit universis: Quod admodum Reveren-
dus et Clarissimus Doctor Tobias Brunczvik, Au-

Leges et Articuli Consistorii Semptaviensis Augustanae Confessionis, cui subsunt Fratres a Lacu Ferteo in Comitatibus Nittriensi, Posoniensi, Mosoniensi, Jaurinensi, Comaromiensi, Barsiensi, Neogradiensi, Strigoniensi, utroque Honthensi, Gömöriensi, de Officio Superintendentis, et Seniorum, de Generalibus Synodis, de Ordinatione Pastorum, de Scholis earumque Rectoribus etc. etc. a Comite Stanislao Thurzone Palatino et Locumtenente confirmati, Anno 1622 d. 1. Septemb. cujus originale membranaceum cum appenso sigillo extat:

Nos Comes Stanislaus Thurzo de Bethlenfalva, Regni Hungariae Palatinus et Judex Cumanorum, Terrae Scepusiensis, ac Comitatus ejusdem perpetuus Comes, nec non Sacratissimi Principis et Domini, Domini Ferdinandi II-di Dei gratia, Electi Romanorum Imperatoris semper Augusti, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, etc. Regis, Archiducis Austriae, Ducis Burgundiae etc. Intimus Consiliarius, et per Hungariam Locumtenens. Memoriae commendamus tenore praesentium, significantes, quibus expedit universis: Quod admodum Reverendus et Clarissimus Dominus Tobias Brunczuik, Au-

lae nostrae Semptaviensis Concionator; nec non Reverendorum Fratrum Confessionem Augustanam amplectentium, a Lacu Ferteö, in Comitatibus Nitriensi, Posoniensi, Mosoniensi, Jauriniensi, Comaromiensi, Barsiensi, Neogradiensi, utroque Honthensi, Gömöriensi degentium, Superintendens, nostram personaliter veniens in praesentiam, suo ac totius Consistorii Semptaviensis nomine, exhibuit nobis quasdam Leges seu Articulos Latino idiomate conscriptos, ad confirmationem boni ordinis et disciplinae ecclesiasticae in eodem venerabili consistorio spectantes, supplicavitque debita cum instantia, quatenus nos easdem Leges et articulos praesentibus literis nostris insertos, ac perpetuo duraturos autoritate nostra Palatinali, qua pleno jure fungimur, approbare, confirmare et ratificare vellemus. Quorum quidem Articulorum seu Legum ista fuit series.

I.

Legitime electo ordinatoque Superintendenti subjiuntur omnes in universum Presbyteri quovis vocitati nomine, ita seniores, ut caeteri fratres, qui debito honore timoreque illi obtemperent, tanquam potestati ecclesiasticae a Deo ordinatae.

II.

Superintendentis erit invigilare, ut inspectioni suae subjecti Presbyteri orthodoxam inculcent populo doctrinam, quae scriptis Prophetis et Apostolicis libroque Christianae concordiae est comprehensa; secus autem docentes nullatenus toleret. Juniores vero, qui iudicio nondum confirmati fuerint,

a scriptis Papistarum vel Calvinistarum in Articulis controversis abstineant.

III.

Quia autem recte docere, sed male vivere, est doctrinae suae fidem negare, idem Superintendens daturus est operam, quatenus Presbyteri fidei suae commissi, vitae morumque integritatem sectentur. Quod si vero quispiam vocationis suae oblitus, vitam solutam duxerit, hoc est, crebro compotaverit, manus cum Laicis conseruerit, verbis maledictis alios prosciderit, et ad verbera descenderit, vel Parochiam deserendo hinc inde cursitaverit, usuram sectatus fuerit, post admonitionem paternam, in bonis suis mulctabitur, mulctam non curans, custodiae tradetur, obstinatus tandem officio degradabitur.

IV.

Ecclesias quotannis visitet, ubi ab auditoribus de doctrina, diligentia, vitaeque innocentia tum Concionatorum tum Scholarum Rectorum inquiret, eosque ab omnibus injuriis contumeliisque defendet, proventus Parochiales, puta terras arabiles, vineas, prata, molendina, nemora et similia diligenter consignabit, e quibus ne quippiam deperdatur, incumbat: imo, si quae possessiones per abusum vel vim abalienatae fuerint, inque usus profanos conversae, Superintendens Magistratum Politicum requiret, ejusque auctoritate bona ademptae Parochiae assignabit.

V.

Generalem Synodum quotannis mense Majo indicet, ubi Candidatos Sacrae Theologiae secundum

ritum Catholicae Ecclesiae hactenus apud nos observatum ordinabit. Necessitate tamen Ecclesiae ita poscente, si cujuscumque Candidati ordinatio ad generalem non posset differri Synodum, tunc Superintendens, adhibito uno Seniore et vicinis aliquot Presbyteris, examine usitato praemisso, Candidato sacros conferret ordines.

VI.

Indicta generali Synodo, causae omnes, tam matrimoniales, quam aliae forum Ecclesiasticum concernentes discutientur; nec quisquam Seniorum attentabit, ut privatim aliquas discutiat, nisi permissu Superintendentis, hac tamen lege, ut deliberationem pro confirmatione ad Superintendentem remittat.

VII.

A praefata generali Synodo nemo se subtrahat; qui enim non comparuerit, absentiaeque suae sufficientes causas recensere non potuerit, florenorum Hungaricalium duodecim mulctam subibit.

VIII.

Quia autem propter officium datur beneficium, quia item Superintendens multas cogitur sufferre molestias, facereque expensas, census Cathedralis ab omnibus Presbyteris sibi commissis, et aedituorum contributiones ei deputentur.

IX.

Seniores in suis districtibus et comitatibus invigilent, qui, si quas animadverterint inconvenientias, eas, una cum Superintendente, omni post habita dif-

ficultate componant. Si vero ad tales componendas inconvenientias Superintendenti semper excurrere non licuerit, tum Senior, qui per Superintendentem emittitur, absque tergiversatione et murmure Superintendentis mandato obtemperet, negotiumque sibi commissum fideliter exequatur: secus facientes, pro qualitate delicti, punientur.

X.

Quivis Senior suos habeat collegas, quos hodie Diaconos vocamus, qui non secus, ac Seniores jramento adstringantur. Horum erit omnia, Senioribus et Superintendenti referre, quae vel de Presbyteris, vel de Rectoribus in Comitatus suis degentibus audiverint; delinquentes acceptis a Superintendente citatoriis citabunt, coramque Tribunali partes Actoris sustinebunt.

XI.

Omnes in universum, praecipue tamen causantes, coram Superintendente et Tribunali, honeste se invicem compellabant; si quis vero, vel Judicibus audientibus, vel foras sub deliberatione emissus, alterum verbis iniuriis, aut minus decentibus prosciderit, in violatione sedis: hoc est, Presbyter in florenis duodecim, Laici plebei in florenis quadraginta, Nobiles in florenis Hungaricis centum convincentur.

XII.

Nemo Concionatorum in alterius Parochiam se intrudat, absque voluntate et permissu ordinarii Concionatoris non concionetur, nec Sacramenta administret. Casu tamen, si ordinarius Concionator, vel lecto

affixus decubuerit, vel ob legitimas causas peregre profectus fuerit, tum extra ordinario res sacras administrare permittitur: ita tamen, ut praemium pro labore datum sibi non appropriet, sed ordinario Concionatori relinquat.

XIII.

Nemo in alterius locum migret, priusquam praecessor totaliter contentatus fuerit; sin autem quispiam Concionatorum morte temporali evocatus fuerit, Fratres vicini convenientes eum honeste sepeliant, annumque eius, vel semestre suppleant: quo suppleto, vidua honeste, praesentibus duobus Fratribus e Parochia migret.

XIV.

Nullus ante expletionem annui sui temporis Parochiam deserat; si locum mutandi animus est, annum terminet, abitionemque Domino suo terrestri Seniorique tempestive significet, nec absque sufficientibus rationibus et causis valedicat.

XV.

Quivis Concionatorum Dominicalibus diebus bis, festivis autem semel concionem instituat, singulis septimanae diebus preces in templo cum plebe habeat.

XVI.

Sacramenta Ecclesiae, tum Altaris, tum Baptismi magna cum reverentia in templo administrentur: ubi tamen aegrorum Communio et parvulorum Baptismus in casu necessitatis, ratione loci excipitur.

XVII.

Pari ratione copulae, non in domibus privatis, sed in templo administrentur, ante autem personae matrimonium contrahentes, ex cathedra coram populo publicabuntur. Temporis etiam habenda est ratio, ne videlicet Adventus Domini, vel Quadragesimae tempore, copulas quispiam administret, neque nuptias celebrari permittat, nisi peculiaris casus aliud suadet.

XVIII.

Rectores Scholarum cum consensu Pastoris, et non aliter vocandi sunt, alioquin ne pro Pectoribus quidem habendi. Hi in religione sint orthodoxi, legibus Consistorii subscribant, Pastoribus suum honorem et obedientiam, in his quae non sunt contra Deum et vocationem ipsorum praestent.

XIX.

Pastorum esto in vitam et officium Rectorum, totamque scholam animadvertere, negligentes officii admonere; incorrigibiles remove, interim tamen scholarum proventus non imminuere, sed potius, si qua honesta ratione fieri poterit, augere.

XX.

Si quam iniuriam a Pastoribus habere videntur, de ea non apud Politicos, sed apud Superintendentem et Consistorium conquerantur, reportaturi sui satisfactionem. Qua quidem admodum Reverendi et Clarissimi, superius praelibati Domini Tobiae Brunczvik et caeterorum Reverendorum Fratrum, ad antedictum Consistorium Semptaviense spectantium supplica-

tione, tanquam iusta et legitima admissa: Easdem Leges et Articulos, praesentibus literis nostris Privilegialibus, de verbo ad verbum sine diminutione et argumento aliquali inscribi et inseri facientes, auctoritate nostra praescripta Palatinali, qua pleno iure fungimur, in omnibus suis punctis et clausulis approbandas, confirmandas ratificandasque esse duximus: imo approbamus, confirmamus et ratificamus, harum nostrarum autographi pendentisque et authentici Sigilli nostri munimine roboratarum vigore et Testimonio literarum. Datum in Arce nostra Sempthe die prima Mensis Septembris, Anno Domini Millesimo Sexcentesimo vigesimo secundo.

Comes Stanislaus Thurzo.

Stephanus Szikszay.

IV.

Synodus Rosenbergensis.

Cel. 1707 diebus 3 — 10 mensis Aprilis.

1.

Historica praefatio.

Jam res ecclesiastica Evangelicorum A. C. etiam interna per publicas illas synodos earumque canones maxima ex parte constituta erat. Superintendentes, Seniores, Decani, Verbi divini ministri sociata opera cum viris equestris ordinis civitatumque magistratibus eandem non minus quam scholasticam et litterariam solertissime curabant. Matthias II. rex, uti de patria, ita de religione evangelica optime meruit. Florentius atque mitius aevum seculo XVII-mo quam sub eo non vidit. Verum breve solum fuit. Sub Ferdinandis II. et III. res Evangelicorum deterior reddebatur, maxime studiis et opera Petri Pázman, regni Primatis et Jesuitarum, tametsi legibus regni ad mentem Articuli I-mi ante coronationem pacis Viennensis satis communiebatur. Increscentibus eorum malis, quum frustra suo loco opem quaesivissent, confugiunt ad Georgium Rákoczy, Principem Transilvaniae rogantque, ut libertatem pace Viennensi concessam, quo posset modo defenderet. Petit igitur a Ferdinando II. ne Evangelicos e templis ejici patiatur, ejusmodi factis pacem cum Botskajo initam violari, atque turbato religionis exercitio pacem publicam conturbari. (Ribini 1. p. 466 seq. § 11.) Frustra. Ita erupit bellum anno 1644, quod est Lincii die 16. mens. Dec. 1645 compositum.

Atque haec est illa celebrata pax Lincensis, ex pacto legibus regni in comitiis Posoniensibus anno 1647 post acrem et diuturnam pugnam in iisdem Articulo V-to illata; alterum Articuli XXVI-ti anni 1790°/₁ de negotio religionis fundamentum. (Exstat in corpore Juris Hungarici; item in historia dipl. p. 42 seq. et in appendice ejus p. 10 seq.). In his comitiis primum Augustanae et Helveticae Confessionis mentio facta est. Auctor hist. dipl. pag. 49. LXXXV ait: „Per praedictam pacificationem anni 1645 subsequentesque articulos in comitiis universalibus 1647 latos religionem reformatam, tam Augustanae quam Helveticae Confessionis summum securitatis et libertatis apicem, adeoque floris sui solstitium consecutam esse.“ Et verum quidem est, in codice legum Hungaricarum nunquam ei plus concessum esse: at legi non respondit eventus secundum illud: „Lex sit in codice, sed non in usu (Engel IV. p. 524).“ Testantur id abunde brevi post, anno nimirum jam 1655, 10-ma Martii, iterum 16. et 29. m. Aprilis supplices libelli Evangelicorum in comitiis Posonii celebratis regi exhibiti, in quorum illo ad 16-tam Apr. aperte fatentur: „violari omnia ea, quae in comitiis anni 1647 de negotio religionis statuta essent, leges et articulos conditos non observari et unum id a Catholicis agi, ut ne diplomatibus regiis et articulis regni in negotio religionis conditis satis fiat.“ Vide Ribini I p. 474—488 cum responsis.

Cuncta haec erant solum praecursores graviorum ac diuturnorum malorum deinde sub regimine Leopoldi I-mi, quae Ribini in Memor. suis. T. II. Sectione VIII succincte enarrat. Tristissima sub eo pro ecclesia evangelica tempestas erat ab anno 1671 usque 1681, sub nomine decennalis dirae persecutionis nobis nota. Leopoldo I-mo ad diem 5-tam Maji anno 1705 mortuo, successit filius Josephus I-mus, Posonii in comitiis 1787 coronatus rex, qui vehementem in regno exortam procellam vivo adhuc patre, anno nimirum 1703 antesignano Francisco Rákoczy, Principe Transilvaniae componendam habuit. Rex, optimae indolis princeps, studet bonis pactis componere seditiosorum animos: at irrito conatu. Atque hoc tempore Evangelici A. C. solliciti erant in per-

turbatissimo ecclesiae eorum statu aliquem inducere ordinem et quae adhuc possent, ab interitu servare. Unde anno 1707 Rosenbergae oppido Liptoviensi, mense Aprili conveniunt, atque synodum celebrant. Exemplar M.S-tum synodi hujus possidet tabularium nostrum generale in ecclesia ev. A. C. Pesthiensi, cujus titulus sequens est. Authenticum originale synodi Rosenbergensis conservatum ab anno Christi 1707 mense Aprili ad annum 1742. d. 4. Febr. donatumque pro ulteriori conservatione a posteris Rñdi Andreae Hrdina, ven. contubernii evangelico Pesth et Békesiensi medio Rev. Joan. Schmid Jolsvensis, p. t. ecclesiae Aszodiensis VDM. nec non almae Fraternitatis ejusdem contubernii Senioris ordinarii m. p. L. S. anno 1742 die 4-ta Febr. pag. 24 in folio cum subscriptis nominibus autographis et sigillis 76. — Ejus acta et conclusiones typis exscripta sunt in forma quarta minore: at ubi? non liquet. Ribini narrat de ea T. II. p. 166—167. Pag. 183—184 de hujus synodi sublatione 1715 in comitiis et pag. 334 seq. aliqua ejus statuta recenset. —

ACTA ET CONCLUSIONES

Synodi

Augustano-Evangelicorum, Ecclesiasticorum et Secularium
ex Incltyti Regni Hungariae Comitatibus, nec non Liberis
et Regiis Civitatibus, partium Cis-Danubianarum et Trans-
Tibiscanarum, Rosenbergae, Anno Domini MDCCVII mense
Aprili celebratae.

Solnae, conjuncta est Várallya, utrique Rosenberg,
Ordine, lege, simul relligione sacra.

Slavica, Teutonicae, se natio et Hungara junxit,
Quid tribus his junctis, pulchrius esse potest?

Teuto rosas, Slavusque sales, Hunnusque valorem,
Ecclesiae confert, nomine reque magis.

D. K. S.

10

Nos infra scripti, Inclytorum Regni Hungariae Comitatum, Liberarum Regiarum, item et Montanarum Civitatum Ablegati Nuncii, et alii eiusdem Regni Hungariae, et specialiter quidem Cis-Danubianarum et Trans-Tibiscanarum partium, Status et Ordines, Ecclesiastici pariter et Seculares Augustano-Evangelici, damus pro memoria, significantes tenore praesentium, quibus expedit universis, quod cum Nos acceptis primum nonnullorum Inclyti Regni huius Hungariae, occasione certi Conventus Rosnaviensis, simul existentium et congregatorum, itidem Augustano-Evangelicorum Statuum et Ordinum literis insinuatoriis, hic in oppido Rosenberg, Comitatu Lip-toviensi, pro restaurandis, superioribus revolutionibus nimium convulsis et pene exterminatis, Augustanae Confessioni addictorum ritibus, cerimoniis et id genus aliis negotiis, inducendoque in ecclesias nostras meliori ordine, pro die et Dominica Laetare Anni Millesimi Septingentesimi Septimi, sufficientibus instructi Credentialibus et requisitis, pro Generali Nationali Synodo celebranda convenissemus, de universisque iis, quae sive occasione oppressionis Status huius Evangelici, sive negligentia unius vel alterius Status cum offendiculo et detrimento infinitarum animarum fuerant inducta, contulissemus,

tunc universis iis, qua passim intermittebantur, vel ultra necessitatem iusque et aequum retinebantur, in considerationem maturamque et exactam deliberationem sumptis, in his, quae sequuntur, acquieverimus punctis et articulis, fideliter in posterum per omnes eos, quorum interest, observandis, manutene-
nendis et exequendis.

I.

Erant quidem divisae per regnum hoc Hungariae certae Comitatum dioeceses atque contubernia, quibus iuxta constitutiones Solnenses, in anno adhuc millesimo sexcentesimo decimo, item iuxta constitutiones Szepes-Wárallyenses, in anno millesimo sexcentesimo decimo quarto praeerant certi Superintendentes; quia tamen contubernia haec et dioeceses intervenientibus tot oppressionibus et pressuris status evangelici penitus ferme sunt convulsa et confusae, adeo, ut propter imminutionem et a professione Augustanae Confessionis multorum secessionem pro hic et nunc neque etiam eo ordine administrari possint: hinc pro ratione status moderni, quatuor Reverendissimis et Excellentissimis viris Superintendentibus in officio episcopatus relictis et confirmatis, praemissas dioeceses in certas classes redigendas existimavimus et redigimus.

Et in specie quidem, una dioecesis constituitur in Inclytis Comitatibus, Scepusiensi, Sarosiensi, Zempliniensi, Abaujvariensi, Unghiensi, Bereghiensis, Ugocsensi, Szathmariensi et Bihariensi cum Liberis Regiisque civitatibus in iisdem Inclytis Comitatibus adjacentibus, quibus omnibus iam praevie praefectus est et isthic confirmatus, Excellentissimus et Reve-

rendissimus Superintendens, Jacobus Zablerus, Senior, cum hac expressa declaratione, quod si cum tempore ecclesiae illarum partium pristino suo flori et vigori in integrum restitutae fuerint; si item tredecim oppida Scepusiensia antiquis suis libertatibus gaudere potuerint, liceat praenominatis Liberis Regiisque civitatibus et in specie quidem Cassoviensi, Leutschoviensi, Cibiniensi, Bartphensi, Eperiesiensi et Kesmarkiensi cum oppido Sáros, praeinsertisque tredecim oppidis Scepusiensibus iuxta constitutiones Szepes-Wárallyenses, privilegio Thurzoiano firmatas, non prius tamen, nisi post fata moderni Reverendissimi et Excellentissimi Superintendentis, specialem et seorsivum in medio sui eligere constituereque Superintendentem. Prouti e converso libera manebit facultas idem faciendi inclytis etiam Comitatus supra declaratis, qui nunc in officio Superintendenturae praefati Reverendissimi viri, Zableri acquiescunt. Immo hoc quoque declaratur, quod si cum tempore contingeret, occasione electionis alterius Superintendentis communi votorum suffragio, reflexione habita scientiae aliarumque qualitatium, virum aliquem in medio Comitatus et non Liberarum Civitatum hocce Superintendenturae officio cohonestare et eligere, in illo casu licebit praefatis Liberis Regiisque civitatibus in medio sui specialem constituere Seniore; prouti similiter nunc e converso, praefato Superintendente, in medio Liberarum Civitatum constituto, licet imposterumque licebit, suos cuilibet Comitatus constituere tenereque tot, quot necessitas ex postulaverit Seniores, et hos et illos a suis Superintendentibus legitimas dependentias habituros. Interea vero in praefatis Liberis Regiisque Civitatibus, vices Senio-

ratus constitutus Reverendissimus et Excellentissimus modernus Superintendens supplebit et per consequens, nullam etiam in easdem Liberas Regiasque civitates, Seniores iurisdictionem exercent.

II.

Dioecesis altera erit in Inclytis Comitatus, Barsiensi, Honthensi, Pesth, Pilis, Solth, Neogradiensi, Zoliensi et Thurociensi, similiter cum Regiis Liberisque ac Montanis civitatibus in iisdem Comitatus adjacentibus, et haec dioecesis suberit curae, directioni et Superintendenturae Reverendissimi et Excellentissimi viri, M. Stephani Pilárik.

III.

Dioecesis tertia futura est in Inclytis Comitatus, Posoniensi, Nitriensi, Trencsiniensi, Liptovien- si, cum possessionibus Wazecz et Strba, quae hactenus aliorum trahebantur; item Arvensi et quae dantur ecclesiae ex hac parte Danubii in inclytis Comitatus, Strigoniensi et Comaromiensi, similiter cum liberis Regiisque civitatibus in visceribus Comitatus horum iacentibus.

Hoc in isto tertio et praecedenti secundo punctis declarato, quod si successivis temporibus ecclesiis Comitatus Posoniensis, Nitriensis et Barsiensis ita visum fuerit, non prius tamen, nisi post fata modernorum Reverendissimorum et Excellentissimorum Superintendentium, Stephani Pilárikii, et Danielis Krmann, supra fatae tertiae dioecesis Superintendentis, habeant secundum constitutiones Solnenses facultatem in medio sui eligendi specialem Superintendentem.

IV.

Quarta demum dioecesis constituitur sub Superintendentura Reverendissimi et Excellentissimi viri *Andreae Bodovini*, in Inclytis Comitatus, Gömöriensi, Kis-Honthensi, Tornensi, Borsodiensi, Hevesiensi et Szolnokiensi, similiter cum civitatibus in iisdem Comitatus habitis. Quibus omnibus Deus adsit suo Sancto Spiritu, Amen.

V.

Hi itaque Domini Superintendentes successoresque eorundem, habita semper praemonitionum Sancti Pauli Apostoli 1 Tim. 3. ecclesias suae curae concreditas, quantum fieri poterit, quotannis et quidem intra festa Pentecostes et Sancti Michaelis, pulsu Campanarum intermisso, adhibito ad latus suum, uno vel altero Consistoriali (de quo postea) Assessore visitabunt, eademque occasione Ministros ecclesiarum et Rectores scholarum intra cancellos vocationum suarum continebunt, eaque omnia, quae cuilibet secundum instructionem Inspectoribus ecclesiarum aliisque iisdem subordinatis exequenda venient, inspicient, et observari curabunt, omnique ex parte officio suo Superintendentiali satisficient. Et singulariter quidem constituuntur etiam pro Inspectoribus Collegii Statuum Evangelicorum Eperiesiensis, prouti et aliorum Gymnasiorum et scholarum in suis dioecesibus existentium, ut videlicet mutuam cum Inspectoribus politicis habeant correspondentiam curamque eorundem et sollicitudinem.

VI.

Et cum iisdem Domini Superintendentes, praeter

Cathedraticum praeterque ordinarium Parochiae propriae suae salarium, nullam aliam habeant fatigiorum suorum compensationem, accipient itaque a quibuslibet ecclesiis suae dioecesi subiectis, tempore visitationis, praeter solitum Cathedraticum duos Florenos Rhenenses, gratificatione uberiori, si qui facere voluerint, non praecclusa; et hi quidem duo floreni per Parochianos seculares venient exsolvendi, eo in casu etiam, si visitatio annua, rationabili impedimento interveniente, omitti deberet.

VII.

Quamvis ceremoniae quaedam, praeter illas, quae a Christo et Apostolis inductae retinendaeque sunt, in libertate Christiana, veluti res adiaphorae sint positae, et vix unquam per omnia possint esse conformes; quantum tamen propter diversitates nationum huius regni fieri licet, ne adversarii discrepantias illarum exaggerantes ansam sibimet arripiant, nos calumniandi, compilandum imprimendumque est certum conforme, pro nationibus Hungarica, Germanica, Slavica Rituale, sive *A g e n d a*.

VIII.

Et in hac, circa Dominicales ceremonias et festivales, introducendus conformis pulsus matutinus, ubi una est natio et religio ternus; in templis abroganda de die accensio candelarum, abroganda cantatio epistolae, precum et evangelii ad altare, quae clare duntaxat legantur. Abrogandae item intonationes et cantus in choris Latinae linguae, quae omnia instituantur lingua vernacula; abrogandi excessus Musi-

cae, Concertationes videlicet illae et Mutetae, loco quarum devotae, satisque piae, praecise in Tranoscio, Psalteriis et impressis Cantionalibus cuiusque nationis contentae et non iam per hunc, iam per alium introductae, decantentur cantilenae, adhibita tamen omni, quae in templis datur, musica instrumentali: abrogato hic loci abusu illo, qui alibi admittebatur, ubi Organum maius uni vel alteri nationi utendum non permittebatur, nihil obstante, quod unius vel alterius nationis sumtibus sit procuratum, cum imposterum ad reparationem in communi concurrere teneantur. Abroganda item, quae alibi observabatur, deambulatio illa, ab altari ad sedilia vel sacristiam, et iterum ad aras, contineatque se Parochus usque ad perlectionem evangelii ad ipsum altare, quibus absolutis, si voluerit Minister, capiat locum sive in sacristia, sive in sedili et quiescat donec ascendat cathedram. Abrogandus etiam pulsus ille, qui alibi fiebat, ante praelectionem evangelii et absoluta concione; abrogandae, quae alibi intertenebantur plures, quam una cathedrae; non absimiliter abrogandi, sicubi assumebantur ornatus pontificii. Seponenda etiam (de quibus recipiendis requiretur prius Romano-Catholicus Status :) minus necessaria, quae nostratibus extradare placuerit, altaria et imagines: haec tamen omnia sine offensione et scandalo populi. E converso vero retineantur hisce diebus Dominicis et festivalibus sequentia: Pastor ingressus templum, absoluto pulsu tertio, confestim Albam, pro distinctione illorum, qui gradum Ministerii non attigerunt, assumat conferatque se ad altare, pileo et baculo non in altari, sed alibi repositis, et flexis genibus, ipse (si ei ita visum fuerit), invocationem Spiritus Sancti

canere incipiat, vel cantum per chorum inchoatum, cum choro canat, hocque absoluto assurgat, stetque ad altare usque dum cantio post invocationem Spiritus Sancti decantari solita, finiatur. Hoc tamen circa invocationem Spiritus Sancti declarato, ut et populus flexis genibus, vel stando, cultum hunc DEO debitum persolvat. Sequi solet : Gloria in excelsis : Cantio vero haec, per quamlibet nationem vernacula decantabitur lingua et hanc incipiat Minister Verbi Divini respondeatque illi et continuet chorus. Decantabit postea idem Minister lingua vernacula : Dominus vobiscum ! chorusque similiter eidem respondeat, omissa tamen longa illa corelativa responsionis reiteratione, et sic demum preces ad altare, genibus flexis, praelectioque epistolae et evangelii stando absolvatur : ast Credo per chorum incipiatur et decantetur. Circa has tamen ad altare peragendas ceremonias, cum eae hactenus per Hungaros alibi intermissae fuerint, Ministri Hungarici, sensim prius populum, omnia haec esse adiaphora et licita, instruant, et ita citra scandalum pro conformitate ceremoniarum et ipsi inducere studeant. Finito credo, conscendens cathedram, adhuc alba indutus Minister, praemittet brevissimum suspirium, omittet longiora exordia (solennioribus solummodo festivitatis intermisceri potest brevissima cantilena), instituet clara voce preces, praelegetque evangelium, cuius explanationem, concione ultra modum non prolonganda, omissis fabulis et profanis historiis frequentioribus longioribus Latinis periodis, religionibus etiam per Hungariam receptis sua honestate relictis, bono cum DEO continuet. Illaque absoluta, si quid ad promulgandum habuerit, omissa repetitione et recapitula-

tione taediosa, faciat, eo duntaxat observato, ne quid ex loco hoc sacro nimium profani et privati impetuose vel cum imprecationibus promulgetur. Preces postea instituantur cum Confessione et Absolutione generali, ubique extra etiam Communionem recipienda et non fiat longa enumeratio illorum, quae alias in oratione continentur, ne tempus inaniter consumatur. Concludantur haec omnia in cathedra, benedictione, cum signo crucis exiguae. Hisque in cathedra peractis, inchoetur in choro devota cantio, absolutoque eius versu uno vel altero, Pastor ad aram recitet Collectam gratiarum actoriam et det populo benedictionem, adhibito et hic signo crucis, atque ita dimittatur populus cum continuatione cantionis eiusdem, exeantque puellae et feminae prius, postea viri, utrique sine strepitu. Illi vero, qui sive sacra synaxi uti, sive documenta, quae occasione illius fiant, audire voluerint, remaneant, de quibus erit tractatus infra in speciali puncto. Nunc adhuc quoad offertorium, per tintinnabulum exigi solitum, hoc propter tenuiorem nonnullarum ecclesiarum statum adhuc tolerandum erit, ubi usu receptum est, invigilabunt tamen aeditui, ut imposterum submissius sineque strepitu et nimio pulsu incedant, permutationem vero pecuniae intra omnem actum offertoriorum nullatenus admittant.

IX.

Quoad pomeridianum cultum, diebus Dominicis et festivis instituantur conciones ex epistolis; ubi autem conciones propter pluralitatem nationum institui non possent, preces fiant cum catechizatione, cuius etiam cultus pomeridiani occasione, sermo Lati-

nus totaliter omittatur ipseque chorus incipiat cantiones. Puerorum vero ludicrae disputationes illae ex catechismo alicubi in praesentia totius populi fieri solitae, sive mane, sive a meridie observatae fuissent, intermittantur. Catechismus autem Lutheri et non alius, explicetur et observetur in templis, in scholis vero etiam Dieterici catechetica. Benedictio ad populum abscessurum ante catechismum fiat, finitis precibus, ex cathedra. Ubi porro duae nationes unum templum frequentant, ibi catechismus alternatim doceatur. Cantiones in quantum fieri poterit, nec mane nec vesperi decurtenantur, sed integrae, nec tamen properanter, decantentur.

X.

Circa administrationem publicam sacrae coenae, Minister Verbi Divini Albam adhibeat, et ubi frequentia populi non permittit, ut absolutiones uno contextu una cum ipsa communione peragantur, peragant absolutionem, praevia confessione confitentium, post pulsum secundarium ante concionem; ipsa vero sacra eucharistia, post egressum e templo (qui eucharistia uti nolint) populum, ritu recepto, cum cantu, adiectione signi crucis, sine tamen elevatione hostiae et poculi, sine gesticulatione, sufflatione et mussitatione quapiam, oratione Dominica et verbis institutionis integre recitatis, consecrata, accedente responsione chori, confitentibus exhibeatur. Retineatur vero non modo confessio illa publica et generalis, neque solum uniformes illae, quae habentur in agendis, de agnitione doloreque peccatorum, deque emendatione vitae, et fide in Christum, interrogationes, verum in

quantum frequentia populi permittit, singillatim etiam confessio, illorum maxime ex respectu, qui videlicet vel tunc primum sacrum hoc epulum accedunt, vel rudes, simplices minusque instructi et ad percipiendam sacram synaxim imparati esse advertuntur, introducatur ubique ad mentem Augustanae Confessionis. Porro, tempore absolutionis singillatim imponendae manus, flectentibusque detur et haec singillativa absolutio et sacra Domini coena, quae de manu Pastoris sumatur. Licebit vero, ubi plures Ministri ecclesiae dantur, hanc, etiam pluribus uno eodemque tempore administrare. Sibi ipsi tamen Verbi Dei Ministri (cum se absolvere minus possint), coenam quoque hanc Domini non exhibeant. Offertorium, quod tempore administrationis coenae Domini exhiberi solet, liberum imposterum quoque relinquitur, fiat tamen immediate post ipsam absolutionem, quae fit per impositionem manuum, ne quis, dum coena Domini sumenda est, sit sollicitus de offertorio animumque a piis devotionibus abstrahere quodam modo cogatur. Imo informandus etiam populus erit, nullum fore pudorem, eo minus peccatum, si quis pauperiorum offertorium hoc neglexerit. Et cum elementa sacrae Domini coenae post consecrationem eorum nullatenus debeant profanari, dabunt operam ecclesiae Ministri, ut habita certitudine (quae tempore absolutionis et exhibitionis offertorii per aedituum observari potest) numeri confitentium, tot et tantum duntaxat de elementis consecratur, quantum numerus confitentium expostulat. Hac occasione vero ille quoque abusus Eperiesiensis tollitur, ubi nimirum sacra communio praecise ad templum Parochiale re-

stringebatur, quin potius libertas haec communionis, pro cuiuslibet nationis templo, libera annunciatur.

XI.

Ne circa festa etiam tot admittantur difformitates, declarantur hic ea omnia, quae observanda et celebranda veniunt, reliquis, quae hic non apponuntur, omissis, imo, ne populus occasionem celebrationis assumat, neque promulgandis. Haec itaque celebrabuntur festa:

Circumcisionis Dn. nostri	Johannis Baptistae.
Jesu Christi, sive novus	Petri Pauli.
annus.	Visitationis B. V. Mariae.
Epiphantias sive III Re-	Jacobi Apostoli.
gnum.	Transfigurationis Chr. Dn.
Conversionis S. Pauli.	Bartholomaei Apostoli.
Purificationis B. V. Mariae.	Matthaei Evangelistae.
Matthiae Apostoli.	Michaelis Archangeli.
Annunciationis.	Simonis Judae.
Parasceves.	Andreae Apostoli.
Paschatos triduo.	Thomae Apostoli.
Philippi Jacobi.	Nativitatis Christi.
Ascensionis Christi Domini.	Stephanique et
Pentecostes triduo.	Joannis.

Omittendae tamen erunt nocturnae illae, quae alibi tempore Paschatos et nativitatis peragi solebant conciones, prouti et in Adventu, Rorate, et quod supra attactum est, accensio candelarum de die. Imo omittendae etiam Colledae, quocunque tempore hactenus peractae fuissent. In locum vero illarum, ne Parochi locorum suis frustrentur accidentibus et proventibus, aedituus, illis locis, ubi collecta haec fiebat, accedet domatim Patronos et populum,

talesque proventus fidelissime exiget, et iis, quorum interest, reportabit; sed a subtractione sub gravissima poena sibi cavebit. E converso, offertoria illa publica, quae festivitatibus solennioribus, nativitatis Domini, Paschatis et Pentecostes, in omnibus ferme ecclesiis, longo usu recepta sunt, imposterum quoque veluti pars salarii Ministrorum ecclesiae retineatur, prouti et cantationes Rectorum domatim institui solitae. Retinetur etiam illa consuetudo, ubi in festis Pentecostes per studiosos scholarum deferentur rami ad sacras aedes, cavetur tamen, ne illi inferantur cum explosionibus aut aliis quibusvis excessibus, verum cum cantu. Laudatur et illa consuetudo, ubi quadragesimali tempore, diebus Mercurii et Veneris conciones de passione Domini nostri Jesu Christi instituebantur; haec itaque ubique est introducenda, hoc duntaxat pro declaratione adiecto, ne conciones hae ultra horam extrahantur, populusque laboribus deditus per hoc a devotione sua deterreatur. Indicti erant hactenus per Venerabile Ministerium Ecclesiasticum certi etiam dies poenitentiales cum ieiuniis, quod etiam laudabile est et apud Christianos acceptum, et ideo etiam, ut devotiones istae uniformiter observari possint, recipiuntur etiam pro eiusmodi diebus poenentialibus, dies conversionis S. Pauli, Philippi, Jacobi et Matthaei Evangelistae cum ceremoniis poenentialibus, ieiuniis videlicet, precibus, concionibus, eleemosynis, exhibitioneque solennis et publici Ministris ecclesiae cedentis offertorii, omnibusque devotionibus soli Deo debitis, celebrandae, cum occlusionibus macellorum, et quantum fieri poterit, educillorum et eorum omnium, quae poenitentiam

hanc et ieiunium impedirent, aut occasionem transgressionis suppeditarent.

XII.

Diebus vero profestis instituantur ubique preces matutinae et vespertinae conscensa cathedra, unico pulsu adhibito nullisque ex quibuscunque rationibus, nisi fors funus intercedat, vel morbus Pastorum simul et Rectorum, diebus exmissis. Praemittantur ante preces ubique duae, una longior, altera brevior cantilenae, tempori et rationi status accommodatae, ubi datur cum organo et positivo; omittantur ceremoniae ad altare, sive ante sive post preces observatae, oretur uno contextu, omittanturque longa illa praeambula, in quibus enumerantur omnia, imo quandoque et plura, quam in orationibus continentur. Omittatur etiam his diebus Alba, conciones et si quid homines labori deditos, taediosos redderet et impatientes.

XIII.

Fiunt et occasione baptismi diversitates ceremoniarum, ideoque abrogatur, sicubi in praxi erat, exorcismus, assumptio infantis per Parochum vel Compatrem aliquem ad ulnas, compatrum et commatrum, praeter duo paria plurium, turpis lucri causa convocatio et adhibitio, eorundem compatrum et commatrum manuum infanti impositio, infantibus nominum gentilium, peregrinorum in ecclesiisque minus receptorum, imo plurium etiam uno, nominum impositiones, eorundem infantium antequam baptizentur in templo non admissio et si quae alia fuissent observata. Retinendi vero erunt ritus et ceremoniae

sequentes. Deferatur infans, ubi datur, immediate ad baptizterium, ubi non, statuatur ad altare, Parochus Albam assumat, praemittatur exhortatio circa usum et necessitatem sacrae huius lotionis cum admonitione, quid officii incumbat compatribus et commatribus. Perlegatur integrum Symbolum Apostolicum voce clara; nominetur infans et baptizetur terna adspersione aquae impositioneque signi crucis ad frontem infantis. Hi iidem infantes, nisi vel valde remoti aut infirmi fuerint, deportentur ad templum, ibidem et non in domibus baptizandi. Offertorium liberum maneat. Ubi vero infans ex inhonesto thoro natus ad baptismum allatus fuerit, advocentur iuvenes et puellae praemoneanturque, ut sibi caveant ab illicito concubitu, quod fiat in illis etiam casibus, si infantes monstrosi aut natura quapiam notati nascantur. Puerperae denique non prius introducantur, nisi integre convaluerint; tempus tamen certum et definitum, quamdiu iacere debeant, iis rigide non imponatur.

XIV.

Circa matrimonialia observetur terna promulgatio matrimonia contrahentium, praeter casum specialis necessitatis. Ubi vero illustrium et nobilium familiarum fiunt matrimonia, si quidem absque hoc severissime vetantes leges patriae exstarent, ne quis sub amissione bonorum, incestuosa ineat matrimonia, huiusmodi familiarum, quae se recommendare volunt precibus, non in forma promulgationis, quasi suspectae per hoc redderentur, fiat mentio, verum oretur pro successu matrimonii eorundem, una, vel, si quis desideraverit, altera vice. Nihil obstat ma-

trimonio compatris officium. Qui in templo copulantur (prouti extra casum necessitatis omnes isthic debent copulari), prodeant ad altare, ibique cum solitis ceremoniis per Ministros ecclesiae, Albis et hic indutos, praemissa breviori, quid sit matrimonium ex sacris literis institutione, omissisque sicubi fiebant, nimium profanis et indecoris fabulis vel historiis, imo et sine omni permutatione annulorum (quae praevis, tempore sponsalium fieri debet), coniungantur et copulentur. Ignobiliore porro personae, post preces vespertinas nullatenus admittantur ad copulam, propter varios casus intervenientes. Et licet matrimonia ipsa nuptiaeque, per se, res sint sacrae, quia tamen per magnos apparatus aliaque accessoria et sacrae Dominicorum dierum devotiones impediuntur, et per ea, quae occasione nuptiarum fiunt, ipsi dies Dominici, soli Deo consecrati profanantur, diebus his imposterum celebrandae non permittuntur, verum fiat inchoatio nuptiarum die Martis cum ea declaratione, ubi Augustano-Evangelici commixti sunt diversis religionibus, ut observatio haec, persuasionibus et non modis violentis inducatur. Saltus et vero musica, ad coemeteria vel ad Parochias neutiquam admittatur, uti res scandalosa.

XV.

Fiunt et occasione funerum quaequam difformitates et scandala et ideo abrogantur offertoria illa, quae his occasionibus altare circumeundo, sive in pecunia, sive in candelis aut rebus aliis conferebantur. Tolluntur nocturnae sepulturae, ad caput et pedes mortui appositae et servari solitae, cereae candelae, decantari solitae ante aedes funerum lectiones,

cruces per scholasticos alibi praeferri solitae, assumptio Albae per Parochos, excessus superflui in funeralibus epulis, nimiae mortuorum laudes, cantus Latini, et si quid, praeter Agendam concinnandam, alibi observatum fuisset. In specie, sicubi nomine mortuorum venia offensionis et delictorum demortui implorata fuisset. Retinentur e converso, purus et luctibus funebribus competens cantus et musica, puraque verbi Dei praedicatio, qua homines moestis erigantur, alii vero fragilitatis et mortalitatis humanae commonefacti illiusque memores pie vivant et resipiscant. Caveant etiam ecclesiarum Ministri, ne demortuorum cadavera de repente terrae mandentur, nisi prius agnita perspectaque mortis certitudine. Caveatur etiam ne e sepulchris ob spectra, arte Diabolica deambulantia, quod alibi observatum est, cadavera effodiantur et capitibus plectantur.

XVI.

Ut sit distinctio inter Superintendentes, Seniores, Pastores, Diaconos et Rectores scholarum, vestitu imposterum tali utantur, qui competet ipsorum statui et conditioni, prout et domesticorum suorum.

XVII.

Nullus cum tempore, ubi Deo dante copiosiore habituri sumus in collegio Eperiesiensi et Gymnasiis iuventutem, ad Rectoratum admittendus vel promovendus erit, nisi qui sufficientes habeat testimoniales a Professoribus vel Rectoribus Gymnasiorum suae habilitatis.

XVIII.

Ecclesiarum Ministris extreme senio confectis et

iam servire non valentibus Superintendentes suffraganeos subordinabunt cum dimidio salario. Emortuorum vero Parochorum uxoribus aut liberis etiam post obitum illorum, unius quartalis anni salarium per Parochianos exolvatur.

XIX.

Nota est quorundam Parochorum etiam circa aegrotos negligentia, qui nisi invitati tales raro aut nunquam visitant: noverint itaque in futurum sui esse muneris (uti hoc in instructionibus etiam Inspectorum habebitur), infirmos non tantum in agone constitutos, verum et convalituros, crebrius visitare et consolari.

XX.

Ubi duae nationes horis diversis unum templum frequentant, ita distribuatur tempus, praesertim ab autumno, hyeme, ut neutra natio cultum suum in matutinis tenebris cum despectu, sed de die ordiri et duabus horis integris commode continuare valeat, ne, ut alibi factum est, et cum concione perfunctorie properare et cantilenas parva aut nulla cum devotione decantare debeat.

XXI.

Summa in coelis et in terris divina majestas a nobis suis creaturis jure meretur, ut a majori ad minimum, flexis semper ex humilitate genibus adoretur. Dolendum tamen est, consuetudinem hanc apud multos ferme evanuisse, sellis quoque in templo hunc in finem minime adaptatis. Ut igitur omnes sellae ita adaptentur, populusque nemine excepto,

saepius de eo ex cathedra admoneatur, dabunt ecclesiae Ministri operam.

XXII.

Dantur plurimi ad matres ecclesiarum spectantes pagi filiales, respectu quorum invigilent ecclesiarum Ministri, ne adeo negligantur, ut sollemnioribus duntaxat festis conciones audiant; imo providendum erit matribus ecclesiae et Parochis, si qui frequentius officio hoc defungi non possent, de Capellano ex proventibus Parochi intertenendo, vel vero similibus Superintendentes de ordinario providebunt Ministro, aut, si ecclesiam habuerint sibi vicinam, tales eorsum applicabunt, non obstante, qui fors allegari posset usu, vel ulla praescriptione, cum major sit habenda ratio animae, quam inveteratae malae consuetudinis.

XXIII.

Articulo nono Constitutionum Solnensium additur, ut causam discessus alicujus ex Verbi Ministris ad alium locum, parte utraque audita, Superintendentes ejusdem dioecesis aut Seniores revideant et dijudicent.

XXIV.

Nota est etiam cuilibet collegii status hujusce Evangelici Eperiesiensis ruina, eidem per adversarios professionis nostrae annis superioribus, intra quos prae manibus ipsorum erat, illata; nota convictus, classium, refectoriorum et aliorum aedificiorum destructio: illius itaque est Synodus haec spei, neminem futurum ex Augustano-Evangelicis, ubi per Inspectores ejusdem, vel alios, quorum intererit, requi-

situs fuerit, qui eidem opem suam et auxilium, pro ratione status, conditionis facultatumque suarum esset denegaturus.

XXV.

Sed, ut praemissa omnia et alia, quae forsitan hic intra breve hoc tempus definita non sunt, vel certe neque occurrerunt, juxta praescriptum Sancti Pauli decentius in dioecesibus et ecclesiis universis observari administrarique possint, utque omnes querulantes, causantes vel in negotio religionis quoquo modo injuriati (primis instantiis semper salvis relictis), pro imploranda ope et auxilio administrationeque juris et justitiae, sciant, quo recurrant, constituuntur insuper duo in partibus regni Hungariae inferioribus, intra dioeceses Superintendenturae Reverendissimorum Stephani Pilarik et Danielis Krmann, unum, in partibus vero superioribus, similiter intra Superintendenturas reliquorum duorum Episcoporum existentibus, alterum, unius ejusdemque activitatis et auctoritatis consistoria; quorum seorsive etiam intererit, ubi pro exigentia causarum et occurrentium negotiorum, sive per unum, sive per alterum Superintendentem fuerint requisiti, in uno certo et quantum fieri poterit intermedio, ac pro ratione distantiae uniuscujusque commodo loco convenire; eo non obstante, si unus vel alter ex Assessoribus (modo non multi) legitime impeditus non compareat, causas universas, matrimoniales, via etiam Appellationum suo ordine a Seniore ad forum Superintendentale, indeque huc deductas aliasque de lege et recepta regni consuetudine, ad forum spirituale spectantes, status Evangelici exaudire, improtocollari facere et

secundum articulos Solnenses juxta et Szepes-Váralyenses, isthic per omnia in suis vigoribus relictos, si non in aliqua parte modificatos, secundum item leges contuberniorum, brevi Deo dante, in unum corpus redigendas et imprimendas, verbo, secundum Deum et ejus justitiam adhibito, si et in quantum leges domesticae non satis sufficerent, Carpzovio regere, iudicareque et decidere, synodalia decreta in sua dignitate et vigore conservare, Pastoribus, Rectoribus, imo Inspectoribus etiam et Curatoribus ecclesiarum, pro cujuslibet statu et officio instructiones praescribere, omnes excessus et scandala cohibere, delinquentes debitis modis afficere et punire, ecclesiis earumque Ministris contra omnem vim injuriasque suorum vel alterius religionis hominum, omnibus lege licitis modis et mediis assistere, quin et nomine status Evangelici, coram modernis et futuris supremis Instantiis, causam (negotiis, si ita visum fuerit, cum alio etiam consistorio scripto communicatis) prosecui, huncque in finem pro expensis moderatas etiam collectas instituere, juventutem ad Academias commendare et promovere, omnemque ecclesiasticam disciplinam, bono suo exemplo praeundo, tenere (causis nihilominus illis, quae cum personis alterius religionis commiscentur, mixto, si ita voluerint, in loco communi et intermedio iudicio submissis) et prosecui, omni timore, favore, complacencia, odioque vel aliis quibusvis respectibus sepositis et remotis. Hinc cavetur, ne quis Augustano-Evangelicus, in causis praecise forum spirituale concernentibus, religioni suae contraria fora sequatur. Licebit etiam praemissis consistoriis in locum demortuorum, vel legitime valedicentium (convocatis aliis

etiam Districtus sui, qui haberi poterunt, Evangelicis), alios eligere et surrogare, ne ecclesia ullam ob id remoram et detrimentum patiatur. Et quia saepius contingit, plerosque minus morigeros executionem sedis Districtualis aut Consistorialis non admittere, aut post turbare, tales in poena pro delicto accommodanda et refusione expensarum damnorumque causatorum, cujuscunque status, gradus et conditionis existant, per idem Consistorium convincantur, executio vero penes mandatum brachiale in effectum deducatur.

Sequuntur jam denominati et constituti utroque statu pro praeinserto Consistorio Assessores. Et quidem in partibus inferioribus Cis-Danubianis.

Ex statu politico.	Ex statu vero ecclesiastico.
Dn. Baro Joannes Godofredus ab Hellenbach, senior.	Excellentissimus et Reverendissimus, M. Stephanus Pilárik.
Dn. Joannes Radvanszky.	Alter item Excellentissimus et Reverendissimus Daniel Krmann, Superintendentes.
Dn. Raphael Szent-Iványi.	
Joannes Zerdahelyi de Nittra-Zerdahely.	Joannes Simonides, Pastor Neosol. et Comitatus Zoliensis Con-Senior,
Paulus Prileszky.	Christophorus Plochiuss Liptoviensis,
Adamus Raymanus, qui simul et Notarius Consistorii,	Andreas Blasius Thuroczensis,
Daniel Bulyouszky,	Samuel Michaelides Trenchiniensis,
Petrus Csemniczky,	Petrus Roszjar Nagy-Honthensis,
Christophorus Okolitsányi,	Samuel Antoni, Nittri-
Jobus Zmeskal,	
Ex Montanis Civitatibus vero :	

Martinus Klement Neosoliensis,

Ex parte Civitatum circa
Posonium,
Stephanus Czauner,
Tyrnaviensis.

In partibus vero Cis-

Ex statu politico.

Dn. Nicolaus Szirmay,
Dn. Petrus item et Andreas Szirmay,

Joannes vel Georgius
Görgöy de Toporcz,
Alexander Plathy,
Michael Roth,
Joannes Brezinay, qui
et Notarius Consistorii.

Jacobus Kray, Kesmark.
Paulus Lányi,
Georgius Kubinyi,
Hnustensis,
Stephanus Boronkay et
Joannes Klesch, Eperiesiensis.

ensis, qui simul Notar.
Consistorii,

Andreas Richter, Barsiensis, Stephanus Clementis, Arvensis, M. Joannes Ferdinand. Weissbeck, Posoniensis Comitatum Seniores, Andreas denique Josephi, Cont. Comit. Neograd. Not.

et Trans-Tibiscanis.

Ex statu ecclesiastico.

Excellent. et Reverend. Jacobus Záblerus,
Andreas Bodovinus, Superintendentes.

M. Joannes Sárossy, Pastor Casoviensis,
Joannes Schwartz, Pastor Eperiesiensis, qui et Not. Consist.

Joannes Fabricius, Pst. Köviensis,
Nicolaus Závodszky, Sarosiensis,
Georgius Paulinyi, Kis-Honth.

Andreas Sextius, Gömöriensis,
Jonas Bartholomaeides, KisHonthensis Comit. Seniores et Con-Sen.

Georgius Pyxiades, Pastor Polomczensis et Cont. Gömör. Not.

Georgius Buchholtz 24 Regal. in Scepusio Senior,

Martinus denique Pelsőczy, Pastor Saarosiensis.

In quorum omnium majus robur et firmitatem, duo exemplaria, originalia, aequali authentia valitura, conscripsimus cum subscriptione priorum syngraphorum et appensione sigillorum; ex quibus unum pro Statu Augustano - Evangelico politico, manibus Illustrissimi Domini Generalis, Liberi Baronis, Stephani Petroczy, assignavimus; alterum vero prae manibus Reverendissimi Jacobi Zabeler, senioris Superintendentis, pro statu ecclesiastico conservandum reliquimus. Acta, conclusa signataque sub Nationali supra fatorum Regni Hungariae Statuum Synodi, diebus tertia usque ad decimum mensis Aprilis inclusive, Anno Millesimo, Septingentesimo septimo, in jam dicto oppido Rosenberg, celebrata.

Generalis, Stephanus Petroczy, Statuum et Ordinum Regni Hungariae Confoederatorum Senator.
(L. S.)

Sigismundus Jánoki, Statuum et Ordinum Regni Hung. Confoed. Senator.
(L. S.)

Christophorus Okolicsányi, Incl. Com. Thurócziensis Ablegatus.
(L. S.)

Nicolaus Szirmay, Comitatum Zemplinien. et Sárosiensis, Collegiique Eperiesiensis Ablegatus.
(L. S.)

Jacobus Zabeler, Reg. Lib. Civit. superior. Hung. et oppidi Nagy-Sáros, ut et Comit. Sárosien. Scepus. Zemplin. Abaujvarien. Superintendens et p. t. Ministrorum Evang. in praefatis R. et L. C. Ablegat. Pastor Germ. Bartf.
(L. S.)

M. Stephanus Pilárik, Lib. Reg. Mont. Civit. Schemnitz. Pastor et Scholarcha, ejusdemque et caeterarum L. R. et Mont. Civit. Inclyt. item Com. Barsiensis, Zolien. Nagy-Honthen. Thurócz et Neo-

Paulus Prileszky, Suae
Serenitatis Principalis Con-
siliarius. (L. S.)

Daniel Bulyouszky,
Confoederatorum Regni
Hungariae Statuum Con-
silio Oeconomici Assessor.
(L. S.)

Joannes Zerdahely,
Statuum Evangelicorum
in Com. Nitriensi Ablega-
tus. (L. S.)

Adamus Raymanus,
Statuum Evangelicorum
Comitatus Trenchiniensis
Ablegatus. (L. S.)

Stephanus Demian, Sta-
uum Evangelicorum Co-
mitatus Trenchiniensis Ab-
legatus.

Georgius Petenada,
Ablegatus Augustano-Ev-
angelicorum Comitatus
Posoniensis, Liberarum
item Civitatum Sancto-Ge-
orgien. Baziniensis, Mo-
drensis et Tyrnavien.

Thomas Baan, Ablegatus
Augustano-Evangelicorum
Comitatus Lyptoviensis.

Petrus Csemiczky, Ab-
legatus Augustano-Evan-
gelicorum Comitatus Zo-
liensis.

Balthasar Horváth,
Stanfith, de Gradecz, Ab-
legatus Augustano-Evan-

gradlensis Superinten-
dens. (L. S.)

Andreas Bodovinus, ec-
clesiae Csetnekiensis Mi-
nister, Comitatus Gömö-
riensis, Kis-Honth. et ad-
junctorum Superintendens.
(L. S.)

Daniel Krmann, eccle-
siae evang. Solnensis Pa-
stor et Incl. Comit. Poso-
niensis, Nitrien. Trenchin.
Lyptov. Arven. Strigon.
et Komarom. Superinten-
dens. (L. S.)

**Joannes Georgius Fi-
scher**, Fraternitatis de
viridi Campo Senior.

Elias Trangus, Fraterni-
tatis Orator. (L. S.)

**Sex Regiarum Liberarumque
Civitatum Superioris Hun-
gariae a parte Ecclesiasti-
corum Augustano-Evan-
gelicorum Ablegati.**

M. Joannes Sárossy, Pa-
stor eccl. Hung. Cassovi-
ensis,

M. Joannes Schwartz,
eccl. G. E. Eperiesiensis
Pastor.

**Christophorus Plochi-
us**, eccl. omnium Sancto-
rum P. et Ven. Contuber-
nii Lyptoviensis Senior.

**Invariatae Confessioni Au-
gustanae ad dictus, subscri-
bit Johannes Zelen-**

gelicorum Comitatus Scepusiensis.

Sigismundus Töke, ejusdem Comitatus Augustano - Evangelicorum Ablegatus.

Paulus Lányi, Ablegatus Augustano - Evangelicorum Comitatus Gömöriensis.

Nicolaus Czekus, Ablegatus Augustano-Evangelicorum Comitatus Gömöriensis.

Job Zmesskal, Augustano-Evang. Comitatus Arvensis Ablegatus.

Simon Reviczky, Aug. Evang. ejusd. Comitatus Ablegatus.

Michael Kubinyi, Ablegatus Evangelicorum Comitatus Honthensis.

Joannes Laszkari, Ablegatus Evang. Comitatus Honthensis.

Emericus Kubinyi, junior, Ablegatus Evang. districtus Kis-Honthensis.

Sex Liberarum Regiarumque superior. Hung. Civitatum Evang. Ablegati:

Joannes Georgius Brockhoff,
Jonas Heidenreich,
Joannes Georgius Henric. de
Frankenstein.

Septem Liberarum Regiarum
Montanarumque Civ. Abl.

ka, Minister Vetusol. Venerab. Cont. Zolien. Senior.

Nicolaus Závodszky, I. A. C. Comit. Saros. Senior.

Joannes Grümel, Rast. Pastor, Fraternit. Saaros Consenior.

Samuel Antoni, eccl. Vágh-Ujhelyien. Pastor et Contubernii Berenchiano-Cseyten. in Comitatu Nitrien. Consenior.

Daniel Blasius, Venerab. Contub. Baymocen. Galgoczen. Nagy - Tapolcsan. in Comitatu Nitrien. Senior.

Adamus Mittuch, Vener. Cont. Poson. Orator et Fisc. nec non apud Basing. V. D. M.

M. Joannes Burius, eccl. Novisol. Germ. et Contub. Zoliensis Decanus.

M. Joh. Fischer, Pastor Cremnitz. Primarius et Ven. Contub. Barsiensis Consenior.

Andreas Richter, Pastor Ujbániensis, Ven. Contub. Barsiensis Senior.

Paulus Major, eccl. Puchovien. Con. Trench. Consenior.

Andreas Sextius, Pa-

Ferdinandus Freisei-
sen,
Joannes Fridericus
Rochser,
Samuel Klement,
Joannes Benedicti,
Daniel Sextius,
Johannes Sculteti, Li-
berae ac Regiae civitatis
Veterosoliensis Augustano-
Evangelicorum Ablegatus.
Jacobus Gronel, Lib. ac
Reg. civitatis Breznobán.
Evang. Ablegatus Nun-
tius.
Michael Korcsek, Civi-
tatis Carponensis Ablega-
tus.
Valentinus Wörös, op-
pidi Cseitha Evangelico-
rum Ablegatus.

stor Alnovi. et Contub. A.
Gömör. Consenior.
Elias Lani, eccl. Kiszucza-
Újhelyien. Pastor et Ven.
Cont. Distr. super. Tren-
chin. senior.
Georgius Szitnay, P.
O-Turensis.
Johannes Mathesius,
eccl. Banensis Pastor, et
Ven. Co. Gradnensis De-
canus.
Samuel Palumbini, ecl.
Kochanotzensis M. et Ven.
Cont. Distr. inf. Trench.
Decanus.
Samuel Michaelides,
eccl. Cass. Past. et V. C.
inf. Dist. Trench. Senior.
Jonas Coledanus, eccl.
Topor. Evang. P. et infer.
fluvii Poprad. Senior.
Jonas Bartholomaei-
des, Consenior Honth.
Andreas Bodovinus
jun. eccl. Corono Ban. ad.
Rym. M. et Cont. Kis-
Honth. Not.
Samuel Csoklicz, eccl.
Kokaviensis Pastor.
Samuel Marcsek, eccl.
Olach. Patakin ex Com.
Gömöriensi Past. ordin.
Stephanus Clementis,
eccl. Weliczensis M. et V.
Cont. Arvensis Consenior.
Andreas Fabricius, eccl.
Duboviensis in Com. Arv.

V. D. M. et V. C. A. Not.
ord.

Andreas Josephi, eccl.
Esztergal. P. et V. C. Neo-
grad. Notarius.

Jacobus Blasi, eccl. Do-
brocsen P. et V. Con. Neo-
grad. Decanus.

Georgius Buchholz,
P. Kakaslom. et 24 Regal.
Pastor. in Scepusio Senior.

Joannes Benkovicz,
Consenior iu Scep. Pastor
Bethlenfal. et Vidernikien.

Sebastianus Dcuranik,
ecl. Vazecen. P. et ad fluvi-
um super. Poprad Senior.

Joannes Tersztenszky,
P. Cruc. Villen. Scep.

Joannes Noe, eccl. Schwa-
boc. ex Com. Sce. P.

Nicolaus Herosl, eccl.
Zdanen P. et V. Cont. Com.
Barsien. Notarius.

Joannes Andreades,
Op. Thur. P. C. T. N.

Jacobus Mocochini,
P. ex. Neczpal. et pro tunc
Ablegatus.

Joannes Paulini, eccl.
Szent-Iván. Past. et V.
Cont. Lyptovien. Notar.

Samuel Mikovinyi, ecl.
Rosenberg. ecclesiastes et
V. Cont. Lyptov. Orator.

Petrus Rosziár, eccl. Bo-
zokien. Pastor et V. Con.
Nagy-Honth. Senior.

Georgius Strba, eccl. Sz.
Antalien. Past. et V. C.
Nagy-Honth. Consenior.

Joannes Valentini,
eccl. Bathen. Past. et Ven.
Cont. Nagy-Honth. Nota-
rius.

Andreas Zdánszky, eccl.
Teuto-Lyp. P.

Joannes Glosius, eccl.
Radvanen. Past.

Praemissis ad Deum devotis precibus
monialia progressus fieret, condita.

Tota nostra Synodus sacra Henanbergensis, libros symboli-
cos, nempe Augustanarum Confessionem invariata, Apolo-
giam ejus, Articulos Smalkaldicos, Catechismum h. Lutheri
minorem et majorem ac Formulam Concordiae in specie sic
dictam, approbat, omnesque haereses et sectas ibi damnatas,
damnat et ex ecclesiis Evangelicis in Hungaria proscrit in
aeternum, in specie vero Pietatem in omni cunctis parti-
bus ejus.

Georgius Strba, eccl. Sz.
 Antal. Past. et V. C.
 Nagy-Honth. Consenior.
 Joannes Valentin,
 eccl. Bathen. Past. et Ven.
 Cont. Nagy-Honth. Not.
 rina.
 Andreas Zdeneky, eccl.
 Tuto-Lyp. P.
 Joannes Glozina, eccl.
 Radvanen. Past.

V. D. M. et V. C. A. Noz
 ord.
 Andreas Josephi, eccl.
 Emergal. P. et V. C. Neo-
 grad. Notarius.
 Jacobus Blasi, eccl. Do-
 brovna. P. et V. Con. Neo-
 grad. Decanus.
 Georgius Buchholz,
 P. Kalesom. et 24 Regal.
 Pastor. in Scepusie Senior.
 Joannes Benkovicz,
 Consenior in Scepus. Pastor
 Bethlenfal. et Vidernikien.
 Sebastianus Denranik,
 eccl. Vazecen. P. et ad flumi-
 num super. Poprad Senior.
 Joannes Tersatensky,
 P. Cruc. Villen. Scepus.
 Joannes Noe, eccl. Schwa-
 boc. ex Com. See. P.
 Nicolaus Herosl, eccl.
 Zdanen. P. et V. Cont. Com.
 Barsien. Notarius.
 Joannes Andreades
 Op. Thur. P. C. T. N.
 Jacobus Mocochini,
 P. ex. Neczpal. et pro tunc
 Ablegatus.
 Joannes Paulini, eccl.
 Szent-Ivan. Past. et V.
 Cont. Lyptovien. Notar.
 Samuel Mikovinyi, eccl.
 Rosenberg. ecclesiastes et
 V. Cont. Lyptov. Orator.
 Petrus Rozsien, eccl. Bo-
 sekien. Pastor et V. Con.
 Nagy-Honth. Senior.

Synodus Pesthiensis.

Cel. 1791. a. 12. mensis Sept. ad 14. m. Oct.

ARTICULUS SEPARATUS.

Praemissis ad Deum devotis precibus, antequam ad Cere-
monialia progressus fieret, conditus.

Tota nostra Synodus sacra Rosenbergensis, libros symboli-
cos, nempe Augustanam Confessionem invariata, Apolo-
giam ejus, Articulos Smalcaldicos, Catechismum b. Lutheri
minorem et majorem ac Formulam Concordiae in specie sic
dictam, approbat, omnesque haereses et sectas ibi damnatas,
damnat et ex ecclesiis Evangelicis in Hungaria proscribit in
aeternum, in specie vero Pietismum cum omnibus parti-
bus ejus.

ARTICULUS SEPARATUS.

Præmissis ad Deum devotis precibus, antequam ad Cere-
monialis progressus fieret, conditus.

Tota nostra Synodus sacra Rosenbergensis, libros symboli-
cos, nempe Augustanam Confessionem invariantem, Apolo-
giam ejus, Articulos Smalcaticos, Catechismum D. Lutheri
minorem et majorem ac Formulam Concordiæ in specie sic
dictam, approbat, omnesque hæreses et sectas ibi damnatas,
damnat et ex ecclesiis Evangelicis in Hungaria proscribit in
æternum, in specie vero Pictiam cum omnibus parti-
bus ejus.

V.

Synodus Pesthiensis.

Cel. 1791 a. 12. mensis Sept. ad 14. m. Oct.

1.

Historica praefatio.

De synodo hac Rosenbergensi, cujus acta et conclusiones exhibuimus, vere iudicat Ribini (T. II. p. 167) : „multa recte ac sapienter in ea instituta esse, id tamen minus providenter factum videri, quod Superintendentibus titulus „Excellentissimorum“ datus aut potius confirmatus sit, cum nec statui Evangelicorum in Hungaria, nec calamitosissimis illis temporibus recte convenerit.“ Studium quidem majorum nostrorum in religionem insigne, quod in hoc conventu declararunt, probabile est ac a posteris imitatione dignum, nam inter ipsas civiles aerumnas et curas, in quas infeliciter prolapsi erant, religionem curabant et ab interitu servare conabantur : verum tamen ultro eidem auctori assentimur, in tempestivam fuisse hanc synodum. Celebrabatur nimirum turbidis regni rebus, duce Francisco Rákoczy excitatis, in quibus haud pauci etiam patres synodales, immo ipse praeses partes coeperant, brevi ante conventum Onodensem in diem 1-mam Maji 1707 indictum, postea ex Maros-Vásárhely in d. 16-tam dilatum. Res eorum sacra omnino in perpetuo discrimine versabatur; libertas religionis continuo novis constringebatur vinculis. Nulla securitas templorum et scholarum et quae possidebant, beneficiorum. Prostrata jacuit legum et diplomatum regionum, quibus liberum ac publicum religionis evangelicae exercitium confirmatum erat, sanctimonia et auctoritas. Cunctorum animi perpetua formidine anxii tenebantur. Multi Evangelicorum ut juvenes

adolescentesque feliciora tempora religionis suae, in qua educati erant, viderant, multi deterrima illa tempestate sub finem seculi XVII-mi maturuerunt, viri senescentesque jam non nisi tristia florentis olim rei suae sacrae rudera conspiciebant. Quid mirum igitur recordatione praeteritorum, contempto palam claro sensu pacificationum legumque, tot incassum effusis coram throno regio supplicationibus, tot odiis jacturisque affectos et exacerbatos animos ad deliberandum de sacro peculio religionis ejusque libertate, non satis prudenter tempus delegisse? In procelloso mari constituti, de salute sua solliciti esse cgebantur. Quis sana mente praeditus sponte intereat, dum credit, se jure servare posse? Morales rationes et conscientiae, majoris habebant, quam sic dictas politicas.

Ita evenit, quod non praeviderant. Uti millies fit, optimis honestissimisque conatibus non respondit optatus eventus. Majorem quam interea grassans in regno pestilentia *), attulit ipsis stragem annus 1715. Illo enim in comitiis Posonii celebratis acta synodi Rosenbergensis lege publica sublata sunt. Non id accidit in proximis post synodum illam comitiis 1708-vo sub Josepho I-mo, non 1712 dum Carolus VI-tus coronatus erat: verum nonnisi in tertiis in eadem urbe habitis. Articulus eorum XXXI cum inscriptione: „Conventiculum Rosenbergense, sub nomine synodali celebratum, cum suis actis et factis pariter cassatur,“ est sequens: „Et si quidem praeterea (Articulus XXX agit de negotio religionis), durantibus praeteritis motibus, nonnulli aequae factiosi conventiculum quodpiam praetensive synodale celebrare ibidemque regnum in varias dioeceses partiri,

*) In catalogo eccl. ev. Schemnicensis Baptizatorum reperio annotationem ad calcem anni 1711 manu M. Isaci Andricii, anno 1710 d. 18. m. Sept. Pastoris Slavicae eccl. scriptam his verbis: „tempore pestis Schem. anno hoc 1711 inclusive cum anno praeterito denati 1500. Hoc anno 1710 die 28. Elias Augustini eccl. Schem. Slav. Pastor (mortuus), cui ego successi. Et supra initio 1711. Noli mirari B. L. (lacunas esse), hic pestis ingens grassabatur, igitur mortuo E. A. (Elia Augustini) nullus erat, qui consignaret.“ — 1711 etiam M. Stephanus Pilarik, hic Superintendens, qui synodo Rosenbergensi intererat, obiit.

varios honores et dignitatum minime sibi competentium titulos adsciscere, nonnulla contra Romano-Catholicos ritus sancire et statuere ac per regnum passim divulgare et exercere non sint veriti : idcirco de benigna Suae Majestatis voluntate et annuentia decretum est : ut ejusmodi etiam acta, facta et conclusa, una cum sigillo occasione ejusdem conventiculi noviter fabricato, pro cassatis, annihilatis et mortificatis in totum et in perpetuum teneantur et habeantur. Ad evitandas porro omnium semper vetitorum conventiculorum occasiones vel suspiciones statuitur etiam, ut omnes hujusmodi particulares frequentis numeri congregationes, sive sub nomine synodi, sive alio quovis praetextu, absque praescitu et annuentia Regiae Majestatis instituendae, non secus particulares quoque inter ipsos collectae et impositiones iisdem Augustanae et Helveticae confessioni addictis, sub indignatione regia et poena legali prohibita sint et interdictae.“ — Ita synodi hujus auctoritas post octo annorum, tametsi sat aerumnosam vitam, exstincta est. Quod, quum ad ejus historiam pertineat, silentio praeterire non poteramus, idque eo minus, quod hanc synodi necem sub toto Caroli VI-ti et ejus filiae Mariae Theresiae regimine continuo nova insequerentur mala, quae volumina complerent, nec tamen hic recenseri possunt. Ceterum attentos reddimus juvenes theologos et historiae domesticae, quae ad ecclesiam spectat, ignaros v. c. ad atrocem pugnam de formula jurisjurandi per Evangelicos nuncupandi in comitiis Posonii 1728 et 1729; ad articulare commissionem Pesthiensem 1721, dein 1722 Posonii resumtam in negotio religionis; ad memorabilem resolutionem Carolinam de 21 Martii 1731 ex Consilio R. d. 6. Apr. publicatam, aliamque de 20. Oct. 1734, qua cuncta, quae Evangelici petebant, denegata et nonnisi 4 Superintendentes cuivis confessioni habendi, admissi sunt.

Ab hoc tempore igitur hic numerus eorundem perdurat, tametsi hodiernus numerus et situs geographicus ecclesiarum, indeque accumulata Superintendentium negotia, novam dioecesium seu districtuum divisionem, rei naturae magis accommodatam, quae nexum et inspectionem facilio-

rem redderet, omnino plures Superintendentes, in hisce etiam Generalem, ex analogia et principio aequalitatis, ac pro commodo ecclesiae, socium Generalis Inspectoris, necessario exposcant. — Inde a synodo Rosenbergensi curabant quidem Evangelici diligenter, ut mortuis Superintendentibus tempestive viri idonei sufficerentur, qui in dioecesibus constitutis ordini observando, doctrinae, moribusque pastorum et scholarum docentium invigilarent (quamquam post funestum casum Sam. Hruskovics, Superintendentis Montani, officium ejus per plures annos vacabat) : verum per id solum in tanto tamque diuturno turbine, res ipsorum sacra convallescere non poterat. Anno 1736, dum jam nimis afflicta et labefactata erat, ut efficacius adjuvaretur, constituti sunt penes Superintendentes totidem numero curatores rei ecclesiasticae equestri ordinis, titulo Inspectorum Districtualium insigniti, eo modo, ut quilibet Superintendens unum talem adjunctum haberet. Calamitosissima igitur rei Evangelicorum tempora progenuerunt apud nos has politicas dignitates in ecclesia nostra, tametsi etiam secus, ad exemplum ecclesiarum apostolicarum, ex natura Protestantismi et societatis sacrae, qualis est ecclesia, ejusque jure et officio eam conservandi, partes in regimine extra omnem dubitationem, non solum his, verum etiam aliis, qui eas recte tueri valent, competant. In partibus regni superioribus (hodie audit Superintendentia Cis et Trans Tibiscana) constitutus est Joannes Szirmay; in tractu montano (etiam medius in antiquis documentis dictus) Joannes de Radvány; in Posoniensi (hodie Cis Danubiana Superintendentia) Baro Calisius; in trans Danubiano Michael Ostfy; viri et nobilitate generis et usu rerum conspicui. His Inspectoribus adjuncti sunt in singulis comitatibus nobiles ac religiosi viri sub nomine Senioralium Inspectorum noti, ut sint idem Senioribus in Senioratibus, quod illi Superintendentibus in districtibus. V. Ribini II. pag. 249 seqq.

Carolo VI-to 1740 fatis functo, regnante Maria Theresia conditio Evangelicorum non erat laetior. Nonnisi hac Principe fatis cedente advenit tandem Protestantibus Hungariae

Messias, Josephus II. Princeps immortalis memoriae, qui sua sapientia et aequitate diuturnis eorum malis finem imposuit. Anno enim 1781 publicavit edictum, tolerantiale dictum, quo liberum religionis exercitium non tantum Augustanae et Helvetiae Conf. addictis, sed etiam Graeci ritus Christianis cum ecclesia R. Catholica non unitis, tum in Hungaria, tum in omnibus provinciis Austriacis concessum est; exercitium quidem privatum solum, at longe latiore sensu, quam hucdum obtinuit. Veluti diu captis in tenebrosis carceribus, ne subito affulgens nimia lux noceat: sic Protestantes primum in atrium libertatis immitti debebant, antequam ejus augustum palatium conspicerent, cujus fundamenta in ipso illo edicto jacta erant. Surrexit illud post decennium sub divo, aeterna nostra pietate digno imperatore et rege Leopoldo II-do in comitiis anno 1790, celebratis, condito articulo XXVI-to, quo negotium religionis ad statum legum annorum 1608 et 1647 repositum est. Quamquam autem non plene, nec toto ambitu legum, non ad ideam justitiae ac aequalitatis: tamen eo tempore ad animos millionum tranquillandos, ad pacis, concordiae humanitatisque studia inter ejusdem patriae cives resuscitanda inflammandaque sufficienter. Lege hac religionis evangelicae utriusque formulae exercitium liberum ac publicum, non amplius privatum in Hungaria declaratur. Cujus legis textum cum censura legant tirones juris Protestantium in libro Kleinii in praefatione laudato. Reperitur ibi a pag. 25 — 39. — Vi legis hujus §. 4-tae celebrarunt Evangelici Aug. Conf. Pesthini (H. C. addicti Budae) eodem anno 1791 a 12. m. Sept. ad 14. Oct. synodum, in qua 161 canones condiderunt, de quibus Klein vere judicat pag. 40-ma, fuisse eos primum quasi tentamen tantum synodaliū consiliorum et institutorum. Opus, quod perfecerunt, est quidem systematicum et multo locupletius, quam quodcunque antiquarum illarum synodorum, continet permulta utilia statuta: verum ingenium ejus non est prorsus illud primaevae ecclesiae apostolicae, in qua doctoribus et pastoribus ecclesiarum iis regendis ex natura ipsorum muneris ac propter earum commodum plus juris tributum erat et ideam repraesentationis

ecclesiae, uti hodie dicimus, per conventus, presbyteria et synodos, quae unice Protestantismi indoli optime respondet, in scriptis canonibus ab ipso principio usque summum apicem aedificii non constanter (consequenter nunc dicimus) tenet ac prosequitur. Interim sperandum est, lacunam hanc, si non proxime, certe in futura synodo expletum iri, quum latius diffusa humanitas, justi et decori acrior sensus atque universa seculi cultura, non unice natales, privilegia, fumosas imagines, opes externamque conditionem aliis splendidiorem; verum etiam sacrae vocationis dignationem, scientiam, eruditionem virtutemque religionis ministrorum, quae cuncta ipsa hominem civemque patriae nobilitant, in praecipuis vitae civitatisque bonis habere ac magni aestimare incipiant.

Canones hujus synodi confirmationis causa erant quidem Suae Majestati imperatori et regi Francisco I-mo exhibiti: verum, tametsi saepius supplicatum esset, regiam sanctionem consequuti non sunt atque hodiedum legis auctoritate carent. Post undecim elapsa lustra, si tunc etiam vitam indepti fuissent, corroborata interea ipsa ecclesiae ejusque regiminis vita, usu ac ultra dimidii seculi experientia, jam alioquin regeneratione quadam indigent. Ceterum, quum synodus haec post renovatam ecclesiae evangelicae conditionem celebrata *) omnino maxime sit memorabilis et ejus canones innumeris hodie viventibus ignoti sint: justum ac pium est, eorum memoriam servari ac ad posteros transmitti.

*) Celebrata uti videtur inter vel brevi post missa consilia irenica de conjunctione utriusque ecclesiae evangelicae in Hungaria, quod patet ex libello anonymo sub titulo: Commentatio de unione in genere, specialiter in Hungaria. 1790. Auctor fuit certe Hungarus, vir doctus, historiae gnarus et quas tunc vidit hujus henotici conatus difficultates, quasi hodie de nobis scripsisset. Immo infelici-ter novis increverunt! Si in Germania sub longe felicioribus auspiciis ac adjunctis hoc opus conjunctionis ex toto non successit, apud nos hodie id eo minus sperari potest. Futura pie relinquamus viis providentiae divinae, dummodo interea etiam amor fiducia et concordia inter nos vigeant atque corroborentur!

Augustissime Imperator et Rex Apostolice, Domine,
Domine, naturae Clementissime!

ACTA

Synodi Evangelicae Aug. Conf. Ecclesiae Hungaricae generalis, Regia permissione anno 1791 Pesthini celebratae mense Septembri et Octobri.

quibus vices agunt, imitando, concreditos sibi divinitus populos, cum familiam unam spectantes, iisdem omnibus paternae indulgentiae complectuntur amplexibus.

Hanc ipsam fuisse animi Majestatis Vestrae Sacratissimae excelsae destinationem, facta gloriosa narrant, populi celebrant, Europa respicit, aetas, quae sequetur, grata venerabitur memoria. Eodem vero ordine

Illico ac successionis ordo Majestatem Vestram Sacratissimam ad haereditarium vocaret solum, nihil prius, nihilque antiquius Majestas Vestra Sacratissima habuit, quam efficere, ut, quos idem in familia una paternis regibus, eadem patria nutrit, eadem leges tuentur, eadem iustitia protegit, cuncti hi in civitate communis communibus fruuntur legibus, fraternam unitio aemulentur charitatem. Et

Quia ad assequendos, vere regios hosce fides, Evangelicorum utriusque Confessionis restaurata legalis libertas, plurimum collatura videbatur: factum

104
Augustissime Imperator et Rex Apostolice, Domine,
Domine, naturaliter Clementissime!

Nihil tam divinum, nihil ad immortalitatem terrarum Principum, tam expediens, quam dum illi Deum, cuius vices agunt, imitando, concreditos sibi divinitus populos, ceu familiam unam spectantes, iisdem omnes paternae indulgentiae complectuntur amplexibus.

Hanc ipsam fuisse animi Majestatis Vestrae Sacratissimae excelsam destinationem, facta gloriosa narrant, populi celebrant, Europa suspicit, aetas, quae sequetur, grata venerabitur memoria. Enim vero enim

Illico ac successionis ordo Majestatem Vestram Sacratissimam ad haereditarium vocaret solium, nihil prius, nihilque antiquius Majestas Vestra Sacratissima habuit, quam efficere, ut, quos idem in familia una paterfamilias regit, eadem patria nutrit, eadem leges tuentur, eadem iustitia protegit, cuncti hi in civitate communi communibus fruuntur legibus, fraternam mutuo aemulentur charitatem. Et

Quia ad assequendos, vere regios hosce fines, Evangelicorum utriusque Confessionis restaurata legalis libertas, plurimum collatura videbatur : factum

fuit, ut Statibus Ordinibusque pro inauguralibus generalibus regni comitiis congregatis, Majestas Vestra Sacratissima, fratris sui, immortalis illius Caesaris et Regis, Josephi II-di, rara vestigia premens, religionis negotium pertractandum, ac ad pacificationum Viennensis atque Lincensis statum reponendum inter caeteras regias propositiones clementer committere, ac post utrinque delatum sibi in sensu legum supremum arbitrium finaliter decidere, idque ipsum tabulis regni publicis, articulo quippe 26-to novissima Diaeta inferre dignata fuerit.

Idivina sane erant coepta haec tropheis quibusvis eonge celsiora, atque adeo orbis, quaqua patet, aeterna grataque celebratione dignissima! Dextera namque Majestatis Vestrae Sacratissimae stat homo; stat conscientiarum libertas; stant rediviva evangelicorum jura, et civis. Et

Ne ad gestorum plenitudinem quidpiam deesse videretur, utque restabilita regalia jura, constabilito regimine ecclesiastico et adiunctis, stabilitate quoocius vestiri possint, Majestatis Vestrae Sacratissimae magnum opus est: quod post supplices preces nostras, in 12-mam mensis Septembris diem, Budae Pesthinique Synodum cogere, praesenteque in qualitate Commissarii Regii, ex parte Confessionis Augustanae, destinationi Majestatis Vestrae Sacratissimae abunde succenturiante viro, Comite utpote Josepho Bruntzvik de Korompa, Sacratissimae Caes. et Regio Apostolicae Majestatis Vestrae Actuali Intimo Status Consiliario, Inclytorum Comitatum Pest, Pilis et Solt articulariter unitorum officii Supremi Comitum Administratore et Excelsae Tabulae Septemviralis Assessore, celebrare potuerimus.

Quid in hoc modo concessa coactaque Synodo post invocatum divini numinis auxilium egerimus atque concluderimus : subinserti, proque altissima vi supremæ inspectionis Regiæ Majestati Vestrae Sacratissimæ competente confirmatione exhibiti palam faciunt canones sequentes.

PARS PRIMA.

De regimine ecclesiastico.

Canon 1-mus.

Ecclesiae Evangelicae augustanae et helveticae confessionis in regno Hungariae, vi legum regni annis 1608 et 1647 conditarum, ac in his allegatarum pacificationum, Viennensis de anno 1606 et Lincensis de anno 1645, sensu quarum evangelica utriusque confessionis religio recepta est, etiam novissimorum regni comitiorum, anni labentis 1791-mi Articulo 26-to pro basi et fundamento in perpetuum restabiliti et ad statum legum praedictorum annorum 1608 et 1647 reponendi religionis suae exercitii juriumque eo pertinentium, assumptarum et renovatarum, hoc suae religionis exercitio libero et ubique publico gaudentes, quia legales societates religiosas constituunt; habent jus, regimen suum ecclesiasticum, cum suprema inspectione et approbatione regia emendandi, ordinandi et constituendi.

Canon 2-dus.

Jus hoc ordinandi et constituendi regiminis sui ecclesiastici exercent per repraesentantes et deputatos suos, ex omnibus superintendentiis in legali synodo congregatos.

Quia vero ecclesiae ex secularibus et ministris causa exercendarum cunctarum, cum hoc munere connexarum functionum vocatis constant; cuivis membro aequale ad po-

testatem ecclesiasticam jus esse debet; ipsum vero juris hujus exercitium seu regimen ecclesiasticum ex consensione et utilitate ecclesiarum pro more recepto Ministerio quoque defertur.

Canon 3-tius.

Cum porro utriusque confessionis evangelici, jam per se arcto vinculo sibi mutuo juncti, fraternam, quae inter eos ab initio, obtinuit conjunctionem colere, atque etiam arctius adstringere cupiant, neque in eo, quod regimen adtinet, contraria principia habeant: utraque confessio in eo coaluit, ut ecclesiae ambarum confessionum, salvis dogmatibus et ritibus, cuique confessioni propriis, in regimine ecclesiastico, et constituendis sibi superioribus, saltem in praecipuis aequabilitatem et uniformitatem observent.

Ecclesiae singulae seu locales.

Canon 4-tus.

Singula cujusvis loci ecclesia jus habet et obligationem, se ipsam secundum canones ecclesiasticos regendi per suum ejusdem loci conventum: qui constat ex patronis ecclesiae, quorum nomine etiam domini terrestres censentur, eandem nempe cum ecclesia religionem profitentibus, ex Verbi Divini Ministris, scholarum Rectore aut Professoribus, atqueInspectore et Senioribus. Quorum hi, utpote Inspector et Seniores, more hactenus consueto eliguntur. Patronorum autem erit, in ecclesias, quarum nutricii quidem, sed simul etiam membra sunt, nullum exercere dominatum, sed eas consilio et opera tueri ac fovere.

Canon 5-tus.

Ecclesiis nonnullis suos Verbi Divini Ministros, omnibus religionis exercitii partibus defungentes habentibus, adjunctae sunt aliae, partim oratorio atque ludimagistro aliquas cultus divini partes peragente provisae, partim uno alterove, aut utroque destitutae: utraeque opera Ministri ecclesiae

matris utentes, filiales hae, quemadmodum ad illius sustentationem pro rata conventa, seu proportionem, per superiores definita, conferre tenentur: ita in conventu locali ecclesiae matris proportionatam partem habento.

Canon 6-tus.

Conventus localis, qui semper in loco decenti consideto, officia sunt:

1. Curare, ut cultus divinus publicus rite et decore peragatur, atque ab ecclesiae membris frequentetur.

2. Cura et inspectio scholarum, quae imprimis eo etiam convertenda est, ut illae ab utriusque sexus prole, institutionis capace frequentetur, egenis vero gratuita institutio suppetat.

3. Cura eleemosynarum omnis generis pauperum et orphanorum.

4. Cura templorum, aedificiorum, parochialium et scholasticorum fundorum, et cujuslibet nominis bonorum ac proventuum, ecclesiae jurium item immunitatumque, quibus fundi templorum, parochiarum et scholarum gaudent, rectaque illorum administratio, cum obligatione exigendarum inter se et reddendarum seniorali consistorio rationum.

5. Quidquid pertinet ad disciplinam ecclesiasticam, in quantum illa limites localis conventus non excedit.

6. Observatio et executio eorum, quae a superioribus consistoriis praescribuntur, atque litterarum commercium cum iis colendum.

7. Exigere Ministrorum, Ludimagistrorum et cantorum salaria, sive parato aere, sive naturalibus definita, secundum conventionem, in qualitate et quantitate debita exsolvenda: de quibus conventus ita prospiciat, ne restantiae accumulentur, sed ubi parochiani ea praestare prorsus nollent, magistratus civilis auctoritatem imploret: prius tamen ad hoc petito ac impetrato senioralis consistorii assensu.

8. Jus Ministros, ludimagistros et cantores vocandi et dimittendi ecclesiae competit, verum cum praescitu superiorum modis hactenus consuetis exercendum, ita, ut ex ecclesiis majoribus, in quibus hoc in usu fuit, non ab omnibus

patribus familias, sed tantum ab illis, ecclesiam repraesentantibus, quibus id antiqua consuetudine commissum est, suffragia ferantur.

9. Circa causas ecclesiae forenses : nomine ecclesiae inspector ejusdem active et passive litigabit, salva, ubi locali conventui ita visum fuerit, actoratum seniorali inspectori deferendi facultate.

10. Quaelibet ecclesiae statuta, seu jam condita, seu in posterum condenda, ejusdem ecclesiae conventus seniorali Consistorio referre obligatur.

11. Quae identidem ecclesiae singulae pia legata consequuntur, illa consistorio seniorali de casu in casum notificentur.

12. Actorum et factorum ecclesiae localis protocolla, cum necessariis pro rerum gravitate enarrationibus accurate ducantur, documenta seu litteralia instrumenta recto ordine et diligenter conserventur, accuratusque eorum elenchus in promptu habeatur.

13. Cum praeterea varia alia sint circa ecclesias singulas praestanda officia, singularibus conventus aut ecclesiae membris commissa, inter alia expensorum receptorumque administratio; et diversae ecclesiae sua habeant caemeteria sibi propria: necesse est, ut earundem conventus tam administratoribus, quam et servitoribus, aedituis et vespillonibus peculiares impertiantur instructiones, quibus de securitate et commodis ecclesiae prudenter provideatur, a seniorali consistorio revidendas et approbandas, ab iis vero, ad quos pertinent, exacte observandas.

14. Ministri suo, dum valebant, munere fideliter defuncti, si diuturno morbo adfecti, aut aetate provecti officiis suis omni ex parte satisfacere nequiverint, non ideo statim ecclesiis exturbandi, sed a seniorali consistorio, cum consensu tamen ecclesiarum adjungendi sunt ipsis vicarii seu diaconi, (quales quidem soli Ministro absque ecclesiae et senioralis consistorii concessione per longius tempus sibi constituere nunquam licebit) ministerio obeundo pares, quibus, nisi aliter conventum fuerit, rata tertia proventuum ordinariorum pars, una cum integra stolari obventionem, per

consistorium seniorale deputanda, ubi etiam amica conventio indicanda et protocollo inserenda erit.

15. Querimonias, aut quoscunque libellos supplices nomine ecclesiae, civili magistratui aut dicasterio citra praevidiam senioralis vel superintendentialis vel supremi consistorii revisionem et annutum exhibere (nisi periculum in mora fuerit) licitum haud esto. Consistorium vero superintendientiale recursus cum annutu suo ad ipsa regni dicasteria formandos supremo consistorio semper insinuato.

16. Defixum semel et seniorali protocollo illatum Ministri et ludimagistri salarium, ecclesiae sine praescitu et consensu consistorii senioralis haud immutato. Facto vero simili ad consistorium delato, id rem quamocius pro justo accommodato. Attamen beneficia ex singulari erga personam benevolentia aut munificentia, ministro aut ludimagistro collata, ordinario salario haud imputantur.

Canon 7-mus.

Evangelici augustanae confessionis, tam ad simultaneum, templi helveticae confessioni addictorum usum, quam ad extraordinaria in iis per suae confessionis ministros celebranda sacra, accedente localis conventus assensu, prout viceversa et helveticae confessioni addicti, pari ratione, salva partis admittentis proprietate, admitti poterunt. Porro etiam in illis locis, in quibus utriusque confessionis evangelici degunt, templa utriusque communia viribus et expensis communibus, accedente utriusque partis consensu, erigere liberum esto.

Canon 8-vus.

Ministri ecclesiae augustanae confessionis vocati helveticae confessioni addictis et viceversa, ministri helveticae confessionis augustanae confessioni addictis, in parochia eorum degentibus, absque praejudicio alterius ministri, operam suam ministerialem, relate ad baptizma, copulam matrimonialem et sepulturam praestare, prout et captivis, opera eorum uti volentibus adsistere, eosque ad mortem praeparare tenebuntur.

S e n i o r a t u s .

Canon 9-nus.

Mutui inter ecclesias singulas nexus et communis directionis causa eidem proximae inspectioni subordinatae ecclesiae plures constituunt *Senioratum* seu *Tractum*. Huic praeest secularis Inspector senioralis et Senior, quibus adjungantur, ad consistorium seniorale constituendum Assessores, suffragiis localium conventuum ex utroque ordine aequali numero eligendi. In extraordinariis autem casibus, totum tractum, aut majorem ejus partem concernentibus, poterunt perInspectorem et Seniore, haud tamen sine praescitu consistorii superintendentialis, conventus seniorales ordinarii, ad quos singulae ecclesiae, aut ubi pluribus compromittere placuerit, etiam plures unum aut alterum deputabunt.

Canon 10-mus.

Senioralis Consistorii Officia.

1. Causas quidem matrimoniales non dijudicabit, sed partes ejus erunt, conjuges dissidentes reconciliare, reconciliatione autem non succedente, si pars altera vel utraque divortium aut separationem peteret, pro utraque parte inquisitiones peragere, partesque cum relatione eorum, quae coram se acta sunt, ad iudicium matrimoniale dirigere.

2. Inspectio in ecclesias sui tractus, locales eorum conventus, ministros, ludimagistros, et quaevis inferiora munia in ecclesia obeuntes.

3. Visitationes annuae ecclesiarum et scholarum utrumque simul, aut identidem seorsim, nonnunquam ex improviso per Seniore et Inspectorem senioralem, aut alios horum loco a Consistorio seniorali delegandos idoneos viros secundum instructionem ita instituendae, ut quae, quomodo acta et reperta sint, eidem consistorio referatur, relatio de hinc consistorio superintendentiali submittatur.

Cui, quotannis etiam index ecclesiarum, tam matrum quam filialium, Ministrorum, Ludimagistrorum, porro fundationum communium et particularium, fundorum atque beneficiorum ad inspectionem senioralem pertinentium exhibeatur.

4. Publicatio et executio eorum, quae superiorum jussu publicanda et exequenda fuerint.

5. De omnibus, quae in consistorio proponuntur, exhibentur, referuntur, aguntur, concluduntur et expediuntur, protocollum, rite adornatum, brevem, sed idoneam, veram et circumstantiali declarationem, servato ordine et numero exhibitorum complectens ducatur, atque cum actis omnibus, bene dispositis, per Notarium conservetur; praecedentis sessionis protocollum relegatur; numve conclusa debito modo in effectum iverint, quid item Senior ac Inspector intermedio tempore in rebus incidentibus egerint, e protocollis eorum cognoscatur, quodque in his omnibus emendandum ne fors aut supplendum se obtulerit, emendetur ac suppleatur.

6. Rationes singularum ecclesiarum per ipsos locales eorum conventus revideri curato, animadverso per visitatores, aut secus in iis defectu, revideto et defectum corrigito: sic etiam de foundationibus, totum senioratum respicientibus, redditas rationes examinato et pro re nata emendato, aut consistorio Superintendententiae repraesentato.

7. Gravamina, querelas et causas, ad jurisdictionem ecclesiasticam spectantes, quascunque ecclesiarum aut singulorum membrorum sui senioratus, sive contra ministros, aut ludimagistros, sive contra ecclesias, aut harum membra motas, tanquam primae instantiae forum assumito, investigato, et audita utraque parte decidito; ubi autem partium una aut utraque deciso minus contenta, ad consistorium superintendententiae appellaverit, executione sententiae suae interea suspensa, acta universa, erga remissionem ad consistorium superintendententiae transmittito.

8. In cunctis causis ecclesiasticis modum procedendi verbalem aut processum summarium sequatur, ne longis litibus graventur ecclesiae: partibus tamen, causam suam scripta expositione aut defensione agere volentibus, hanc admittet.

Quae vero verbis acta fuerint, per notarium calamo excipiantur, protocollo inserantur, et ante latam sententiam praelegantur.

9. Disciplinam ecclesiasticam, quatenus haec ad senioratum protenditur, rite exerceat, officium haud facientes aut excedentes pro rei gravitate commonefaciat et coarguat, aut ubi necesse fuerit, ad consistorium superintendentiale deferat, atque appellationem, ad id factam, ante executionem concedat.

10. Jura, immunitates, proventus ac beneficia ecclesiarum, ministrorum, ludimagistrorum et horum etiam honorem contra eos, a quibus inique laesi fuerint, legitimis idoneisque modis tuetur, atque pro re nata graves injurias superintendentiali quoque consistorio referto.

11. Ubi filialium ecclesiarum conjunctio aut separatio, aut pleni religionis exercitii introductio petita fuerit, causas petiti cognoscet, quod res ac aequitas tulerit, consulet, justa sed a jurisdictione civili pendentia petentes eo diriget, alios a proposito dehortabitur, salva ad consistorium superintendentiae provocatione.

12. Quando senioratus, aut senioralis consistorii, aut vero ecclesiae alicujus in causa forensi patrocinium implorantis nomine coram foro civili jure agendum est: actio Inspectori delata esto; qui tamen cum parte adversa transigere non aliter possit, quam ad ratificationem consistorii.

13. Ministro ecclesiae ante expletum triennium, ecclesia invita, eam deserere ne vocato quidem permissum esto: ubi vero id gravibus de causis admissum fuerit, expensas in ipsum occasione prioris vocationis factas, refundi curato.

14. Quoad dimissionem Ministrorum, in sequentibus principiis essentialibus hactenus quoque observatis, inter utramque confessionem convenit:

- a) Jus vocandi Ministrum ecclesiae competere.
- b) Dimittere tamen absque praescitu et consensu superiorum eidem liberum non esse.
- c) Sed nec Ministris sine praescitu superiorum ecclesiam deserere.
- d) Consensum seu ad vocationem, seu ad dimissionem

Ministri absque santicis rationibus per Superiores denegari non posse.

e) Ministros, praevio modo loco motos, nisi suspensionem a munere, vel depositionem meruerint, ad alias ecclesias, quae in eos consenserint, transferri debere. Quibus stantibus placuit, ut augustanae confessionis ecclesiae suam, eatenus vigentem consuetudinem retineant, et senioralia consistoria, omnes casus dimissionis, praevie consistorio superintendentali referant, ab eo decidendos.

15) Consistorium seniorale toties, quoties negotia postulerint, minimum bis quotannis consideat; Conventus autem senioralis semel tantum singulis annis celebretur.

Canon 11-mus.

Numerus Assessorum consistorii senioralis, pro numero ecclesiarum et subjectorum copia definiendus senioratibus relinquitur, ita tamen, ut is, inclusoInspectore et Seniore, ne sit infra 6, neque supra 12 praeter Notariatum.

In electione Inspectoris, Senioris, Assessorum, tam Secularium, quam ecclesiasticorum atque Notariorum, hic ordo teneatur: ut singularum ecclesiarum conventus, in quibus etiam Ministri comprehenduntur, singuli, minimum quidem ad candidaturem ferant suffragia; quibus collectis, quatuor illi, qui plurima suffragia habuerint, pro candidatis proponantur, atque ex his collectis, iterum eodem modo localium conventuum suffragiis sub sigillo semper submitteendis, ad quodvis vacans munus, unus eligatur, et superintendentali consistorio pro notitia insinuetur. Tam in candidature, quam in electione spectetur sincerus religionis amor, prudentia et auctoritas.

Rebus ita ferentibus, unus Assessorum ecclesiasticorum eligatur in Consenorem; unus item Assessorum secularium in Vice-Inspectorem, qui, mortuo Seniore autInspectore, donec alter electus fuerit, vices eorum gerant: ubi autem Vice-Inspector et Con-Senior necessarii haud fuerint, is, qui inter Assessores officio senior fuerit, illius quidem secularis, hujus vero ecclesiasticus vice fungatur; quod etiam in casibus morbi, aut quorumpiam impedimentorum ratum esto.

Praesidet vero tum Senior, dum de Ministri cujuspian dissensu a doctrina ecclesiae, augustana confessione comprehensa publica, publice proposito, aut de liturgiae substantialibus agendum est : alias semper Inspector.

Canon 12-mus.

Liberarum Regiarumque Civitatum ecclesiae, communi legi, adeoque senioratibus subjacento, ita, ut in dioecesi Tibiscana, sex illae, quae jam ab antiquo conjunctionem senioralem inter se foveant, utpote Cassoviensis, Eperjesiensis, Leutschoviensis, Kesmarkiensis, Bartphensis et Cibiniensis, in ea permaneant; Nagy-Bányensis autem, Submontano senioratui subsit : in Dioecesi Montana, quae alioquin jam suos senioratus habent, hos retineant, Cremniciensis vero, cum ecclesiis in comitatibus Barsiensi et Strigoniensi existentibus senioratum constituat. In Cis-Danubiana, Trencsiensis et Szakolczensis, singulae cum suis senioratibus porro conjunctae sint. Poseniensis cum germanicis in comitatu Mosoniensi, Modrensis cum Baziniensi, S. Georgensi, et reliquis, quae in oppidis et pagis Comitatus Poseniensis sunt, senioratus efficiant. Denique in Trans-Danubiana Soproniensis cum Rusztensi, Bettelsdorfensi, Agendorfensi, Megyesiensi, Wolfensi et Harkoensi; Güntzensis, cum ecclesiis comitatus Castriferrei, Jauriniensis, cum ecclesiis sui comitatus aequae in senioratus coalescant; atque Comaromiensis cum ecclesiis suis, et Albensis comitatus conjuncta maneat : salva tamen quarumvis domestica rerum suarum administratione, salvoInspectorem et Seniore, ex earum membris et Ministris citra respectum praerogativarum civilium eligendi jure, salvis denique suffragiis tot ubique singulis ecclesiis, quot Ministros habent, relictis.

Judicia Matrimonialia.

Canon 13-us.

In singula Superintendentia unum judicium matrimoniale erigetur, quod causas matrimoniales, quorumlibet, et

cujuscunque conditionis evangelicorum augustanae et helveticae confessioni addictorum dijudicet atque definiat, ex quo ad ipsum ejusdem superintendentiae consistorium appellatio fiat.

Loca horum judiciorum sunt:

In Superintendentia Montana, Neosolium.

In Superintendentia Trans-Danubiana, Jaurinum.

In Superintendentia Tibiscana, Eperjesinum.

In Superintendentia Cis-Danubiana, Posonium.

Canon 14-tus.

Constabunt haec judicia ex uno praeside seculari, Assessoribus quatuor, duobus nempe ex statu politico, duobus vero e Ministerio, et uno Notario; Deputati Senioratum, in conventu superintendentiali congregati, illos eligent, singulis trienniis restaurabunt, aut confirmabunt, intermedio tempore vacaturis alios substituturi.

Considebunt haec judicia, sub iis, quibus regni judicia terminis (excepto solo termino S. Martini), donec causas instructas finiverint, denuo ubi necessitas postulaverit, per Praesidem convocanda.

Membris judiciorum horum nulla salaria fixa sunt destinata, sed diurna; de quibus singuli Districtus pro se providebunt.

Quaecunque et utriusve ordinis membra eorum eligi poterunt ex evangelicis utriusque confessionis.

Etiam ratione litigantium communia haec judicia erunt, ita, ut utriusque confessionis conjuges pro commoditate sua, causas suas in judicio alterius confessionis agere possint, servata tamen, in qua habitant, Superintendentia et appellatione ad suae confessionis consistorium superintendentiale dirigenda.

Superintendentiae.

Canon 15-tus.

Superintendentiae pro electione Superintendentis, Su-

premi Inspectoris, Notariorum superintendentiae, et Assessorum consistorialium, aliis item extraordinariis et gravioribus negotiis conventus celebrabunt: qui constabunt ex SupremoInspectore, Superintendente, Vice-Inspectore, duobus Notariis, uno seculari, altero ecclesiastico, Senioratum Inspectoribus et Senioribus, hisque adjungendis duobus singulorum Senioratum Deputatis, praeter quos unus alterque, e viris dignitate, gravitate, prudentia atque experientia conspicuus, tam ex secularibus, quam e Ministris convocari poterunt.

Conventum pro electione Superintendentis Supremus Inspector, pro electione autem hujus, Superintendens indicet.

In electione Superintendentis, Supremi Inspectoris, Assessorum consistorialium et Notariorum, idem ordo qui in electione senioralis consistorii servetur.

Electio Superintendentis, ut hactenus, Majestati Regiae per Generale Consistorium repraesentabitur.

Consistoria Superintendentialia.

Canon 16-tus.

Consistorio Superintendentiali praesidebit, in causis dissensum alicujus Ministri a doctrina publica evangelica augustana confessione comprehensa publice declaratum et liturgiae substantialia concernentibus, Superintendens, in ceteris autem politicis, oeconomicis, ecclesiasticis et matrimonialibus Supremus aut Vice-Inspector, aut his impeditis, senior Assessorum secularium.

Assessores autem erunt quatuor seculares, quatuor ecclesiastici, horum nomine etiam Professoribus intellectis; ad integritatem autem judicii, praeter praesidem, sex Assessorum praesentia erit necessaria.

Assessores et Notarium hujus consistorii eliget, et quovis triennio restaurabit vel confirmabit, conventus superintendentiae, in locum absentium alios substituendi jure praesidi et Assessoribus relicto.

Consistoriales post sui electionem jure jurando adstringentur; de quo in puncto confessionis conditus est canon sequens.

Canon 17-mus.

Ecclesiastici, munus obeuntes, jurabunt secundum formulam, in qualibet Superintendentia usu receptam. Politici autem, Magistratum auspicaturi, jurabunt secundum publicam confessionis Augustanae formulam, penes quam in Hungaria religio evangelica recepta est.

Canon 18-vus.

Ad hoc consistorium superintendentiale pertinebit :

1. Inspectio omnium eorum, quae per senioralia consistoria pertractata fuerint, et causarum inde appellatarum aliorumque negotiorum, eo provocatorum, revisio.

2. Censura librorum per exmissos cujusvis libri deputatos exercenda.

3. Quoad fundationes, totam Superintendentiam concernentes, immediata inspectio, quoad reliquas superinspectio.

4. Procuret et habeat prae oculis accurate confectam omnium, quae in ambitu superintendentiae sunt, ecclesiarum, matrum et filialium, scholarum, ministrorum, ludimagistrorum, fundationum, item communium et particularium fundorum ecclesiasticorum et beneficiorum elenchum.

5. Filialium ecclesiarum conjunctio et separatio per Superintendentiale consistorium semper superrevidenda.

6. Series visitationum senioralium et superintendentialium, et eorum, quae ex his in commodum publicum, aut cujuspiam ecclesiae providenda emendandaque fuerint, dispositio et emendatio.

7. Causae contra Seniores et Inspectores, in puncto officii motae, in prima instantia huc pertinent.

8. Revisio causarum matrimonialium a sententia judicii matrimonialis appellatarum.

9. A trina promulgatione conjugum copulandorum dispensandi, eamque in casibus moram non ferentibus, ad unam reducendi, facultatem habebit, non modo Consistorium, sed

seorsim quoque et privatim seu Superintendens, seu Supremus Inspector, seu Inspector Senioralis, et Senior, prout quis propior fuerit.

10. Examen et ordinatio Ministrorum imposterum etiam solis Superintendentibus competens, qui in consistorio aut conventu superintendentiali, candidatum, tam ex theologia, quam ex linguis orientalibus et disciplinis, ad ministeriale munus rite obeundum necessariis, examinabunt, ita tamen, ut non tam multifariam eruditionem, quam sanum iudicium, solidam religionis cognitionem, pietatem et bonos mores requirant. Quo fine etiam fide digna de ante acta candidati vita testimonia exigent, censura tamen haec in casibus urgentioribus, etiam extra consistorium ordinarium peragi potest per Superintendentem in praesentia unius alteriusve Senioris et aliquot Ministrorum, nec non Inspectorum et Assessorum seclarium seu Superintendentialium, seu Senioralium, cujusmodi censuram omnes, sive ex academiis reversi, sive scholastico munere defuncti, ministerium suscipere cupientes, subire obligabuntur. Atque illi soli, qui ad ministerium obeundum bona conscientia, et sine ullo favore apti judicati fuerint, albo Candidatorum inscribantur, et dato desuper testimonio provideantur, per totum regnum valorem habituro, liceatque ecclesiis, seu ex his, seu ex aliis, pari tamen examini subjiciendis, Ministrum sibi eligere ac vocare. Neque ullus candidatus prius ordinetur, quam illi vocatio alicujus ecclesiae obtigerit. Ipsa autem ordinatio non in privata domo, sed publice in templo coram ecclesia fiat: qua facta, ordinatus matriculae ordinatorum inscribatur, datis ei desuper testimonialibus, consueta forma expediendis.

11. Protocolla semper sub finem sessionis authentica reddantur, et initio sequentis sessionis relegantur.

12. Expeditiones quaevis fiant sub sigillo Superintendendae et subscriptione Praesidis, supremi nempe Inspectoris aut Superintendentis, prout substratum, mixtum, vel mere dogmaticum fuerit, nec non alterutrius Notariorum.

13. Nullae expeditiones Consistoriales valeant, nisi ex publica Consistorii determinatione factae.

14. Pacem tam inter se, quam cum aliis omnibus colere, et inter eos, qui inspectioni suae subsunt, conciliare studeto; quo fine mansuetudinem et moderationem in omnibus dictis, deliberationibus et scriptis observato.

15. De lite quapiam, ecclesiam coram foro judiciaria civili, active vel passive concernente, si necessarium fuerit, disponit hoc consistorium, salvo tamen et illaeso peculio.

16. Fungitur suprema, per Superintendentiam rei litterariae et scholasticae inspectione.

17. Superintendens una cumInspectore, Senioratus et pro ratione necessitatis, etiam ecclesias visitabit.

18. Cum illa, quae hactenus obtinuit Senioratum nonnullorum minus adaequata proportio, et ad plures comitatus extensa amplitudo, cum multis conjuncta sit incommodis; quaevis Superintendentia Senioratus suos, in quos divisa est, in Generali Conventu pro ratione situs rectius ordinabit.

Generalis Superintendentiarum Conventus seu Supremum Consistorium.

Canon 19-mus.

Ut in regimine ecclesiastico per Superintendentias, in iis, quae essentialia sunt, uniformitas conservetur; in casibus quibusvis gravioribus, ubi Superintendentiae in diversas abeunt sententias, earum opiniones et vota concilientur, et res communi consilio decidatur; ut causae per Superintendentialia Consistoria revisae, ultimum appellationis forum habeant, et in iis, quae rem ecclesiasticam evangelicorum quoquo modo concernunt, mutuus nexus facilitetur; denique, ut cum dicasteriis regni communicatio et correspondentia servetur, Superintendentiae augustanae et helveticae confessioni addictorum, Conventus etiam Generales, seu Consistorium Generale celebrabunt.

Qui tamen Conventus non erit fixum aut continuum aliquod collegium vel dicasterium, sed ex Superintendentiarum repraesentationibus et Deputatis constabit.

Praeses erit Generalis Inspector, eo absente, Vice-Generalis Inspector, qui alioquin ex officio intererit : in causis vero dissensum Ministri, aut scholae docentis, a doctrina ecclesiae aug. conf. publica, publice declaratum, et liturgiae substantialia concernentibus, Superintendens vel praesens ex officio Senior.

Repraesentantes Superintendentiarum constituunt e singula Superintendencia duo Deputati, unus e secularibus, alter e Ministris Ecclesiae per Generalem cujusvis Superintendendiae Conventum, ad unum duntaxat annum electi, qui ad Consistorium Generale comparere tenebuntur : cui Supremi etiam Superintendentiarum Inspectores et Superintendentes, dum poterunt, cum sessione et voto intererunt.

Confessus hujus conventus alter sit plenus, alter particularis. Plenus celebretur bis per annum, in fixis terminis, prima die Maji et prima Septembris incipientibus. Ad plenum consessum requirentur, praeter Praesidem, 16 Deputati ; ad particularem, praeter Praesidem, 10 Deputati : Secretarii erunt Agentes Budenses utriusque confessionis.

Locus celebrandi Generalis Consistorii tam pro pleno, quam pro particulari consessu erit urbs libera regiaeque Pestiensis.

In pleno consessu tractantur negotia administrationem totius per regnum evangelicae ecclesiae concernentia, quaeque ad curam et defensionem jurium ecclesiae pertinent, et de his correspondentiae fiunt : unde Generalium horum consessuum crebrior necessitas non est.

Canon 20-mus.

Dum in Generali Consistorio acta unius vel alterius consistorii Superintendentialis revidentur, pro hoc actu Superintendens et Supremus Inspector, qui jam iudices in illis egerunt, aut aliter interessati, ex sessione recedunt.

Quidquid nomine generalis consistorii expeditum fuerit, praesidis vel ejus vices - gerentis et Secretarii subscriptione firmetur.

In casibus etiam pluralitatis votorum liceat uni vel pluribus membris sententiam suam, a pluralitate abeuntem,

cum rationibus scripto proponendam, pro futura cantione protocollo inseri facere.

Si quis, cujus res in consistorio tractatur, unum vel plures intra membra consistorii, cognatione usque secundum gradum inclusive junctos, vel gravibus ex causis etiam coram ipsius consistorii judicio validis, partium studio teneri putaret: hos omnes tali in casu e consessu abesse, et alios idoneos viros surrogari oportebit.

Canon 21-mus.

Consistorium hoc Generale.

1. Defectus in electione Superintendentum aut Supremorum Inspectorum, si qui contigerint, cognoscet, iisque pro re nata medebitur.

2. Causas e consistoriis superintendentialibus appellatas in particulari Generalis Consistorii consessu 1. Maji et 1. Septembris consecutive, necessitate vero ita exigente, aliis etiam, per Generalem Inspectorem defigendis terminis celebrando, revidebit.

3. Protocolla superintendentialium consistoriorum, non alias, quam ubi de horum defectu, aut vitio querela ad id delata fuerit, sibi submitti faciet, tum vero, si quae emendanda fuerint, emendabit.

4. In casibus erigendae novae ecclesiae, aut mutandae affiliationis, aliisque quibusvis similibus, decisa Superintendentiarum eo appellata revidebit.

5. Administrationi stipendiorum, et quarumvis fundationum, tam ecclesias, quam scholas, atque pauperes evangelicos concernentium inspiciet.

6. Prout etiam gymnasiis majoribus atque seminariis theologicis utriusque confessionis evangelicorum.

7. Si quae generales collectae spontanearum oblationum pro communibus extraordinariis ecclesiarum necessitatibus, ubi pro scholis et seminariis erigendis necessariae forent, indulgente Sacratissima Regia Majestate, tales ordinabit.

8. Ubi omnes vel tres unius confessionis superintenden-

tiae synodi suae convocationem petierint : tenebitur pro indultu ad Regiam Majestatem recursum facere, quale desiderium alterius quoque confessionis superintendentiis insinuare debebit, quo sic, si illis etiam ita visum fuerit, utriusque confessionis synodus eodem tempore et loco celebrari possit.

Canon 22-dus.

Auctoritas Consistorii hujus Generalis, ne in dominatum aut hierarchiam degenerare possit, ita limitata esto : ut

1-mo. Nullas leges novas ecclesiasticas ferre, sed tantum secundum confessiones et canones iudicare, atque regimen exercere valeat.

2-do. Integrum ei ne sit, quidquam contra jura et libertates ecclesiarum et superintendentiarum, aut in eorum diminutionem agere aut praescribere.

3-tio. Ut membra ejus in causis tantum ecclesiasticis et matrimonialibus ceterisque ordinariis negotiis, suo proprio judicio suffragia ferre possint; in aliis autem extraordinariis gravioribus quibusvis instructiones suarum superintendentiarum expectare, ac non alia, quam harum vota per eos depromi, ab iisque acceptare possint.

Canon 23-tius.

Cum aequum esse non videatur, ut alterutri confessioni addictorum negotia unius superintendentiae facto contra intentionem trium dirigantur : ideo in eo conventum est, ut quandocunque in consistorio Generali mixto, tres ejusdem confessionis superintendentiae in aliquam iverint sententiam, quartae ejusdem confessionis superintendentiae dissensus nulla ratio habeatur, sed factum trium, pro facto omnium quatuor reputetur.

Ubi vero in quocunque negotio sex superintendentiae consenserint, id pro facto totius consistorii generalis mixti censendum erit.

Canon 24-tus.

In mere dogmaticis, ritualibus et liturgicis unam aut

aliam confessionem proprie concernentibus, consistorii hujus generalis membra, confessioni eidem addicta, seorsim considerabunt.

Canon 25-tus.

Generale hoc Consistorium, relate ad sua conclusa, reddendis synodo rationibus, si illa desideraverit, obnoxium esto.

Synodus.

Canon 26-tus.

An et pro quibus objectis synodus hujus vel illius, aut utriusque confessionis convocanda sit, vel non sit non pendeat ab arbitrio Generalis Consistorii; sed a consensu omnium, aut trium cujusvis confessionis superintendentiarum. Quodsi tamen consistorium generale synodi celebrationem necessariam esse censeret, primum objecta synodi et rationes suas superintendentiis perscribet, locumque et terminum projectabit, additis etiam circa haec motivis et rationibus, ut superintendentiae, quoad haec omnia deputatos suos instruere, ac per hos in Generali Consistorio vota dare possint, ab earum vero deputatis nulla alia, quam in instructione praescripta vota, acceptabuntur: hisque computatis, pluralitas concludet.

Canon 27-mus.

Cum omnia instituta humana ita sint comparata, ut saepe occultis naevis (qui dum introducuntur perspicacissimorum etiam vigilantiam effugiunt, et nonnisi ipsa experientia in apricum veniunt) laborare possint; cum porro leges, quantumvis bonae, tractu temporis, et mutatis rerum adjunctis, emendationem admittant, immo requirant; cum denique mala vel negligenti observatione, optima quaeque instituta enervari et obsolescere possint: hinc, ut et leges nostrae ecclesiasticae pro temporum ratione emendari, et accuratae earum observationi invigilari possit, Synodus quo-

libet decennio regulariter, cum iis, quas lex novissima requirit, conditionibus, eo magis convocanda erit, quod bonum ordinem in societatibus omnis generis ab omni parte rite observari, ipsius etiam principis et regni intersit. In casibus vero extraordinariis, si synodus necessaria judicaretur, intra illud etiam tempus, observata hic proposita provisione, celebrabitur.

Canon 28-vus.

Generales Inspectores eligentur ordinarie per Superintendentias in Generalibus earum Conventibus; quando autem synodus considet, in synodis, si e numero districtualium supremorum Inspectorum, aliquem in Generalem Inspectorem eligi contigerit, superintendencia illa, quam res concernit, loco ejus alium sibi in suum supremum Inspectorem eliget.

Canon 29-mus.

Quoniam ecclesiae in hoc regno existentes augustanae et helveticae confessionis, tamquam societates religiosas habent jus, circa regimen suum religiosum, puritatis doctrinae defensionem, doctrinam, disciplinam ecclesiasticam, et quaevis ecclesiam concernentia, canones ecclesiasticos, ratione per articulum 26-tum novissimae dietae definita condendi, et quos ratione hac lege praescripta condiderint, ii non aliter, quam per synodum alterari possunt: quoniam item canones in synodis earum generalibus, seu nationalibus, per deputatos et repraesentantes ipsarum ecclesiarum et superintendentiarum, adeoque voto omnium ecclesiarum conduntur; hinc quoad omnes ecclesias et quaevis singularia eorum membra vim obligandi habent.

Canon 30-mus.

Circa ordinem convocandae et celebrandae in futurum synodi, sequentia statuuntur.

1. Numerus deputatorum secularium atque ministrorum, ad synodum unius confessionis mittendorum, centenarium

non excedat, possit tamen esse aliquanto minor, sed non infra 72.

2. Ex singula superintendentia, aequali numero deputati mittantur.

3. Si quando oborta quaestio in synodo suffragiis decidenda fuerit: singula superintendentia intra se suffragia colliget, et quod pluralitate suffragiorum (eo iis etiam, qui propria in persona synodo intererunt intellectis) decidetur, id pro voto superintendendiarum habebitur; votis superintendendarum non expletis, quod plures decreverint, id pro concluso synodi censebitur; et in casu parium votorum, praesidi conclusivum competet.

4. Deputati eligantur in Senioratibus, conventibus, votis singularum ecclesiarum, litteris fidem facientibus, seu credentialibus, aequae a suis Senioratibus providendi; Superintendentes tamen et Supremi Inspectores vi officii jam pro Deputatis reputantur.

5. Si autem hi ad synodum venire non possent, loco sui, non ipsi deputabunt, sed conventus Superintendendiae.

6. Deputari possunt non tantum nobiles, ministri, professoresque, sed alii etiam cujuscunque conditionis idonei probique viri.

7. Omnes deputati ecclesiastici ac seculares, legitimabunt se ante praesidis electionem coram Generali confessionis suae Inspectore credentialibus Senioratus litteris.

8. Generalis Inspector ante omnia communi Inspectorum et Superintendentum consilio et consensu de ordine sessionis deputatorum conveniet.

9. Idem Synodum quoque aperiet.

10. Praesidem e statu seculari ipsa synodus prima statim sessione eliget, prout etiam Notarios, secularem et ecclesiasticum; in dogmaticis tamen et liturgiae substantiis ex officio Superintendens vel Senior praesidium tenebit.

11. Synodus juribus et libertatibus ecclesiarum conservandis semper intenta erit.

12. Acta et conclusa synodi per omnia praesentia membra subscribentur, et sigillis munientur.

PARS SECUNDA.

De officiis V. D. Ministrorum et Auditorum, ordine item circa actus sacros, et de disci- plina ecclesiastica.

1. Quoad officia Verbi Divini Ministrorum.

Canon 1-mus.

Ecclesiam quibuscunque viis et modis venari, se illi obtrudere, aut illam ope secularis potestatis violenter quasi occupare, aut retinere, nefas esto : contravenientes pro gravitate rei et circumstantiarum, pro longiori aut breviori tempore ab officio suspendantur, aut plane amoveantur.

Canon 2-dus.

Ministro per ecclesiam quamcunque propria auctoritate ab officio remoto, nemo, licet vocatus per illam, sine annutu Superintendentis succedere ausit.

Canon 3-tius.

Qui ecclesiae vacanti operam pollicitus, gratiore aut opimiore conditione interim obveniente, fidem fallit; ei, si extra ministeriale officium sit, anno eodem nulla parochia dabitur : si vero V. D. Ministerio actuali fungeretur, medii anni salario ad fundum deficientium Ministrorum ecclesiae inferendo mulctetur.

Vicissim ecclesia quoque legitime vocatum, senioralis consistorii consensu accedente, recipere tenetur.

Canon 4-tus.

Vocatio ad Ministerium ecclesiae vigorem amittit, nisi a tempore perceptarum vocatoriarum intra mensem unum acceptetur.

Canon 5-tus.

Doctrina salutis in sacra scriptura revelata, et moralia Jesu Christi praecepta, praecipuum sermonum sacrorum scopum constituent, oportet.

Canon 6-tus.

Singulis diebus dominicis, et per ecclesiam evangelicam aug. conf. receptis festis, pro concione dicat. Festa vero haec sunt : festum circumcisionis Christi, epiphantias, purificationis et annuntiationis B. V. Mariae, parasceves, ascensionis et apostolorum Petri et Pauli : item paschatis, pentecostes et nativitatis Christi, duobus duntaxat diebus celebranda.

Canon 7-mus.

Auditoribus suis non tantum concordiam cum illis, qui aliam religionem profitentur, fovendam; sed et charitatem christianam erga illos exercendam, omnibus, quibus poterit, modis, commendet.

Canon 8-tus.

Haereses, populo ignotas, nec memoret, nec alterius religionis asseclis errores, quos non habent, appingat, eo minus scommatibus eos afficiat.

Canon 9-nus.

Ne ordo et tranquillitas in ecclesia turbetur, adiaphora liturgiae et ritualium absque voluntate ecclesiae suae privato arbitrio ne immutet.

Canon 10-mus.

Theologiae candidatis, ludi-rectoribus, aut studiosis po-

testatem dicendi ex cathedra sacra ne concedat, nisi oratione eius, quam dicturus est, praevis perlecta et examinata.

Canon 11-mus.

Festo nativitatis, et quocunque tempore a sacris nocturnis et antelucanis, imposterum quoque abstineat.

Canon 12-mus.

Peccata publica publice quidem redarguat, sed dum id facit, a personarum nominatione, aut qualicunque designatione sibi caveat; privatas vero injurias sive veras, sive putativas, ex suggestu nunquam ulciscatur.

Canon 13-us

Cum catechisationibus, praesertim apud plebem, principiis religionis christianae imbuendam, longe plus effici certum sit, quam longis sermonibus, nexu haud interrupto recitatis, eam ob causam praeprimis in ecclesiis pagensibus catechesis, dominicis et festis diebus, horis pomeridianis diligentissime inculcetur, hocque scopo catechesis Lutheri adhibeatur.

Canon 14-tus.

In messem alienam falcem ne immittat, sed nec ipse patiatur, quemcunque demum, sine consensu suo, in ecclesia sua, sive pro concione dicere, sive alias muneris ministerialis partes obire, Superintendente et Seniore suo ex officio procedentibus, prout etiam aliis extraordinariis casibus exceptis.

Canon 15-tus.

Initium cultus divini publici horis localis conventus consensu determinatis faciat, nec ex commodo suo, aut privato complacendi studio illum vel retardet vel acceleret.

II. Quoad administrationem sacri baptismi.

Canon 16-tus.

Infantes primo quoque tempore per V. D. Ministros

baptizentur, et sacramentum hoc protelantes, admonitioni localis conventus, et pro re nata, censurae quoque superioritatis ecclesiasticae obnoxii erunt.

Canon 17-mus.

Infantem expositum, quem baptizatum esse non constat, Minister ecclesiae baptizet, nulla conditione adiecta:

Canon 18-vus.

Patrini minimum duo esse debent, vir quippe et femina, plures vero quam quatuor, nunquam adhibeantur; ut autem hi honestae sint conditionis, necesse est. Catechumeni, nondum sacra coena usi, patrilinos agere ne permittantur.

III. Quoad administrationem sacrae domini coenae.

Canon 19-mus.

Verbi Divini Minister ad s. domini coenam accedere volentes, seu proprios auditores, seu peregrinos et itinerantes, proprio ausu ne removeat, sed, si quos indignos esse censet, eos senioratui deferat, et ferendae ibidem sententiae semet conformet.

Canon 20-mus.

Sacrae domini coenae usum nemini, seu sano, seu aegro, invito obtrudat; verum in contemptoribus huius sacramenti, ad frugem revocandis, etiam aliorum proborum virorum opera utatur.

Canon 21-mus.

Catechumenos in doctrina christiana fixo tempore diligentissime instruat, nec nisi praevie secundum formulam, in liturgia praescriptam, examinatos et confirmatos ad s. domini coenam admittat.

Canon 22-dus.

Morbo contagioso aut abominabili formae obnoxiiis, s. domini coena separatim administretur,

IV. Quoad copulam matrimonialem ecclesiasticam.

Canon 23-us.

Neosponsos helveticae confessionis, in parochia sua degentes, Parochus augustanae confessionis; prout vicissim helveticae confessionis Parochus augustanae confessioni addictos, aequè in parochia sua degentes, si id partes voluerint, promulgare et copulare debent.

V. Quoad sepulturam.

Canon 24-tus.

Infantibus, sine baptismo decedentibus, honesta sepultura in eodem cum aliis coemeterio, deneganda non est.

Canon 25-tus.

Autochiri, qui ex melancholia, aut alia animi impotentia necem sibi inferunt, honeste quidem, sed in silentio, sepeliendi sunt.

Canon 26-tus.

Peregrinis aut extraneis sepultura in coemeterio illius parochiae, intra cuius fines mortui sunt, ne denegetur. Pauperes vero, seu hi domestici, seu extranei fuerint, gratis sepeliantur.

Canon 27-mus.

Romano-Catholicis et utriusque ritus Graecis, intra fines parochiae evangelicae decedentibus, nec coemeterium, nec pulsus campanarum, nec parocho sepelienti cum solitis ceremoniis ingressus in coemeterium denegari debent: e converso evangelici peculiari coemeterio destituti, in eodem cum Romano-Catholicis, aut utriusque ritus Graecis coemeterio per parochum suum, iuxta proprium ritum sepeliantur.

VI. Quoad morbidorum captivorum provisionem.

Canon 28-vus.

Morbidos captivos, praecipue vero malefactores, extremo supplicio afficiendos saepe invisere et solari, inter praecipuas

muneris sui curas referat V. D. Minister, nec, donec vocetur, expectet, sed officium etiam non vocatus sua sponte faciat.

Canon 29-nus.

Pro locata in praeparando ad supplicium patienter subeundum, malefactori opera, praemium V. D. Minister nullum praetendat.

VII. Quoad ordinaria V. D. Ministrorum salaria et stolas.

Canon 30-mus.

Ecclesiae vicinae, cuius V. D. Minister abest, vel decesit, rogatu absentis, aut jussu superiorum operam locaturus, nullos redditus sibi retineat, quippe absenti Ministro vel viduae, aut successoribus fati functi competentes.

Canon 31-mus.

V. D. Minister gaudet iuribus stolae; pro fixo vero eiusdem salario tota ecclesia tenetur.

Canon 32-dus.

Salaria et annuae V. D. Ministrorum obventiones, matricis ipsarum ecclesiarum, pariter et protocollis consistoriorum senioralium et superintendentialium rite et genuine inserendae sunt.

VIII. Quoad matriculas et protocolla ecclesiae.

Canon 33-tius.

Diaria ecclesiastica, matriculas quippe, accuratissime conscribat V. D. Minister, et baptizatorum, demortuorum, copulatorumque nomina ac cognomina, ut et patrilos, ac testes initi matrimonii, ipsumque diem iuxta praescriptam formulam statim inserat.

Canon 34-tus.

Matriculas has ecclesiae, donec illi praeest, fideliter sua sub custodia conservet, eademque in casu mutationis, aut mortis, Inspectori aut Curatoribus ecclesiae resignentur.

Canon 35-tus.

Eadem fide Minister ecclesiae, cuius conventus idoneo Notario destituitur, protocolla, rationes ecclesiae, quaecunque superiorum iussa, inventarium item rerum ad ecclesiam pertinentium, et historiam ecclesiae domesticam in se contentia conficiat et conservet; in casu mutationis aut mortis per eum, aut viduam, vel successores sine omni mora et quaestione conventui locali una cum matriculis resignanda.

Canon 36-tus.

Nulli, matriculas extra Parochiam evolvere volenti, ne erga reversales quidem, tradere audeat.

Canon 37-tus.

Extractus matricularum pro documento nativitatis, copulae item et mortis petitos, de verbo ad verbum, sine ulla qualicunque mutatione et additione describat, et subscripto nomine, sigilloque suo muniat.

Canon 38-tus.

Infantes in partu mortuos, adeoque non baptizatos, matriculae ad suas rubricas inserat.

Canon 39-tus.

In spuriorum, praepriis expositorum infantum parentes anxie ne inquirat, nec matribus talium, patrem nominantibus fidem adhibeat, minus in matricula nomen eiusmodi nominati patris adnotet, nisi ipse se patrem confiteatur.

IX. Quoad vitam V. D. Ministri domesticam.

Canon 40-mus.

Auditores suos aestimet, semet erga ipsos blandum, mittem ac patientem omni tempore exhibeat; imperium in illos haud exerceat, rixas et litigia serio caveat, quantum tempus et occasio admittet, honestam cum iis conversationem exercere studeat; vitam improbam ducentes sollicite observet, eosque omni occasione cum prudentia et mansuetudine emendare conetur.

Canon 41-mus.

Cum Ministris vicinis, aut collegis, omnibusque confratribus suis, fraternam colat concordiam, eos reverenter observet, infirmitates illorum pallio charitatis tegat, doctrina vel animi dotibus infirmiores doceat potius, quam contemnat; fratribus vicinis, sive aegrotantibus, sive domo absentibus, petitam, aut per superiores demandatam operam suam alacriter praestet.

Canon 42-dus.

Scholae rectores et ludimagistros observantia et charitate prosequatur; in eos dominium non exerceat, neque illis ullam, sive verbis, sive factis injuriam inferat; scholam localem saepe visitet, atque studentem iuventutem examinet, hocque modo tam docentes, quam discentes ad studium litterarum, et in hoc maiores profectus exstimulet, nec officium seu a magistris, seu a discipulis, quod non debetur, exigat.

Canon 43-us.

Erga suos domesticos sit moderatus, placidus, pius, a iurgiis alienus, frugalis, familiam honeste alens, ac liberos in timore domini educans. Ab occupationibus secularibus cum impedimento et neglectu functionum suarum, et studiorum coniunctis abstineat, nec rebus civilibus, velut ad se non pertinentibus, sese ingerat. Ab intempestivis, et justo

frequentioribus excursionibus abstineat : invita ecclesia, aut saltem primoribus ejus, dum unus V. D. Minister in loco est, nec ad unam aliamve diem; si vero plures sunt, conscio et informato collega suo, recedat; si vero longius emanere meditetur, id Seniori significare semper officii sui ducat.

Canon 44-tus.

V. D. Minister honestis conviviiis interesse quidem potest; ab omnibus tamen actibus, cum gravitate Ministerii haud componendis, abstineat.

Canon 45-tus.

Conveniens decorum, tum in moribus, tum in vestitu observet, et ideo veste, statui suo cohaerenti, in functionibus autem Ministerialibus semper nigra utatur, abiectis omnibus minus convenientibus vestium speciebus, ac quibusvis luxum et vanitatem redolentibus ornamentis; pari modo nec familiae suae, inordinatam, luxui atque scandalosis conversationibus deditam vitam admittat.

Canon 46-mus.

Synodalibus decretis absque exceptione obtemperet, sibi praepositos Seniores et Superintendentes, Inspectoresque seniores et superintendenciales, horumque consistoria, debita cum pietate colat, quibusvis iussis atque sententiis absque tergiversatione obsequatur, conventibus ecclesiasticis vocatus diligenter intersit, tanto magis citatus ad illos compareat, ibique cum omni modestia et submissione agat.

X. Quoad officia auditorum.

Canon 47-mus.

Quisque augustanae confessionis evangelicus in gremio ecclesiae matris aut filialis fixe degit, exacto sex septimanarum spatio pro auditore reputatur.

Canon 48-vus.

Superintendentem, SupremumInspectorem, Seniores atque seniorales et locales Inspectores, velut legitimum magistratum ecclesiasticum, decenti honore prosequantur, eiusque ordinationes debito obsequio acceptent et expleant.

Canon 49-nus.

Ab ecclesiae oneribus quibusvis, signanter salariis et aliis praestationibus, communi consensu, vel consistori, localis ordinatione repartitis, se nemo subtrahat, secus per superioritatem in duplo convincendus.

Canon 50-mus.

Qui cum vestitu aut quocunque cultu corporis insolito, probis moribus et verecundiae adversanti templum ingreditur, scandali dati reus esto; ideoque per conventum localem monendus, aut pro re nata coercendus est.

Canon 51-mus.

In res ecclesiae mobiles, vel immobiles, nemo, nec ille quidem, qui eas donavit, jus aliquod prae aliis sibi vindicet, aut eis utatur, qua privatus, vel de iis disponat sine consensu ecclesiae.

Canon 52-dus.

Cultui divino ordinario, catechisationibus, item liberos, servos et ancillas interesse, patres et matres familias jubeant.

Canon 53-us.

Qui Ministro publice obloqui, eum in quibuscunque functionibus sacris turbare, aut publica ignominia afficere, vel superioritati cuicunque ecclesiasticae resistere, hanc denigrare, proscindere, et simili quovis alio modo graviori laedere ausus fuerit, contemptor, item sacrorum religionis

derisor, vel publice sceleratam vitam ducens, deferatur superioritati ecclesiasticae, sua via et forma judicandus.

XI. Quoad ludimagistros et cantores.

Canon 54-tus.

Siquidem scholae sint seminaria ecclesiae, totiusque rei-publicae plurimum interest, ut juvenus in illis egregie formetur, ideo ludimagistrorum officium est, concreditam sibi juventutem in doctrinis et religionis studio solerter erudire, ac vita etiam atque exemplo bonis moribus imbuere.

Canon 55-tus.

Diligenter sibi caveant, ne principia religioni suae et probis moribus adversantia, inter concreditam sibi juventutem, seu aperte, seu tacite disseminent, verum penes fidelem juventutis instructionem ad regulam verbi divini totos se conforment.

Canon 56-tus.

Vocatus per ecclesiam ludimagister Seniori aut conventui se sistat, examen, num ad docendum sit aptus, subiturus, et vitae anteactae testimonia producturus. In casu inhabilitatis, aut vitae minus castigatae, ad officium docentis haud admittendus.

Canon 57-mus.

Publicum cultum divinum dominicalem, et, in quantum fieri potest, quotidianum etiam, neque ipse negligat, neque scholares suos negligere patiatur.

Canon 58-vus.

Quum ludimagistri in ecclesia pastorum sint collaboratores, ipsorum est officii, eos in peragendis precibus et dicendis sermonibus sacris in casu necessitatis adjuvare.

Canon 59-mus.

In vestitu luxum, et quidquid cum gravitate muneris vitae christiana non potest conciliari, diligenter et ipse cum domesticis suis vitet, et concreditae sibi juventuti interdicit.

Canon 60-mus.

Leges scholasticas singulo anno statis temporibus juventuti scholasticae publicet; honesto testimonio destitutos in scholam ne recipiat; illis vero, qui scholae ejus valedicunt, tale, quale meruerunt, testimonium extradet.

Canon 61-mus.

Horas, publicae juventutis institutioni destinatas, sine gravi causa, superioribus indicanda, non negligat, multo minus vacationes seu multiplicare seu prorogare sustineat.

Canon 62-dus.

Ut de profectibus juventutis publice constet, juxta superioritatis ordinationem, publica examina instituat, et pro his patronos praevie convocet.

Canon 63-us.

Discipulorum suorum opera ad privatos suos labores ne abutatur.

Canon 64-tus.

Superioritati suae ecclesiasticae, omni cum honore et obsequio subordinatus esto; officium vero non faciens, aut vitiis contaminatus, juxta regulas disciplinae ecclesiasticae puniatur.

Canon 65-tus.

Singuli cantores dabunt operam, ut hymni sacri tempori et occasioni accommode, per V. D. Ministrum semper

praescribendi, tam in ecclesia, quam funeribus deducendis, decenter et religiose cantentur.

Canon 66-tus.

Cantor et organedus subsunt etiam Ministro, eique honorem et debitum obsequium praestent.

XII. Quoad censuram et disciplinam ecclesiasticam.

Canon 67-mus.

Jurisdictio ecclesiastica non aliam V. D. Ministro censuram irrogare potest, quam quae statum, ac officium ejus ministeriale, et quae cum eo connexa sunt, tangit, monitionem quippe, reprehensionem, suspensionem ab officio et salario, aut finalem depositionem. Et ideo

Canon 68-vus.

Delicti ecclesiastici talis, quod ipsi religioni adversum, aut toti ecclesiae, quam Minister delinquens administrat, noxium, aut cum publico scandalo conjunctum non est, defectus porro, et excessus cujuscunque culposi solum reus Minister, secundum legem a Christo Matth. 18, 15 — 17, latam, primum quidem privatim, et in silentio, verbis duntaxat, aut epistola Senioris, tum vero a Superintendente, et si nihil profici potuerit, publice in conventu Seniorali admoneatur et serio corripitur; si his corrigi noluerit, per Consistorium Seniorale pro subversante culpa aut delicto iudicetur.

Canon 69-nus.

Reus delicti, quod ipsi religioni adversum, aut toti ecclesiae, cui praeest, noxium, aut cum scandalo publico conjunctum est, directe ad Consistorium Seniorale deferatur, citatusque et debite auditus, pro ratione delicti puniatur.

Canon 70-mus.

Criminis vero civilis reus V. D. Minister, ubi propterea

per jurisdictionem civilem judicatus et convictus fuerit, praevis in honorem ordinis ministerialis degradetur.

Canon 71-mus.

Qui ministerii pertaesus officium deseruerit, aut aliud vitae genus amplexus fuerit, is per consistorium seniorale ab omni functione ministeriali inhibeat, talemque amplius officio haud fungi in publico declaretur.

Canon 72-dus.

Poenae ecclesiasticae ad auditores etiam, qui delictorum ecclesiasticorum rei sunt, extenduntur; quia sunt membra societatis ecclesiasticae, quae poenas in legum suarum transgressores jure sibi competente constituit. Poenae tamen hae, relate ad personas, civili jurisdictioni, quoad personam obnoxias, ita comparatae esse debent, ut nullum poenae civilis effectum importent.

Canon 73-us.

Delictorum ecclesiasticorum reus, absque personarum et status respectu, primo quidem in sensu evangelii privatim monendus, atque placida et mansueta cohortatione per gremialem V. D. Ministrum si fieri potest, ad frugem reducendus est: quo passu, si V. D. Minister non profecerit, peccatorem talem locali conventui deferat, qui eundem accersitum seria admonitione ad frugem reducere intendat: effectu vero non secuto, seniorali consistorio denunciabit.

Canon 74-tus.

Consistorium seniorale peccatorem talem seria oratione a delicto suo dehortabitur, pro eoque vincendo omnem adhibebit operam; si interventu suo nihil profectum fuerit, formalis contra peccatorem feratur sententia, salva partis gravatae intra dominium appellata.

Canon 75-tus.

Si nec his peccator paruerit, tum ex sententia consistorii superintendentialis universus coetus publice monendus erit; ut tam gravium delictorum incorrigibilem reum pro non membro ecclesiae habeat, ab omni ejus ecclesiastico consortio diligenter abstineat: ab accessu tamen ad templum, veluti locum emendationis et reconciliationis, peccator talis arcendus nunquam est, ne ei occasio audiendi verbi divini concomitanter excitandae poenitentiae praescindatur.

PARS TERTIA.

De rebus matrimonialibus.

I. De sponsalibus.

Canon 1-mus.

Sponsalia sunt conventio personarum, matrimonii capacium, maris quippe et feminae, de matrimonio invicem contrahendo, coram duobus ad minimum testibus idoneis inita, quae qualibuscunque solennitatibus firmata, nullam ad contrahendum vel consummandum matrimonium obligationem inducunt; a sponsalibus vero solennitate canonica destitutis, impune resiliri potest.

Canon 2-dus.

Impregnatio sive sponsalia sequatur, sive sub matrimonii secuturi promissione antecedit, nullum jus tribuit impregnatae cogendi procum ad conjugium.

Canon 3-us.

Sponsalia, a subsecuta duntaxat copulatione V. D. Ministri, robur suum sortiuntur.

Canon 4-tus.

Contra resilientem a sponsalibus, parti repudiatae competit actio damni et vinculi, si quod stipulatum est, coram iudicio matrimoniali.

II. De forma matrimonii.

Canon 5-tus.

Matrimonium est societas maris et feminae, liberorum procreandorum et educandorum, mutui item adjutorii causa secundum formam, lege praescriptam, contracta.

Canon 6-tus.

Jus matrimonii ineundi omnibus, qui ejus capaces sunt, competit, nisi quibus illud ex speciali causa, vel in totum, vel in certum duntaxat tempus, lege ademptum est. Sunt vero matrimonii capaces omnes illi, qui et potentia generandi, et facultate in matrimonium consentiendi praediti sunt; ideo surdis et mutis, qui in id consensum suum signis declarare possunt, matrimonium contrahere licet.

Canon 7-mus.

Ad validitatem matrimonii requiritur expressus partium mutuus consensus, coram Ministro ecclesiae et aliis duobus adminis idoneis testibus, a neo-sponsis expresse declaratus.

Canon 8-vus.

Copulatio neo-sponsorum et hanc praecedens in ecclesia parochiali tribus distinctis dominicis diebus repetita promulgatio ad matrimonium est necessaria; nisi sponsus ab obligatione hujus trinae promulgationis per dioecesanum Superintendentem, aut alios, in canone specificatos, in casu urgentis necessitatis, testimonio localis parochi edocendae (observatis tamen circa promulgationem sponsorum publicis dispositionibus) dispensetur.

Canon 9-nus.

Si neo-sponsos diversarum ecclesiarum parochianos esse contingat, promulgationis in utraque ecclesia est necessitas; jus copulandi sponsae quidem Ministro competit, obtento

tamen ejus consensu, et accepto super trina promulgatione testimonio, liberum est neo-sponsis, per parochum sponsi copulari, qui ordinarie in templo jungi debent.

Canon 10-mus.

Nec matrimonium sic dictum conscientiae, nec concubitus permissa sunt.

Canon 11-mus.

Copulatio quidem omni anni tempore licita est; diebus tamen dominicis et horis pomeridianis nonnisi necessitate urgente, nocturnis vero nunquam admittatur.

Canon 12-mus.

Nec dispensatio in prohibitis gradibus consanguinitatis vel affinitatis obtenta, nec prostituta pudicitia, neo-sponsos ab trinae promulgationis necessitate liberat.

Canon 13-us.

Ob poligamiae periculum neogami ex provinciis exteris oriundi, casu in illo, si coelibatum docere nequeunt, post trinam tantum edictalem promulgationem, in valvis ecclesiae portisque, et ephemeridibus publicis intra sex menses peragendam, copulari possunt.

III. Impedimenta matrimonii.

Canon 14-tus.

Impedimenta, quae matrimonium contrahendum impediunt quidem, sed jam contractum non dirimunt, sunt:

1) Tempus, lege ecclesiastica viduabus vetitum, quibus ob uterum, quem forte gerunt, ante menses sex, ad nuptias novas accedere non licet, salva in quibusdam circumstantiis dispensatione.

2) Interdictum iudicii ecclesiastici, quod lata pro divortio sententia alterutrum conjugum ab ineundo matrimonio abstinere jussit.

3) Defectus pubertatis, et quidem quoad mares ante decimum octavum, quoad feminam vero decimum quartum aetatis annum.

4) Negatio per parentes liberorum et tutores aut curatores pupillorum in matrimonium consensus, nisi is per Dioecesanum Consistorium suppleatur, dum forte parentes vel tutores ex causis illegitimis matrimonium impedirent.

5) Mors prioris conjugis sufficienter et legaliter haud edocta, nisi de ea in loco tali publice constet, in quo vidui vel viduae matrimonio jungi volunt.

6) Adulterium inter partes, durante priori, alterius conjugis commissum, si nempe id judicialiter edoctum sit.

7) Furor, insania, et gravis melancholia, quorum tamen gradus, an matrimonium impedire possint, tractuali consistorio dijudicandum committitur.

8) Impotentia fini principali matrimonii e diametro contraria.

Canon 15-tus.

Impedimenta, quae non tantum matrimonium contrahendum prohibent, sed etiam contractum dirimunt, sunt:

1) Vinculum matrimonii, quo quis viventi adhuc conjugii legitimo conjunctus est.

2) Consanguinitas, quae in linea recta ascendente et descendente, in infinitum impedit matrimonium; in collateralis vero, quamvis ex principiis religionis evangelicae secundus quoque gradus absolute prohibitus esse non censeatur; tamen cum lex novissima patriae hunc gradum prohibitum relinquat, copulatio in eodem sine dispensatione regia interdicta esto. Contrahitur autem consanguinitas non per legitimum tantum, sed et illegitimum thorum.

3) Affinitas in primo duntaxat gradu, ut ut lege civili obstet matrimonio, cum tamen principiis religionis evangelicae non adversetur, integrum sit, ad Regiam Majestatem pro dispensatione recurrere.

4) Raptus, nisi raptae parentumque ejus consensus accesserit.

5) Vir vel mulier, quae vitae conjugis insidiata fuerit, vel adulteriis commissis, complici hujus criminis, matrimonio jungi non potest.

6) Remoto impedimento dirimente in iis casibus, in quibus per praemissos canones dispensationi locus est, validum redditur matrimonium, id, quod in gradibus plerisque fieri potest, per dispensationem a consistorio impetrandam.

Canon 16-tus.

Impedimenta matrimonii, eo tantum in casu dirimentia, si pars innocens jure suo uti, et matrimonium diremptum esse velit. Talia sunt :

1) Vis et metus etiam in constantem cadens.

2) Dolus et fraus, sine cujus interventu matrimonium non coaluisset.

3) Error, eam conditionem personae respiciens, ad quam consensus in matrimonium ex una parte restrictus fuit, et quae ex altera parte falso simulabatur; verbi gratia: occultata sponsae graviditas et cet.

4) Impotentia vel praepotentia concubitum impediens, et ipsum matrimonium praecedens, nec mora, nec medicamine tollenda; hanc ob causam, si conjux per triennium, a nuptiis computandum, restitui nequit, dissolvitur matrimonium, duorum artis peritorum, sub juramento referenda accurata inspectione.

5) Consensum in matrimonium, sive expresse, sive tacite per spontaneam conjugalis vitae continuationem, post compertum per partem laesam datum, et errorem cessantemque metum removentem, parti laesae nec vis illata, nec error patrocinator.

6) Casus fortuiti, morbus et impotentia, quae nimirum contracto matrimonio, superveniunt, dirimendo matrimonio non sufficiunt.

IV. De divortio.

Canon 10-mus.

Divortium est actio forensis, vi cujus sententia a legali

judice lata, legitimum viventium conjugum matrimonium dissolvitur, iique pro non conjugibus publice declarantur.

Canon 18-vus.

In matrimoniis, ipso jure nullis, judex non divortii, sed nullitatis sententiam pronunciare debet.

Canon 19-nus.

Judiciaria conjugum a thoro et mensa separatio non solvit vinculum matrimonii, estque duntaxat temporaria, tentandae inter conjuges reconciliationis causa dictanda, nec ultra annum, ad summum biennium extendenda.

Canon 20-mus.

Privata conjugum ab invicem separatio, sive utriusque, sive alterutrius tantum conjugis voluntate fiat, est illicita; et conjuges ausu proprio ab invicem segregati ad continuandum matrimonium cogendi sunt.

Verae et genuinae causae divortii sunt :

a) **Adulterium**, seu **concubinitus** conjugis cum alio, vel alia, non conjuge suo, vel sua.

Canon 21-mus.

Actio ex capite adulterii ad divortium aequae adultero, vel adulterae non competit; censurae tamen ecclesiasticae utraque pars subiacebit, condonati vero parti laedenti, adulterio inchoata actio divortii cessat.

b) **Malitiosa desertio**, cujus reus est conjux, privato proprioque ausu, et invito conjuge, et viceversa matrimonium dirimet.

Canon 22-dus.

Actor probare debet, desertionem animo vitam conjugalem violandi esse factam, quod fieri potest, per testes, epistolas et diuturna nulla probabili causae innixa absentia.

Canon 23-us.

Reus post frustra adhibita opportuna reconciliationis remedia, praefixo ei triplici termino, citari debet, et quidem, si locus, ubi degat, ignotus est, citatione edictali ephemeridibus publicis valvis templi in oppido et vico illo, quem reus inhabitaverit, adfigenda, nec non per competentes jurisdictiones publicanda.

Canon 24-tus.

Elapso termino peremptionis duorum annorum contra reum non comparentem divortii sententia fertur, desertaeque parti nuptiae novae conceduntur. Redux vero ante elapsum terminum peremptorium conjux a deserto quidem conjuge recipi potest, quin pro ratione circumstantiarum, judicis arbitrio expendendarum, recipi debet.

c) Insidiae vitae conjugis structae.

Canon 25-tus.

Quod alteruter conjugum vitae alterius insidias struxisset, dum ab actore probatur, tum parti laesae novae nuptiae concedi, reae vero prohiberi debent.

d) Odium irreconciliabile.

Canon 26-tus.

Irreconciliabile, et cum perfracta debiti conjugalis denegatione conjunctum odium, justa est petendi per partem laesam divortii ratio. Quo in casu judex conjuges, per unius anni spatium thoro et mensa separet, occasionem reconciliationis iisdem praebiturus; spe reconciliationis non sublata, judex dictatum tempus separationis a thoro et mensa repetat, eoque elapso, ac omnibus remediis frustra tentatis, matrimonium dirimat, partem autem laedentem intra tempus a judicio matrimoniali definiendum, a novo matrimonio arceat.

Canon 27-mus.

Mutuas divortiorum, ex nexu divortii enatas praetensiones, huc intellectis etiam quaestionibus, educationem prolium involventibus, iudicium matrimoniale in conformitate legum patriarum dijudicabit.

Canon 28-vus.

Si conjuges post promulgatum divortium iterum matrimonium invicem contrahere volunt : denuo circa illos illa omnia fieri debent, quae ad ineundum quodvis aliud matrimonium requiruntur.

Canon 29-mus.

Pars nocens, quae nempe divortio causam dedit, sumtus, in litem factos, ferre debet.

Canon 30-mus.

Si qui rariores casus occurrerint, qui in praemissis canonibus non attinguntur, judicia sese consuetudini protestantis ecclesiae, in exteris ditionibus observatae, legibus his tamen matrimonialibus non contrariae, accommodabunt.

Canon 31-mus.

Quum primarius justis matrimonii fructus sint legitimi liberi, qui et parentum haeredes sunt; multum interest, ne illegitima proles succedat familiamque turbet.

Canon 32-dus.

Cum copula carnalis copulationem sequi debeat : consequens est, partum ex concubitu copulam pastorem praecedente natum, nonnisi per subsequens matrimonium legitimari, sed et tunc, in eo tantum casu, si nimirum pars utraque illum suum esse recognoscat, et contrarium evidenter doceri nequeat.

Canon 33-us.

Partus legitimus est, qui ex justo matrimonio in lucem editur.

Canon 34-tus.

Partus perfectus est, qui justo et ordinario, a naturaque destinato tempore nascitur, finitis nempe novem circiter mensibus solaribus : quia vero diversae causae terminum illum naturalem variare possunt, in casibus illis, ubi justa dubitandi ratio subesset, artis periti consuli debent.

Canon 35-tus.

Nisi constet aliunde, uxorem, praeter maritum suum ante nuptias, cum alio commixtam fuisse, partus ille legitimus esse censetur, qui ad minimum mense septimo editus est, si per artis peritos pro semestri recognoscatur : igitur, qui et mense octavo editus est, sub eadem cautela pro legitimo habeatur. Quodsi vero mulier ante nuptias non cum solo marito, sed et cum alio, aut aliis concubuisse: tunc stabit in arbitrio mariti, aut sponsi, sobolem natam pro sua agnoscere, vel minus, ea tamen cum conditione, ut simulac uxorem, aut sponsam talem gravidam esse comperit, foetum suum non esse declaret, et ab uxoris, aut sponsae talis concubitu abstineat. Foetus porro imperfectus, et minus vivax (cujus inspectio in casibus dubiis medicos, chirurgos et obstetrices spectat) etiam quinto et sexto mense editus, legitimus esse censetur.

Canon 36-tus.

Denique posthumus a morte, et concubitu mariti, vel post divortium (si maritus concubitus capax fuit) in principio mensis solaris decimi editus, si sit perfectus, pro legitimo adhuc habetur, nec ex alio conceptus praesumitur, si contrarium doceri non possit, et retardatio partus ex naturali parentum constitutione testimonio medicorum probanda sequatur.

Procedurae judiciales.

§. 1. Cum singula fora ordini, lege publica stanti, in procedendo alligata sint :

§. 2. Litigantibus statuitur, coram foris ecclesiasticis utriusque confessionis matrimonialibus illum tenendum esse modum, quem regni leges statuerunt. Ita lite certatur.

§. 3. Libellum actionalem, legalibus qualitatibus instructum (secus fine correctionis reddendum), duplici exemplari exhibebit, expositionemque probis fulciet.

§. 4. Praeses judicii, non expectato consessu, terminum triginta dierum incato (communicatis omnibus exhibitis) ea cum monitione statuet, ut idem dicto die omnibus defensionis mediis instructus adesse teneatur.

§. 5. Citationem peragit unus consistorialium, ex secularibus, aut ecclesiae vel V. D. Ministris exmittendus, locali paroco ab onere exhibitionis dispensato.

§. 6. Si nihil obstiterit, eam personaliter institui oportet; quod tamen, si fieri nequiret, transmissio usu veniens, adeoque per jurisdictionatos vel familiares effectuada locum habebit. Id vero per se intelligitur; quod

§. 7. Citans citationis seriem scripto consignare debebit, illi, quem respicit, tradendam.

§. 8. Citato jus erit, nisi ad personaliter comparendum vocetur, vel per se, vel per advocatum comparendi.

§. 9. Etiam exceptionibus frivolis, protelatoriis et in canonicis haud fundatis, locus non detur.

§. 10. Actor levatam praesidi matrimonialis judicii praesentabit, actionem cum provocatis exhibebit; incatus contra, omne, quod defensionis suae adiutorio futurum videbit, processui inferet; ne vero seu Assessores, lite defluente, seu partes loco judicii alligari oporteat :

§. 11. Processus (securitatis gratia bis describendus) actori pro responsione, et vice versa tradendus, atque post superatas exceptiones legales, tribus utrique parti concedendis statutoque pro ratione circumstantiarum tempore, parandis replicis, concludendus erit.

§. 12. Dum de authenticandis testibus agitur, vel status causae oculatam exigit, aut vero de fide instrumentorum

agitur, neque, nisi his praemissis, ad ulteriora procedi potest; casu in eo iudex per sententiam interlocutoriam testes in judicio audiendos, oculatam inspectionem suscipiendam et autographa communicanda decernet.

§. 13. Inspectionem oculatam duo artis periti sub juramento peragent, et judicio scripto referent, authenticatione testium, si fieri potest, in pleno consessu semper instituenda.

§. 14. In causis matrimonialibus sententiae, ex contumacia ferendae, in primo termino non erit locus; unde contumax novis ter repetendis citatoriis obstringendus veniet.

§. 15. Si nullis coactivis mediis ad comparendum adduci poterit, renitentia ejus pro desertione habenda, et qua talis tractanda erit; quamvis vero

§. 16. Confessio spontanea perfectissimis probationum modis accenseatur; in causa nihilominus divortiali nudae confessioni credendum non erit.

§. 17. Confessio peccati alicujus unice confitenti, non autem tertio cuiquam officere poterit; quae vero testimonio humano probantur, illa testes omnibus legalibus requisitis praeditos requirunt.

§. 18. Testes, unus ex Ministris ecclesiae, alter ex secularibus, praevie sine discrimine juramento adstringendos, penes Inspectoris, Senioris vel praesidis judicii matrimonialis solennem commissionem collateraliter examinabunt, fassiones verbis idiomateque testium consignabunt, consignatas testibus perlegent, refractariis marcali, sua via vindicandae poenae obnoxiiis futuris.

§. 19. Testes legales duo integram (si nihil obstet) faciunt quidem fidem, consequenter depositio seu testimonium verum.

§. 20. Fassione unius, uti ex confessione extrajudiciali semiplena proba, vim habitura, id quod deerit, teste vel juramento per judicem, cum omni cautela deferendo explendum erit.

§. 21. Circa juramenta, per judicia imponenda, vel a partibus mutuo de et referenda, cautelae articulo 17. 11. 1729. praescriptae observandae, atque juramenta

tam suppletoria, quam et purgatoria, ad ductum articuli hujus admittenda venient.

§. 22. Talis, qui testem agere nequit, neque suppletorii, neque purgatorii juramenti capax erit: quia juramentis in defectu probarum opus est, videre est,

§. 23. Parti, alios modos probandi ingredi volenti, juramentum imponendum non est: quia porro juramentum actus religiosus esset, videre itidem est,

§. 24. Jusjurandum jurandis religioni accommodandum esse; ceterum citra monitionem patet,

§. 25. Juramentum (ubi locum habebit) per partes sibi mutuo delatum, et depositum, finem liti facere, neque appellatam recipere. Ex adverso vero,

§. 26. Impositum per judicem, beneficio appellationis ante depositionem in casu conformitatis sententiarum, ad forum saltem appellationis admittendo gaudere.

§. 27. Perjurii casu subversante, laeso tam ad poenam, quam et ad novum consequendum judicium, salva manet, ibi coram civili, hic ecclesiastico, primae instantiae foro excitanda actio. Cum vero ultra declaratos probandi modos documentis porro litteralibus veritas evolvi possit et soleat, documenta vero publica et privata essent, ex indole utriusque generis documentorum intelligitur,

§. 28. Documenta publica vel personarum, auctoritate publica praeditarum, qua talium manu confecta, omni exceptione fortiora esse.

§. 29. Litteras falsas conficiens, vel iisdem in judicio scienter utens, lata prius circa falsitatem litterarum in judicio matrimoniali sententia, ad recipiendam poenam erga actionem laesi seculari foro subjiciendus erit; denique cum nonnunquam ipsa evidentia facti res probari queat,

§. 30. Oculatam inspectionem judex sensu jam allato decernendam, hanc vero peracturi, scriptam de compertis relationem praestandam habebunt; his serie praevia decurrentibus processu submisso,

§. 31. Judicia matrimonialia cum inserendis judicati rationibus, sententiam ferent, eamque partibus vel earum advocatis pronunciabunt.

§. 32. Sententia pro pronuntiatione intra biduum appellanda erit; hic vero iterum

§. 33. Liberum relinqui debebit, quod appellans motiva sua ad allegandam sententiam, appellatus vero ad eandem tuendam, sed unica duntaxat deductione exhibere possint. Caeterum

§. 34. Appellata in causis matrimonialibus ante executionem admittenda est; processus vero appellatus in origine ad forum appellationis sub sigillo judicis matrimonialis, quantocius transmittatur; ultimum,

§. 35. Executio, quae rem judicatam excipit, in conformitate legum patriae peragatur.

§. 36. Matrimonii vinculo, per sententiam rupto, novarumque nuptiarum facultate admissa, novo judicio nonnisi quoad accessoria locus dari poterit.

§. 37. Veluti circa generalia agendi judicandique principia fora ecclesiastica, constitutioni civili semet accommodanda, ita relate ad expensarum quoque ad vel abjudicationem, illam pro analogia sibi defigendam habebunt, hac tamen cum reflexione, quod inquirentium testiumque et aliorum diurna, uti et taxas quasvis judiciales, observata non schemate taxarum infra delineato, exposita quantitate, non ultra illud procedant. His fere processus solemnes absolvendi erunt, ex quibus etiam liquidum est,

§. 38. Omnem processum scriptum esse debere, etsi quidem fora ecclesiastica matrimonialia publica sunt futura, advocatos nulla habita religionis attentione, adhibendos venire.

Taxae judiciales.

§. 39. Pauperes nulli et contribuentes rustici; alii autem quicunque integrae taxae subjacent. Competunt vero:

	fl.	xr.
A sigillo localis ecclesiae consistorii	—	10
— — senioralis consistorii	—	30
— — superintendentialis consistorii	1	—
— — generalis consistorii	2	—
A scriptura cujusvis expeditionis sine discrimine		

§. 40. Qui causa cadit, refusione expensarum tenetur, aequo tamen iudicis arbitrio relevari potest.

In causa amicae compositionis expensae quaevis communes sunt.

Expensae etiam tum, cum ex officio contra Ministrum, Ludimagistrum, aut etiam quemcunque ecclesiae officialem, vel Servitorem, proceditur, locum habent.

PARS QUARTA

De scholarum directione et librorum censura.

Libro: De scholarum directione.

Canon 1.º.

Scholarum institutione seu trivium directionem loci, hic conventus habet, qui constanti consensu et collatione, tam litteralis, quam et oeconomica, eandem obiecta pro- curat: et quidem ita, ut de rebus scholasticis cum libi- magistri audiant, peculiaris vero et immediata scholarum inspectio uni e membris conventus specialiter concedatur.

Canon 2.º.

Scholarum maiores, quae in singulis erectae sunt, et sustentantur, praeter directionem loci, conventus subest: quae vero non per illas, in quibus erectae sunt, ecclesias sustentantur, directionem inspectorem locum, cum influxu tamen etiam extraneorum, ex patronis et benefactoribus a Superintendententibus Conventu delegantur, parant. Ubi autem in loco idoneo ad directionem personae in promptu non fuerint, hic per Conventum Superintendententem di- rectio scholarum localis constituitur. Ceterum hanc quo- que scholarum peculiaris et immediata inspectio uni e mem-bris localis directionis commissae esto: docentibus quoque et Professoribus in partem huiusmodi consultationum veni-
tibus, expensae minime

PARS QUARTA.

De scholarum directione et librorum censura.

1-mo. De scholarum directione.

Canon 1-mus.

Scholarum infimarum seu trivialium directionem localis conventus habet, qui communi consensu et collata opera, tam litteralia, quam et oeconomica, earundem obiecta procuret : et quidem ita, ut de rebus scholasticis etiam ludimagistri audiantur, peculiaris vero et immediata scholarum inspectio uni e membris conventus specialiter concedatur.

Canon 2-dus.

Scholae majores, quae a singularibus erectae sunt, et sustentantur, pariter directioni localis conventus subsint : quae vero non per illas, in quibus erectae sunt, ecclesias sustentantur, directioni inspectorum localium, cum influxu tamen etiam extraneorum, ex patronis et benefactoribus a Superintendentiali Conventu delegandorum, pareant. Ubi autem in loco idoneae ad directionem personae in promptu non fuerint, ibi per Conventum Superintendentialem directio scholarum localis constituatur. Ceterum harum quoque scholarum peculiaris et immediata inspectio uni e membris localis directionis commissa esto : docentibus quoque et Professoribus in partem hujusmodi consultationum venientibus.

Canon 3-tius.

Ut de statu scholarum competenti superioritati, ut par est, constet, infimarum quidem seu trivialium necessitates et incommoda, quae fundum v. gr. aut ponenda aedificia, similiaque concernunt, localis Conventus seniorali Consistorio tempestive insinuabit: visitationes vero earundem annue per viros a seniorali Consistorio ex utroque ordine diligendos, secundum instructionem eatenus extradandam, peragentur, et relationes de comperto earum universo statu, eidem Consistorio Seniorali praestabuntur, Conventui Superintendentiali transmittendae.

Canon 4-tus.

Informationes de scholis maioribus, in quibus ultra Logicam, Philosophiam, et aliae altiores disciplinae traduntur, immediate Conventui Superintendentiali, de aliis autem inferioribus, Conventui Seniorali per locales directores submittentur.

Canon 5-tus.

Quemadmodum non tantum optandum, sed et omni nisu eo allaborandum est, ut ad roborandam mutuam inter utriusque confessionis evangelicos caritatem et fiduciam, in scholas, in quibus discentes utriusque confessionis sunt, docentes etiam ex altera confessione vocentur, et vocati in munere suo quovis meliori modo protegantur, defectu ordinationis aut ordinatione ad ministerium praehabita, nihil applicationi eorum obstante: ita aequitati consentaneum est, ut scholae tales privativae mixtae, puram habeant directionem localem, quae ab illis solum pendeant, qui scholas eiusmodi etiam quoad docentes alterius confessionis propriis sumtibus intertenent.

Canon 6-tus.

Mixtae communes scholae, utpote, quae communibus utriusque confessionis evangelicorum expensis erigentur et

sustentabuntur, mixto conventui locali suberunt, ita tamen, ut eius membra suis singula superioribus necessarias relationes faciant. Docentes vero, ubi plures necessarii fuerint, illo, quem proportio ab alterutra confessione in erectionem et sustentationem scholae collatorum sumtum requirit, numero, ex utraque confessione adhibeantur : ubi autem unus tantum docens necessarius fuerit, eius vocatio penes illam, quae numero potiori est, confessionem maneat.

Canon 7-mus.

Suprema tandem, tam purarum utriusque confessionis, quam mixtarum scholarum directio ad supremum mixtum consistorium pertinebit, ad quod de cunctis scholis anniver-
sarie, et aliae, quae desiderabuntur, informationes per Super-
intendentias praestentur.

II-do. De librorum censura.

Canon 8-vus.

Cum libri symbolici, secundum quos utraque evangelica confessio recepta est, nulli amplius censurae sint obnoxii : in iisdem recudendis censorum est officium, ut absque omni mutatione typis mandentur.

Canon 9-nus.

In reliquis libris theologicis, et ad pietatis exercitium spectantibus, quemadmodum regulae honesti et decori ab ipsis auctoribus semper prae oculis habendae sunt : ita summa censoribus cura incumbet, ne unquam illis scommata, aut sarcasmi in religionem Romano-Catholicam, quibus eadem contumelioso despectui, aut acerbae vel petulanti irrisioni exponeretur, inserantur. Quod etiam, quoad praefationes, adnotationes aliaque additamenta, libris symbolicis nefors praemittenda vel subiungenda, intelligendum est.

Canon 10-mus.

In censura librorum scholasticorum apud nos vel recen-ter edendorum, vel recudendorum, nostri quoque censores eandem normam, quae in legibus circa libertatem preli in futuris regni comitiis ferendis generatim praescribetur, prae oculis habebunt.

O b s e r v a t i o. Videtur quidem restare, ut de censura etiam librorum theologici argumenti non nihil praescribatur, sed cum legem publicam de libertate preli ferendam anticipare noluerimus, canonem eatenus condere, praematurum esse censuimus.

PARS QUINTA.

De Oeconomicis.

Canon 1-mus.

Fundationes et beneficia quaevis ecclesiarum, scholarum et pauperum quorumvis, per Superintendentias quantocius conscribantur, et conscriptio Generali Consistorio submitta-
tur, ac de tempore in tempus continuetur.

Canon 2-dus.

Cassarum ecclesiasticarum ac scholasticarum, uti et nosocomiorum administratio nulli, nisi probo viro committatur, et qui domi suae rem oeconomicam recte constitutam habet, nullo respectu, an aliud quod quis publicum gerit officium, habito.

Canon 3-us.

Singula ecclesia inventarium bonorum suorum mobilium et immobilium per suum conventum conficiat, ejusque exemplar, alterum in cista publica conservet, alterum autem curatori vel oeconomo suo, cum aditu officii tradat, qui res in eo consignatas, ne pereant, singulatim revideat, diligenter curet, et munere defunctus successori intacte resignet.

Canon 4-tus.

Quidquid cassae cuiusvis ecclesiae quocunque nomine infertur, seu in ecclesiam, seu scholam, seu quodcunque

aliud, vel proprium ipsius ecclesiae, vel senioratus, vel superintenduntiae, vel denique omnium ecclesiarum Aug. Con. pium institutum concernat; prouti et illud, quid, cui, quando, cujus jussu, et quem in finem, ex eadem erogabitur, libro rationum in suas rubricas fideliter inscribatur; in ecclesiis autem minoribus, si alter idoneus scriba praesto non esset, talia libro rationum inserantur per ipsum loci Ministrum, praesente uno vel altero e senioribus ecclesiae, eorum nominibus ibidem adscriptis.

Canon 5-tus.

Ex cassis quibusvis ecclesiasticis et scholasticis sine praescitu et consensu localium conventuum, et respective consistoriorum, pecuniae nulli elocentur, neque locales conventus, vel respectiva consistoria aliis pecuniam credant, quam qui sufficientem fundum habent, aut cautionem praestiterint: intabulationis necessitate prudenti eorum arbitrio relictas.

Canon 6-tus.

Administratores cassarum, ad singulas ecclesias pertinentium, rationes perceptorum et erogatorum conventui locali, praesentibus primoribus ecclesiae illis, qui ad perceptionem et erogationem non influxerunt; aliarum vero cassarum perceptores concernentibus consistoriis reddere teneantur; visitatione cassarum intermedio etiam tempore Conventui locali et Consistoriis inspectionem immediatam habentibus, in salvo relictas. In genere vero omnes ii, qui sive facto proprio, sive ex dispositione testatorum fundationalia capitalia, aut legata perceperint, aut administraverint, oneri reddendarum rationum, et quoad dispensationem proventuum, superiorum dispositionibus, pro re nata faciendis, atque adeo responsionis etiam, et de damno, si hoc culpa administratoris evenisse doceatur, satisfactionis oneri subjiciantur.

Canon 7-mus.

Fundationes, capitalia et qualescunque tam in aere,

quam et naturalibus percipiendi proventus collegiorum, gymnasiorum et maiorum scholarum, per constituendos locales inspectores et perceptores cum praescitu concernentium partim localium conventuum, partim senioralium consistoriorum, et cointelligentia primarii professoris, vel scholae rectoris administrentur; annuae vero rationes iisdem concernentibus conventibus, et respective consistoriis reddantur, superrevisione illarum pro superintendencia in salvo permanente, seu per suum consistorium, seu tempore celebrandum conventuum, aut superintendentialium visitationum exercenda: inspectione etiam quoad securam originalium documentorum et fundationalium conservationem, eidem superintendendiae competente, proprietatis tamen jure scholae in salvo relictæ.

Canon 8-vus.

Pro conflando fundo Ministrorum et Ludimagistrorum deficientium, eorumque viduarum, orphanorum, non tamen aliarum, quam qui sufficientibus vitae mediis destituerentur, et se publice subsidio indignos non reddiderunt, singuli Ministri ecclesiarum, vel Ludimagistri ex proventibus centum rhenenses florenos superantibus annuatim unum et medium per centum, ecclesiae autem tantumdem, quantum earum Ministri, conferent. Novi tamen Ministri ab hac solutione per biennium immunes erunt, spontaneae vero pro hoc fundo oblationes in salvo relinquuntur. Pecuniae denique seu a Ministris, Ludimagistris et ecclesiis, seu ex spontaneis quorumvis oblationibus per Senioratum tempore visitationis colligendae elocentur, et dispositioni Superintendentiarum subsint, quantum, et quibus ex eorum censu subministrandum sit.

Canon 9-nus.

Fundo superintendentiali ad exhibenda iudicibus causarum matrimonialium quarumvis, item consistoriorum futuris Assessoribus competentia diurna, aliasque communes necessitates explendas erigendo, universae tam per iudicia ma-

trimonialia, quam et consistoria incassandae cuiuscunque nominis taxae, fideliter inferantur.

Canon 10-mus.

Pro ampliori autem supranominati superintendentialis fundi adminiculo statuitur, et praeter benevolas quorumlibet ecclesiae membrorum singultivas oblationes, cuivis in salvo relictas; singula ecclesia una per annum vice, tempore, quod maxime opportunum videbitur, publicum in gremio sui offertorium ordinare, collectumque hac ratione subsidium medio superioritatis suae ad eandem cassam administrare teneatur.

Hi sunt, Augustissime Domine! canones illi, quibus regimen ecclesiarum Aug. et Helv. Conf. stare cupimus. Erunt hi humanitatis, magnanimitatis, justitiae atque aequanimitatis Leopoldinae aeterna symbola; erunt nunc vivis amoris vincula, victuris vero viva imitationis incitamenta; erunt posteris nostris perennia erga Augustam Augustae Domus prosteritatem gratitudinis monumenta, et saeculi, quod agitur, vera, ornamenta.

Sistunt hi nihil nobis prius, nihilque fuisse optabilius, quam communi regimine ecclesiastico, cum illis, quibus nos fundamentalia dogmata, pacificationes, leges, fataque junxerunt, regi, agereque, ut suprema regia inspectione, uni de hinc corpori vacatura, curas Majestatis Vestrae Sacratissimae Regias minuamus, contribuentibus vero, coram consistoriis mixtis, minoribus impensis et fatigiis, causam acturis subveniamus: etc.

Siquidem canones hos finibus societatis publicae amicissimos credimus: approbationem illorum synodaliter publicandam, fiduciae junctam, cum humilitate oramus. Ex nationali Augustanae Confessionis Synodo nostra in Libera Regiaque Civitate Pestensi anno 1791-mo a die 12 mensis Septembris, usque 14 Octobris diem continuative celebrata.

Majestatis Vestrae Sacratissimae
humillimi perpetuoque fideles subditi Evang. Aug. Conf. in
Hungaria synodaliter congregati.

B. Ladislaus Pronay m. p. Praeses,

Michael Torkoss, m. p. Superintendens.
 Michael Szinovitz, m. p. Superintendens.
 Samuel Hrabowszky, m. p. Superintendens.
 Samuel Szontagh, m. p. surrogatus Superintendens.
 Daniel Crudi, Senior m. p.
 Michael Institoris Mosotzi, V. D. Minister, Com. Poson. Deputatus m. p.
 Paulus Jezsovitz, Senior m. p.
 Martinus Hamaliar, Sen. m. p.
 Joannes Sztraka, Senioratus Nagy-Honthensis Senior m. p.
 Joannes Michalitska, V. D. Minister, Zoliensis Deputatus m. p.
 Adamus Karasz, Senior m. p.
 David Perlaky, Senior Comar. Albensis m. p.
 Michael Szepesy, Con-S. m. p.
 Andreas Plachy m. p.
 Joannes Godofredus Gotthardt m. p.
 Samuel Trepler m. p.
 Samuel Horvath, Ecclesiae Aug. Conf. Nat. Germ. V. D. M. m. p.
 Andreas Sztehlo Con-S. m. p.
 Georgius Hrabowszky, V. D. Minister Palotensis m. p. Ecclesiarum Veszprim. Deputatus.
 Daniel Cerva, Kesmarkiensis

B. Gabriel Pronay m. p.
 Petrus Balogh m. p.
 B. Joseph Podmanitzky m. p.
 B. Alexander ab Hellenbach m. p.
 B. Alexander Pronay m. p.
 Joannes Radvanszky m. p.
 Paulus Pronay m. p. de Toth-Prona.
 Stephanus Szilvay, Distr. Cis-Danub. Inspector. m. p.
 Paulus Matkovits, Trans-Danub. Inspector m. p.
 Balthazar Pongrácz de Sz. Miklos et Óvár, Senioratum Pest. BéCESS Deputatus m. p.
 Ladislaus Zerdahely m. p.
 Carolus Fejérváry m. p.
 Joannes Jeszenowszky m. p.
 Mich. Balogh de Eadem m. p.
 Stephan. Solyom m. p.
 Georgius Justh, J. Comitatus Thur. O. V. Comes et Deputatus m. p.
 Georgius Pongrácz, J. Cottus Lipt. S. V. Comes et Dep. m. p.
 Georgius Lehotzky m. p.
 Paulus Petko, Eccl. Evang. J. Cottus Nitriens. Deputatus m. p.
 Joannes Bogady, Eccl. Cottus Trents. Deputatus m. p.
 Josephus Hrabowszky Lib. et Reg. Civitatis Poson. Senator, ac huius nec non

V. D. Minister m. p. et
 Sex Reg. Lib. Civitatum
 Sup. Hungar. Ablegatus.
 Sam. Thesedik, Decanus et
 Deputatus Békessiensis m.p.
 Samuel Schmál, Consenior
 Submont. m. p.
 Ezechiel Csernota, Senioratus
 Zemplino-Sarossiensis De-
 putatus m. p.
 Adamus Lovich, Gymnasii
 Neosol. Rector m. p.
 Joannes Rojko, Cassoviensis
 Rector m. p.
 Joannes Molnár, Ecclesiae Ev.
 A. C. Pestano - Budensis
 V. D. Minister m. p. Ec-
 clesiarum Pest - Pilis et
 Solth ad Synodum Able-
 gatus.

aliarum trium Lib. Reg.
 Civitatum I-ti nominis
 eiusdem Comitatus ingre-
 miatarum Deputat. m. p.
 Samuel Kevitzky de Eadem,
 Deputatus Ecclesiarum Mo-
 soniensis Comitatus m. p.
 Sen. Stephanus Okolitsány
 de Eadem, Senioratus Neo-
 gradiensis Deputatus m.p.
 Andreas Császár, Senioratus
 Gömöriensis Deputatus m.p.
 Adamus Potkonyitzky, Kes-
 markiensis Profess. et De-
 putatus. m. p.
 Daniel Mesterházy, Trans-
 Danub. Deputatus m. p.
 Martinus Schwartner, Gymn.
 Sopron. Deputatus m. p.
 Carolus Neuholt, Sopron.
 Kőszeg. et Rustensis De-
 putatus m. p.
 Josephus Ujházy de Buda-
 mér, Scepusiensis Deputa-
 tatus m. p.

SYNOPSIS OPERIS.

Praefatio Auctoris pag. I — XXII.

I.

Synodus Solnensis, cel. 1610, diebus 28 — 30 Martii.

1. Historica praefatio, pag. 1
2. Acta et conclusiones ejus - 9

II.

Synodus Szepes - Várallyensis, cel. 1614 diebus 22 et 23
mens. Januarii.

1. Historica praefatio pag. 23
2. Actu et mutuus consensus - 27

III.

Consistorium Sempthaviense cel. 1622.

1. Historica praefatio pag. 45
2. Leges et Articuli ejus - 47

IV.

Synodus Rosenbergensis, cel. 1707. dieb. 3—10 Aprilis.

1. Historica praefatio pag. 57
2. Acta et conclusiones ejus - 61

V.

Synodus Pesthiensis cel. 1791. a die 12. mens. Sept. us-
que 14. Oct.

1. Historica praefatio pag. 95
2. Canones ejus - 101

Synodus Synodalis Synodalis
Synodus Synodalis Synodalis

Synodus Synodalis Synodalis Synodalis
Synodus Synodalis Synodalis Synodalis

Synodus Synodalis Synodalis Synodalis
Synodus Synodalis Synodalis Synodalis

1. Historia Synodalis pag. 25
2. Acta Synodalis Synodalis

III.

Consistorium Synodale Synodale 1822.

1. Historia Synodalis pag. 45
2. Leges et Articuli Synodales

IV.

Synodus Rosenbergensis Synodale 1797. dieb. 3 - 10 Aprilis.

1. Historia Synodalis pag. 57
2. Acta Synodalis Synodales Synodales

V.

Synodus Perthensis Synodale 1781. a die 12. mens. Sept. usque 14. Oct.

1. Historia Synodalis pag. 95
2. Canonici Synodales

Szeberinyi, Joa.

Corpus maxime memorabilium synodorum evangelicarum Augustanae confessionis
in Hungaria Cum praefatione history. in singulas. Quatuor earum denuo,
quintam primum edidit Joa. Szeberinyi

Pesthini 1848

H.ref. 118 I

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10448853-1